

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Eva Tawasoli

Kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuus

Johtamisen akateeminen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Sosiaali- ja terveyshallintotieteet

Vaasa 2025

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Eva Tawasoli		
Tutkielman nimi:	Kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuus		
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri		
Oppiaine:	Sosiaali- ja terveyshallintotiede		
Työn ohjaaja:	Juha Lindell		
Valmistumisvuosi:	2025	Sivumäärä:	127

TIIVISTELMÄ:

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa pirullisten ongelmien teoreettisen viitekehyksen avulla. Kunniaan liittyvä väkivalta on väkivallan muoto, joka kytkeytyy sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneisiin käsityksiin kunnian säilyttämisestä, palauttamisesta tai puolustamisesta. Ilmiö nähdään yhä useammin osana sukupuolittunutta ja rakenteellista väkivaltaa, jonka erityispiirteenä on kollektiivinen oikeutus ja yhteisön sisäinen hyväksyntä. Puhdistustyyppiselle kunniaan liittyvälle väkivallalle on ominaista, että väkivallan kohteena on henkilö, jonka katsotaan rikkoneen yhteisön sisäisiä siveellisyyden normeja. Ilmiön tarkastelun teoreettiseksi perustaksi on valittu Alfordin ja Headin (2017) kaksivaiheinen pirullisten ongelmien typologia, joka on kehitetty kompleksisten yhteiskunnallisten ilmiöiden analysointiin.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, ilmeneekö puhdistustyyppisessä kunniaan liittyvässä väkivallassa pirullisten ongelmien piirteitä ja missä määrin ilmiötä voidaan pitää pirullisena ongelmana. Lisäksi arvioidaan, millaisia erityispiirteitä kunniaan liittyvä väkivalta saa, kun sitä lähestytään pirullisuuden näkökulmasta. Tutkimus toteutetaan narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, joka soveltuu erityisesti moniulotteisten ja vaikeasti rajattavien ilmiöiden tarkasteluun. Aineistona on käytetty 45 lähdetä, joista 44 on vertaisarvioituja kansainvälisiä tutkimusartikkeleita ja yksi viranomaisjulkaisu. Aineiston analyysi on suoritettu teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, ja analyysi on jäsennetty Alfordin ja Headin typologian kahden päävaiheen mukaisesti.

Tutkielmassa on havaittu, että kunniaan liittyvä väkivalta täyttää laajasti pirullisen ongelman tunnuspiirteet. Ensimmäisessä analyysivaiheessa on osoitettu, että ongelman luonne on kompleksinen, monitulkintainen, kontekstisidonnainen ja jatkuvasti muuttuva. Toisessa vaiheessa on havaittu, että sidosryhmien väliset ristiriidat, tiedon pirstaleisuus ja vallan jakautuminen estävät tehokkaan yhteistyön ja ratkaisujen toimeenpanon. Näiden havaintojen perusteella kunniaan liittyvää väkivaltaa voidaan luonnehtia erittäin pirulliseksi ongelmaksi. Tutkimuksen keskeisenä johtopäätöksenä on, että pirullisten ongelmien viitekehys tarjoaa teoreettisesti perustellun tavan jäsentää kunniaan liittyvää väkivaltaa ja sen hallinnan haasteita. Samalla se tuo näkyviin ilmiön yhteiskunnallisen kompleksisuuden, joka usein jää piiloon yksittäisiin tekoihin keskittyvässä tarkastelussa.

AVAINSANAT: kunniaan liittyvä väkivalta, kunniamurha, kunniakontrolli, pirullinen ongelma, viheliäinen ongelma, kompleksisuus

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkielman tavoitteet	8
1.2	Tutkielman rakenne	9
2	Pirulliset ongelmat	11
2.1	Ongelma ja sen eri tyypit	11
2.2	Pirullisten ongelmien keskeiset ominaisuudet	15
2.3	Pirullisten ongelmien ratkaiseminen	26
3	Kunniaan liittyvä väkivalta	34
3.1	Kunnian käsitteen määrittely ja merkitykset	34
3.2	Kunniaan liittyvän väkivallan ominaispiirteet	36
3.2.1	Kunniaan liittyvän väkivallan globaalius	41
3.2.2	Kunniaan liittyvän väkivallan mekanismin samankaltaisuus: yhteiset piirteet erilaisten kontekstien yli	43
3.2.3	Kunniaan liittyvä väkivalta on näennäisesti perusteltu	53
3.3	Kunniaan liittyvän väkivallan kolme tasoa: mikro, meso ja makro	56
3.3.1	Mikrotaso: Väkivalta läheisissä ihmissuhteissa	57
3.3.2	Mesotaso: Yhteisöjen normit ja viranomaisten toiminta	57
3.3.3	Makrotaso: Yhteiskunnalliset rakenteet ja politiikka	58
3.4	Kunniaan liittyvän väkivallan torjunta	61
3.4.1	Globaali taso – valtiollinen ja kansainvälinen vastuu	62
3.4.2	Kansallinen taso ja strategia	63
3.4.3	Moniviranomaisyhteistyö ja poikkihallinnollinen lähestyminen	65
3.4.4	Diskurssit, tiedontuotanto ja tutkimuksellinen tarkkuus	67
3.4.5	Yhteisölähtöiset lähestymistavat	68
4	Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu	70
4.1	Tutkielman lähtökohdat	70
4.2	Narratiivinen kirjallisuuskatsaus	72

4.3	Tutkimusprosessin kuvaus	74
4.4	Tutkimusaineiston käsittely, teoriaohjaava sisällönanalyysi	79
5	Kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuus	84
5.1	Kunniaan liittyvän väkivallan sijoittuminen pirullisten ongelmien laajaan matriisiin	84
5.2	Kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuuden syvempi analyysi	91
5.2.1	Rakenteellinen kompleksisuus	91
5.2.2	Tiedon saatavuus ja aineettomuus	93
5.2.3	Tiedon pirstoutuminen	94
5.2.4	Tiedon kehystäminen	96
5.2.5	Intressien eriytyminen	98
5.2.6	Vallan epäterve jakautuminen	100
5.3	Kunniaan liittyvä väkivalta pirullisena ongelmana – yhteenveto	102
6	Johtopäätökset	104
7	Tutkielman luotettavuus, eettisyys ja pohdinta	111
7.1	Tutkielman luotettavuus	111
7.1.1	Tutkielman rajoitteet	112
7.2	Tutkielman eettisyys	114
7.3	Pohdinta	115
	Lähteet	119

Kuviot

Kuvio 1. Kunniaan liittyvän väkivallan muodot, ominaisuudet ja ilmiöön myötävaikuttavat tekijät	56
--	----

Taulukot

Taulukko 1. Rittelin ja Webberin pirullisten ongelmien kymmenen ominaisuutta	16
Taulukko 2. Pirullisten ongelmien laajojen ulottuvuuksien matriisi	21
Taulukko 3. Pirullisten ongelmien ulottuvuuksien purkaminen	24
Taulukko 4. Aineistonhaun eteneminen hakukoneittain ja valintavaiheittain	79
Taulukko 5. Tutkimusaineiston lähteet: hankintatapa, kieli ja valinnan perusteet	81
Taulukko 6. Korkea sidosryhmien valtaresurssit -teemaesimerkki	83
Taulukko 7. Kunniaan liittyvän väkivallan ongelmaluonne (pystysuora ulottuvuus)	86
Taulukko 8. Kunniaan liittyvän väkivallan sidosryhmäulottuvuus (vaakasuora ulottuvuus)	89
Taulukko 9. Kunniaan liittyvän väkivallan sijoittuminen laajan maatriisin soluihin	90
Taulukko 10. Kunniaan liittyvän väkivallan asemoituminen pirullisten ongelmien tarkennettuun ulottuvuus-typologiaan	103

1 Johdanto

Kunniaan liittyvä väkivalta on vakava ihmisoikeusongelma, jota esiintyy globaalisti. Vaikka kunniaan liittyvä väkivalta on alkanut saada huomiota julkisessa keskustelussa Suomessa, sen todellisen laajuuden selvittämisessä on haasteita, sillä ilmiötä ei ole tutkittu riittävästi. Lisäksi sekä Suomessa että monissa länsimaissa on ollut vallalla käsitys, että kunniaan liittyvä väkivalta koskee lähinnä tiettyjä maahanmuuttajayhteisöjä, erityisesti niitä, jotka ovat lähtöisin Lähi-idästä tai eri puolilta Afrikkaa. (Attila ja muut, 2023, s. 101; Hong, 2019, s. 13, 18, 29). Attila ja muut (2023, s. 101) jatkavat, että toisin kuin yleisesti länsimaissa saatetaan ajatella, kunniaan liittyvä väkivalta ei ole täysin uusi tai pelkästään maahanmuuton myötä syntynyt ilmiö. Sillä on historialliset juuret, ja sitä esiintyy edelleen vaihtelevassa määrin eri puolilla maailmaa.

Koska laajempi tietoisuus kunniaan liittyvästä väkivallasta on herännyt vasta äskettäin, voimme päätellä, että yhteiskunnallisella tasolla ei ole vielä tarpeeksi ymmärrystä tästä ilmiöstä eikä myöskään tehokkaita työkaluja sen tunnistamiseen, ennaltaehkäisemiseen ja torjumiseen. Kunniaan liittyvä väkivalta ei useimpien maiden lainsäädännössä muodosta erillistä rikosnimikettä, vaan se sisältyy yleisiin rikosnimikkeisiin, kuten laittomaan uhkaukseen, pakottamiseen, kunnianloukkaukseen, pahoinpitelyyn, vainoamiseen, ihmiskauppaan tai seksuaalirikoksiin (Bates, 2021, s. 1776–1777; Poliisi, 2025; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023). Tästä syystä kunniamotiivia ei pystytä tunnistamaan eri maiden oikeusjärjestelmissä.

Kansainvälisesti kunniaan liittyvää väkivaltaa on yritetty määritellä eri tieteenalojen näkökulmista ja erilaisissa yhteyksissä. Esimerkiksi kansainvälisissä sopimuksissa puhutaan kunniaan liittyvästä väkivallasta haitallisena perinteenä. Useat tutkijat ovat korostaneet, että käsitteitä kuten kunnia, kulttuuri, väkivalta ja yhteisö olisi tarkasteltava syvällisemmin ja moniulotteisemmin, jotta voitaisiin kehittää tarkempi määritelmä kunniaan liittyvälle väkivallalle (Hansen ja muut, 2016, s. 15). Kunniaan liittyvän väkivallan määrittäminen ei siis ole selvää, yksinkertaista tai yksiselitteistä.

Kunniaan liittyvä väkivalta voidaan jakaa kahteen päätyyppiin – kostotyyppiseen ja puhdistustyyppiseen. Tässä tutkielmassa keskityn puhdistustyyppiseen väkivaltaan, joka kohdistuu ryhmän sisäisiin, erityisesti sukupuoliseen siveellisyyteen liittyviä normeja rikoneisiin henkilöihin. Toisin kuin kostotyyppinen väkivalta, joka on reaktio ulkopuolisiin loukkauksiin ja pyrkii palauttamaan ryhmän sosiaalisen statuksen, puhdistustyyppisen väkivallan tarkoituksena on poistaa häpeä ja palauttaa perheen tai yhteisön kunnia (Thrasher & Handfield, 2018, s. 3–4). Huomionarvoista on, että valtaosassa tutkimuksia, kansainvälisiä sopimuksia ja raportteja kunniaan liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan juuri tätä puhdistustyyppistä muotoa.

Kunniaan liittyvä väkivalta eroaa perusluonteeltaan muusta väkivallasta erityisesti sen kollektiivisuuden vuoksi. Ilmiön kollektiivisuus luo uhrille erityisiä haittoja ja rajoitteita, jotka eivät rajoitu pelkästään fyysiseen väkivaltaan. Mulvihill ja muut (2019, s. 641) painottavat, että kunnian nimissä tehty väkivalta sisältää lisäkerroksia häpeästä ja yhteisön sosiaalisista odotuksista, mikä vaatii erillistä ymmärrystä ja erityistä reagointia. Kunniaan liittyvän väkivallan torjunta on osoittautunut erityisen haasteelliseksi, minkä vuoksi sen tunnistamisessa ja ehkäisyssä tulisi hyödyntää monimuotoista ja intersektionaalista lähestymistapaa (Rocca & Zinn, 2019, s. 325).

Edellä kuvatut erityispiirteet osoittavat, että kunniaan liittyvä väkivalta voi olla luonteeltaan kompleksinen ja vaikeasti ratkaistava ilmiö. Tästä syystä sitä on kiehtovaa lähestyä sitä pirullisena ongelmana. Kompleksisuusajatteluun kuuluvia pirullisia ongelmia voidaan kuvailla vaikeasti ymmärrettäviksi ja tunnistettaviksi ongelmiksi, jotka ovat jatkuvassa muutoksessa ja immuuneja ratkaisuille (Peters, 2017, s. 391; Vartiainen ja muut, 2013, s. 11). Vartiainen ja muut (2013, s. 12) korostavat, että ilmiöiden tarkastelu pirullisina ongelmina voi syventää ymmärrystä niiden ratkaisumalleista ja edellyttämistä toimintatavoista. Lisäksi Vartiainen (2012, s. 95) ehdottaa, että esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon vaikeasti ratkaistavien ongelmien tarkastelu pirullisina ongelmina tarjoaa arvokkaan näkökulman hyvinvointihallinnon toimintatapojen ymmärtämiseen ja kehittä-

miseen. Näille ilmiöille on ominaista se, ettei niihin ole yksiselitteisiä tai lopullisia ratkaisuja, ja ne ylittävät hallinnollisia ja sektorirajoja. Tällaisissa tilanteissa verkostopohjainen ja yhteistyöhön perustuva strateginen hallinta on noussut keskeiseksi lähestymistavaksi. Ferlie ja Ongaro (2022, s. 13) korostavat, että julkisella sektorilla tarvitaan eri toimijoiden välistä yhteistyötä, jotta niin kutsuttuja pirullisia ongelmia voidaan ylipäättään hallita – yksittäinen toimija ei kykene siihen yksin.

Pirullisten ongelmien viitekehys tarjoaa sopivan lähestymistavan, sillä se tunnustaa, että ratkaisut vaativat monitahoista ymmärrystä ja monialaista yhteistyötä (Ferlie ja Ongaro 2022, s. 13), mikä on välttämätöntä juuri kunniaan liittyvän väkivallan kaltaisissa syvälle juurtuneissa sosiaalisissa ongelmissa. Lisäksi pirullisen ongelman konsepti auttaa hahmottamaan paremmin, kuinka moninaiset tekijät, kuten kulttuuriset normit, tiukat sukupuoliroolit, perinteet ja yksilön asema suhteessa yhteisön asemaan, vaikuttavat kunniaan liittyvän väkivallan luonteeseen sekä vaikeuttavat ilmiön ratkaisua. Tämä lähestymistapa auttaa hahmottamaan laajemman kuvan kunniaan liittyvän väkivallan ilmiöstä, tarjoaa syvällisen ymmärryksen sen monitahoisista vaikutuksista ja parhaimmillaan voi ohjata resurssien tehokasta käyttöä yhteiskunnallisella tasolla.

1.1 Tutkielman tavoitteet

Tämä pro gradu -tutkielma toteutetaan narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, jonka tavoitteena on tarkastella puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa pirullisten ongelmien viitekehyksessä. Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö on kiinnostava tutkimusaihe erityisesti siksi, että ilmiöstä ei tiedetä tarpeeksi, vaikka se on ajankohtainen yhteiskunnallinen ongelma. Lisäksi kunniaan liittyvän väkivallan ilmiötä ei ole helppoa yksiselitteisesti määritellä ja ratkaista sillä sen ymmärtäminen ja ratkaiseminen on hyvin haastava tai jopa mahdotonta. Narratiivinen katsaus soveltuu erityisesti moniulotteisten ja teoreettisesti hajanaisten ilmiöiden tarkasteluun, ja se mahdollistaa aiemman tutkimustiedon tulkitsevan ja synteettisen käsittelyn.

Tutkimusaineisto koostuu 45 lähteestä, joista 38 on haettu sähköisten tietokantojen (Tritonia, EBSCO, Taylor & Francis Online) kautta, ja joista seitsemän on valittu manuaalisesti, mukaan lukien kaksi persiankielistä ja yksi suomalainen viranomaislähde. Lähteet on valittu systemaattisesti tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen mukaisesti, ja ne tarjoavat sekä empiiristä kuvausta että teoreettista jäsentelyä kunniaan liittyvästä väkivallasta. Tarkastelun keskiössä on, missä määrin kunniaan liittyvä väkivalta ilmentää pirullisten ongelmien piirteitä, kuten monitulkintaisuutta, kompleksisuutta ja ristiriitaisia intressejä. Lisäksi tutkielmassa arvioidaan, voivatko ratkaisupyrkimykset ilmiön vähentämiseksi synnyttää uusia jännitteitä eri sidosryhmien välillä.

Tutkimuskysymykset, joihin pyrin kirjallisuuskatsauksen pohjalta vastaamaan, on:

Onko puhdistustyyppisessä kunniaan liittyvässä väkivallassa pirullisen ongelman piirteitä? Mikäli on, mille asteelle puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta asettuu Alfordin ja Headin (2017) ongelmatypologiassa?

1.2 Tutkielman rakenne

Tämä pro gradu -tutkielma koostuu seitsemästä pääluvusta. Ensimmäisessä luvussa, johdannossa, tarkastellaan tutkielman teemaa, taustatekijöitä, tutkimustavoitteita ja esitellään keskeiset tutkimuskysymykset. Toisessa luvussa käsitellään teoreettista viitekehystä, jossa perehdytään pirullisten ongelmien käsitteeseen, niiden keskeisiin ominaisuuksiin sekä ratkaisukonsepteihin. Kolmannessa luvussa perehdytään kunniaan liittyvään väkivaltaan käsittelemällä kunniakäsitettä ja ilmiön erityispiirteitä. Lisäksi tarkastellaan kunniaan liittyvää väkivaltaa mikro-, meso- ja makrotasolla sekä tarkastellaan erilaisia ratkaisumalleja ilmiön torjumiseksi. Neljäs luku kuvaa tutkielmaan metodologista lähestymistapaa, sisältäen narratiivisen kirjallisuuskatsauksen metodologian, aineistonkeruun sekä teoriaohjaavan sisällönanalyysin toteuttamisen. Viidennessä luvussa analysoidaan syvällisesti kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuutta käyttäen Alfordin ja Headin (2017) typologiaa. Kuudennessa luvussa esitetään tutkielman johtopäätökset, tuodaan esiin

tutkielman keskeiset tulokset ja vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Viimeisessä luvussa arvioidaan tutkielman luotettavuutta ja eettisyyttä sekä pohditaan tutkielman merkitystä ja jatkotutkimusaiheita.

2 Pirulliset ongelmat

Tässä luvussa tarkastellaan ensin erilaisia ongelmatyyppejä. Tämän jälkeen perehdytään pirullisten ongelmien keskeisiin ominaisuuksiin sekä käsitellään pirullisten ongelmien ratkaisemiseen liittyviä teoreettisia näkökulmia ja haasteita. Lisäksi luvussa esitellään Alfordin ja Headin (2017) typologia, jota sovelletaan myöhemmin tutkielman analyysiosiossa. Luku muodostaa pohjan tutkielman myöhemmälle analyysille.

2.1 Ongelma ja sen eri tyypit

Reduktionismi on ollut 1600-luvulta lähtien hallitseva lähestymistapa tieteessä, ja siihen perustuvat periaatteet ovat ohjanneet tiedon tuottamista nykypäivään saakka. Reduktionismi on ollut tehokas keino ratkaista selkeästi määritellyt ongelmat ja auttanut tieteellisen ja teknologisen kehityksen etenemisessä. Kuitenkin, kun kohtaamme epävarmuutta ja emergenssiä sisältäviä ongelmia, reduktionismiin perustuva lähestymistapa ei riitä niiden käsittelyyn. Epävarmuutta ja emergenssiä sisältävien ongelmien ratkaisemiseen tarvitaan uudenlaisia menetelmiä, jotka perustuvat systeemiseen ajatteluun, relationaalisuuteen ja monitieteisyyteen. Nämä ovat kompleksisuustieteiden ydinajatuksia ja siten kompleksisuustieteet tarjoavat vaihtoehdon reduktionismille. (Sigahi & Szelwar, 2024, s. 1374).

Eroa reduktionistisen ja kompleksisuustieteellisen lähestymistavan välillä voidaan havainnollistaa tarkastelemalla Rittelin ja Webberin (1973) klassista ongelmatyypittelyä. He jakoivat ongelmat kahteen kategoriaan, kesyihin (tame) ja pirullisiin (wicked). Kesyt ongelmat ovat luonteeltaan yksinkertaisia, selkeästi määritellyjä ja ratkaistavissa lineaarisin ja reduktionistisin menetelmin (Lindell, 2017, s. 17; Ooms & Piepenbrink, 2021, s. 62–63). Pirulliset ongelmat puolestaan ovat moniulotteisia, käsitteellisesti epäselviä ja luonteeltaan vaikeasti ratkaistavia (Head & Alford, 2015, s. 712). Näille ongelmille on ominaista, ettei niihin ole yhtä oikeaa ratkaisua, vaan ratkaisuyritykset ovat väliaikaisia, jatkuvasti muuttuvia ja usein jopa ongelmaa lisääviä (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 41).

Pirullisten ongelmien käsittelyssä ei siksi olekaan tärkeintä löytää lopullista ratkaisua, vaan pikemminkin keskittyä itse ongelman määrittelyprosessiin ja jatkuvaan oppimiseen ongelman luonteesta ja ratkaisuvaihtoehdoista (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 41). Rittel ja Webber (1973) korostavat, että yhteiskuntatieteiden ongelmat poikkeavat näin olennaisesti luonnontieteiden ongelmista, eikä niitä voida lähestyä luonnontieteiden tavoin pelkästään reduktionismin keinoin (Lönngren & Van Poeck, 2021, s. 482).

Devaney ja Spratt (2009, s. 637) korostavat, että sosiaalisen yhteyden ongelmat ovat tieteellisesti haastavia juuri tästä syystä, sillä ne ovat monimuotoisia ja kietoutuneet yhteiskunnan pluralismiin, jolloin harvoin päästään yksimielisyyteen ongelmien määrittelystä tai ratkaisutoimenpiteiden oikeellisuudesta. Lisäksi näiden ongelmien monitulkintaisuus tekee ratkaisujen löytämisen vaikeaksi ilman tiettyjen perusoletusten hyväksymistä. (Devaney & Spratt, 2009, s. 637).

Rittelin ja Webberin lisäksi myös muut tutkijat ovat tehneet erilaisia ongelmatypologioita. Esimerkiksi Herbert Simon jakaa ongelmat hyvin ja huonosti jäsenneltyihin. Ackoff erottelee ongelmat ja sotkut (mess) toisistaan. Schon jakaa tilanteet ”suon kaltaisiin” ja ”helppokulkuisiin”. Ravetz erottaa tekniset ja käytännönläheiset ongelmat, joista jälkimmäiset muistuttavat pirullisia ongelmia. (Lidell, 2017, s. 17–18). Lisäksi pirullisten ongelmien käsite on toiminut innoituksena monille uusille lähestymistavoille ja typologioille. Rittelin ja Webberin ongelmatypologiaa on laajennettu erilaisiksi variaatioiksi, kuten ratkaisemattomiksi kiistoiksi, jäsentymättömiksi tai parantumattomiksi ongelmiksi sekä sotkuisiksi ja kompleksisiksi ongelmiksi. Vaikka näissä muunnelmissa käytetty terminologia vaihtelee, ne säilyttävät alkuperäisen mallin keskeiset periaatteet. (Alford & Head, 2017, s. 401).

Conklinin (2005, s. 11) mukaan ongelmien määrittely pirullisiksi tai kesyiksi on hyödyllistä, mutta hän korostaa, että ongelmat eivät rajoitu pelkästään näihin kahteen kategoriaan. Ongelmat voivat nimittäin ilmetä eri asteisina, jolloin niiden pirullisuus vaihtelee (Alford

& Head, 2017, s. 401). Uudempi kirjallisuus osoittaaakin, että vain harvat ongelmat täyttävät kaikki pirullisten ongelmien alkuperäiset kriteerit (Termeer ja muut, 2019, s. 170).

Pirullisten ongelmien tiukkaa kriteerien soveltamista on alettu kyseenalaistaa, koska ongelmat eivät yleensä ole yksiselitteisesti joko kesyjä tai pirullisia. Ongelma, joka täyttäisi kaikki pirullisten ongelmien kriteerit, olisi käytännössä lähes mahdoton ratkaista (Ooms & Piepenbrink, 2021, s. 7). Tämä havainto on johtanut pyrkimykseen määritellä ongelmia tarkemmin niiden luonteen, julkisen osallistumisen tasojen, institutionaalisten yhteyksien vahvuuden sekä pirullisuuden asteen perusteella (Alford & Head, 2017, s. 411). Alford ja Head (2017, s. 401) kiteyttävätkin pirulliset ongelmat kompleksisuuden, moninaisuuden ja epävarmuuden yhdistelmäksi. He korostavat myös, että pirullisuus on asteittainen ilmiö, eikä ensi silmäyksellä pirulliselta vaikuttava ongelma ole välttämättä pirullinen, vaan joskus kyseessä voi olla pikemminkin kompleksinen ongelma (Alford & Head, 2017, s. 411).

Alfordin ja Headin (2017, s. 398) menetelmä tunnistaa, että pirulliset ongelmat ovat arvolähtöisiä, ja niiden määritelmät sekä ratkaisut vaihtelevat eri sidosryhmien näkökulmien mukaan. Arvolähtöisyys ja konsensuksen puute ovat myös kunniaan liittyvän väkivallan ilmiön tunnuspiirteitä. Rogerin (2017, s. 229) ja Hansenin ja muiden (2016, s. 15, 18) mukaan kunniaan liittyvä väkivalta kattaa laajan kirjon ilmenemismuotoja. Se on monisyinen, kompleksinen ja konfliktiherkkä ilmiö, jonka määrittelyssä ei ole saavutettu yksimielisyyttä sidosryhmien välillä. Alfordin ja Headin (2017) menetelmä tarjoaa erityisiä etuja tutkimuksessa, joka kohdistuu kompleksiseen ja yksimielisyyttä vailla olevaan kunniaan liittyvään väkivaltaan sekä sen mahdollisen pirullisuuden asteen selvittämiseen.

Pirullisten ongelmien viitekehys ja kompleksisuustieteet ovat syvästi kietoutuneet toisiinsa. Petersin (2017, s. 385) pirullisten ongelmien tunnistaminen edelsi jossain määrin kompleksisuusteorioiden kehittymistä yhteiskuntatieteissä. Kompleksisuustieteiden ytimessä on järjestelmien ja niiden monitahoisuuden sekä ennakoimattomien vuorovaikutusten tutkimus. Kompleksisuustieteellinen lähestymistapa tarjoaa välineen pirullisten

ongelmien ymmärtämiseen ja ratkaisemiseen, luoden pohjan kompleksisten sosiaalisten haasteiden analysointiin. (Peters, 2017, s. 385–386). Kuitenkin pirullisten ongelmien viitekehysten ja kompleksisuustieteiden välillä vallitsee usein epäselvä raja, joka johtuu niiden kaksisuuntaisesta vaikutuksesta. Pirulliset ongelmat vaikuttavat kompleksisiin järjestelmiin, mutta myös järjestelmien kompleksisuus tekee ongelmista entistä pirullisempia. (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 45; Waddock & Meszoely, 2015, s. 997).

Epäselvyydestä huolimatta pirullisten ongelmien viitekehysten ja kompleksisuustieteiden välillä on sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia. Yhtäläisyyksiä ovat muun muassa molempien viitekehysten näkemys maailmasta pluralistisena, monitahoisena ja keskinäisriippuvaisena (Alford & Head, 2017, s. 399). Sekä pirulliset ongelmat että kompleksisuustieteet edellyttävät holistista lähestymistapaa, jossa korostuvat itseorganisoituminen, emergenssi ja ennakoimattomuus. Pienet muutokset voivat johtaa kaoottisiin seurauksiin, sillä molemmissa viitekehyksissä ilmiöt perustuvat epälineaarisiin ja dynaamisiin vaikutussuhteisiin (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 45–46). Lundström ja Mäenpää (2020, s. 46) jatkavat, että pirullisia ongelmia onkin pidetty kompleksisuuden synnyttiminä dynaamisina ongelmavyhteinä, joissa ratkaisemisen haasteena on usein se, että ongelman käsittelyä on vaikea edes aloittaa. Siksi onkin syytä, että pirullisen ongelman yhteydessä otetaan sen kompleksisuus huomioon (Lindell, 2017, s. 9). Waddock ja Meszoely (2015, s. 997) puolestaan korostavat, että pirulliset ongelmat ovat kompleksisia ja dynaamisia haasteita, jotka vaativat systeemistä ja sopeutuvaa lähestymistapaa.

Toisin kuin pirullisten ongelmien viitekehys, kompleksisuustieteet tarjoavat kuitenkin keinoja todellisuuden ja siihen liittyvien ilmiöiden mallintamiseen, ennustamiseen ja hallitsemiseen tiettyyn pisteeseen saakka. Silti kompleksisten ilmiöiden vaikutukset ja seuraukset eivät ole täysin ennakoitavissa. (Puustinen & Jalonen, 2020, s. 20). Vaikka kompleksisuustieteet ovat teoreettisesti kehittyneitä, niiden käytännön soveltaminen on haastavaa. Tässä kohtaa pirullisten ongelmien viitekehys tulee avuksi, sillä se antaa mahdollisuuden hyödyntää kompleksisuustieteiden tarjoamia oivalluksia käytännön toiminnassa. Kompleksisuustieteet keskittyvät yleensä järjestelmien sisäisiin vuorovaikutuksiin, mikä

tekee niiden tarkastelusta hyödyllistä ongelmien tutkimisessa. Esimerkiksi epälineaarisuus ja multifinaliteetti, jotka ovat keskeisiä kompleksisuuden piirteitä, tuovat arvokkaita näkökulmia pirullisten ongelmien ymmärtämiseen. Vaikka kompleksisuustieteiden käsitteet eivät sinällään tarjoa suoria ratkaisuja, niiden hyödyntäminen pirullisten ongelmien käsittelyssä voi auttaa hahmottamaan mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja. (Lindell, 2017, s. 9; Peters, 2017, s. 385–386, 392–394).

2.2 Pirullisten ongelmien keskeiset ominaisuudet

Pirullisten ongelmien määritelmä julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1967 C. West Churchmanin vieraskirjoituksessa *Management Science* -lehdessä, jossa pirullisilla ongelmilla viitattiin Horst Rittelin määritelmään¹. Määritelmän adjektiivi ”pirullinen” kuvasi alun perin näiden ongelmien pahantahtoista ja jopa paha laatua, joissa ratkaisut usein osoittautuivat pahemmiksi kuin ongelman oireet. (Gilder, 1973, s. 24; Termeer ja muut, 2019, s. 168).

Myöhemmin Horst Rittel ja Mel Webber laajensivat ja vakiinnuttivat pirullisten ongelmien käsitteen vuonna 1973 julkaistussa merkittävässä artikkelissaan ”Dilemmas in a General Theory of Planning”, jossa he esittelivät pirullisia ongelmia ensimmäistä kertaa laajemmalle yleisölle (Crowley & Head, 2017, s. 540; Termeer ja muut, 2019, s. 168). He havaitsivat, että perinteiset menetelmät politiikan analysointiin eivät pystyneet käsittelemään toistuvasti ilmenneitä kompleksisia politiikan ongelmia.

Pirullisten ongelmien käsite juontaa juurensa suunnittelun alalta. Käsite tunnistaa, että yhteiskunnalliset ongelmat ovat monitahoisia ja sisältävät lukuisia mahdollisia syitä ja seurauksia, jotka eivät ole suoraviivaisesti ennakoitavissa tai ratkaistavissa. Tällaiset on-

---

¹ Rittelin määritelmä pirulliselle ongelmalle: ”sosiaalisten järjestelmäongelmien luokka, jotka ovat huonosti muotoiltuja, joissa tiedot ovat sekavia, joissa on monia asiakkaita ja päätöksentekijöitä, joilla on ristiriitaisia arvoja, ja joissa koko järjestelmän seuraukset ovat perusteellisesti hämmentäviä”.

gelmat ovat vaikeasti määriteltävissä, niiden ratkaiseminen on moniulotteista ja seuraukset ovat laajalle leviäviä (Peters, 2017, s. 385–386). Rittelin ja Webberin työ on inspiroinut monia eri alojen tutkijoita. Erityisesti nykyaikana on nähtävissä kasvava kiinnostus ymmärtää pirullisia ongelmia paremmin sekä kehittää niiden ratkaisemiseen monialaisia ja toteutuskelpoisia menetelmiä. (Crowley & Head, 2017, s. 539–540).

Pirullisten ongelmien määrittelystä, tulkinnasta ja ominaisuuksista on tehty erilaisia variaatioita, jotka kaikki juontavat juurensa Rittelin ja Webberin alkuperäisestä kymmenen piirteen luettelosta (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 41). Taulukkoon 1 on koottu Rittelin ja Webberin (1973, s. 161–166) asettamat kymmenen ominaisuutta pirullisille ongelmille.

1	Ongelmille ei löydy tarkkaa ja lopullista määritelmää.
2	Pirullinen ongelma jatkaa olemassaoloaan eikä sitä voi pysäyttää.
3	Pirullisiin ongelmiin löytyneet ratkaisut arvioidaan niiden toimivuuden perusteella, eikä niitä voi suoraan luokitella oikeiksi tai vääriksi.
4	Pirullisen ongelman ratkaisujen vaikuttavuutta ei voi välittömästi todentaa.
5	Kaikki ratkaisuyritykset ovat ainutkertaisia.
6	Mahdollisten ratkaisujen määrää pirulliseen ongelmaan ei voi ennalta määrittää.
7	Jokainen pirullinen ongelma on periaatteessa ainutlaatuinen.
8	Jokainen pirullinen ongelma voi olla toisen ongelman oire.
9	Pirullisen ongelman syyt ja seuraukset voidaan ymmärtää monella eri tavalla.
10	Ratkaisuja etsittäessä suunnittelijalla ei ole varaa virheisiin.

Taulukko 1. Rittelin ja Webberin (1973, s. 161–166) pirullisten ongelmien kymmenen ominaisuutta

Vaikka pirullisten ongelmien viitekehys on herättänyt myönteisiä näkemyksiä. Lönngrén ja Van Poeck (2021, s. 481) huomauttavat, että käsitteen teoreettisesta perustasta ja käy-

tännön hyödyllisyydestä ei vallitse yksimielisyyttä. Pirullisten ongelmien käyttökelpoisuutta kyseenalaistetaan muun muassa sillä, että käsitettä käytetään usein retorisesti eikä analyttisesti. Esimerkiksi ongelman pirullisuutta saatetaan käyttää hyväksi tiettyjen poliittisten agendojen edistämiseen, tai ongelman pirullisuudesta tehdään tekosyy, kun epäonnistutaan jonkin haasteen ratkaisemisessa. (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 38; Lönngren & Van Poeck, 2021, s. 482–483).

Lisäksi kritiikkiä on esitetty siitä, että useat vaikeat ongelmat, joilla on monia syitä ja poliittisia ulottuvuuksia, on usein virheellisesti luokiteltu pirullisiksi (Peters, 2017, s. 385–386). Ongelmien virheellinen luokittelu saattaa osittain johtua siitä, että Rittelin ja Webberin alkuperäisessä artikkelissa esitetyt väitteet on tulkittu liian kirjaimellisesti. Rittelin ja Webberin (1973, s. 160) mukaan kaikki julkishallinnon kysymykset ja sosiaaliset ongelmat ovat luonteeltaan pirullisia ja eroavat perustavanlaatuisesti luonnontieteellisten ongelmien ratkaisemisesta. Tämä käsitys on mahdollisesti johtanut yleistykseen, että kaikki yhteiskunnalliset ongelmat olisivat pirullisia. Kyseinen näkemys on synnyttänyt laajaa keskustelua ja kritiikkiä tutkimusyhteisössä. Pirullisten ongelmien käsitettä ei kuitenkaan tulisi venyttää niin, että se menettää analyysin kannalta merkityksensä, vaan on tärkeää olla tietoinen sen käytön rajoista ja harkita vaihtoehtoisia käsitteellistämismääritelmiä. Kritiikistä huolimatta pirullisten ongelmien tutkimus kompleksisuustieteiden näkökulmasta on kasvanut eksponentiaalisesti eri tieteenaloilla, ja tämä suuntaus on ollut maailmanlaajuinen. (Lönngren & Van Poeck, 2021, s. 482–483; Peters, 2017, s. 395).

Monet yhteiskunnalliset ja sosiaaliset ongelmat saattavat ensisilmäyksellä vaikuttaa pirullisilta, mutta eivät ne välttämättä ole sellaisia. Useimmilla ongelmilla on pirullisuuden eri asteita. Joskus ongelmat sisältävät sekä kesyjä että pirullisia elementtejä, ja niiden ratkaisut saattavat löytyä yllättävän suoraviivaisesti, kun etsintä laajenee hallinnollisten rajojen yli. Yleisemmin tilanne on kuitenkin päinvastainen, useimmiten pirullisia ongelmia ei tunnusteta sellaisiksi. Monet ongelmat näyttävät pinnalta kesyiltä, mutta ovat todellisuudessa pirullisia, kun niihin perehdytään syvemmin. Monesti pirullisia ongelmia pyritään ratkaisemaan kuin kesyjä ongelmia, mikä tyypillisesti vain pahentaa ongelman

pirullista luonnetta. Lisäksi ei myöskään voi ennalta tietää, tuleeko kesystä ongelmasta pirullinen, sillä mikäli kesy ongelma jätetään huomioimatta ja ratkaisematta, se voi muuttua pirulliseksi. (Conklin, 2005, s. 11).

Vaikka eivät kaikki yhteiskunnalliset ongelmat ole pirullisia, pirulliset ongelmat ovat usein politiikkaongelmia ja yhteiskunnallisia haasteita, jotka vaativat tosielämän valitsemista (Ooms & Piepenbrink, 2021, s. 2). Lisäksi pirulliset ongelmat syntyvät ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, minkä vuoksi niihin liittyy suuria epävarmuuksia ja monia eri sidosryhmiä, joilla voi olla ristiriitaisia intressejä. Sosiaalinen aspekti on keskeisin muuttaja, joka erottaa pirulliset ongelmat perinteisistä luonnontieteissä ratkaistavista ongelmista (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 40–41; Ooms & Piepenbrink, 2021, s. 2).

Pirullisten ongelmien määrittely on haastavaa, toisin kuin luonnontieteissä, joissa ongelmat voidaan usein määrittellä tarkasti ja ratkaisujen oikeellisuus voidaan testata. Kesyt ongelmat, kuten matemaattisen kaavan ratkaiseminen, eivät välttämättä ole helppoja, mutta ne ovat ratkaistavissa silloin, kun ratkaisulle asetetut tavoitteet ovat selkeitä. Pirullisille ongelmille sen sijaan saattaa olla useitakin mahdollisia ratkaisuja, joiden seuraukset ovat ennakoimattomia, mikä osaltaan vaikeuttaa ongelmien ratkaisemista ((Lindel, 2017, s. 21; Lundström & Mäenpää, 2020, s. 40–41).

Alfordin ja Headin (2017, s. 399) mukaan pirullisten ongelmien viitekehys auttaa ymmärtämään sosiaalisten, luonnollisten ja poliittisten prosessien kompleksisuutta, mutta sillä on myös merkittäviä puutteita, jotka kolmesta eri syystä rajoittavat sen validiutta ja käytökelpoisuutta:

1. Pirullisten ongelmien viitekehys on altis totalisoinnille, mikä tarkoittaa, että pirulliset ongelmat usein näyttäytyvät ratkeamattomina, kompleksisilta ja konfliktierkkinä. Totalisointi vaikeuttaa ongelman ja sen ratkaisun määrittelyä, sillä yleinen käsitys on, että pirullisten ongelmien alkuperän ja syiden tunnistaminen on haastavaa ja tavoitteet ovat

ristiriitaisia. Totalisoiva lähestymistapa voi tarjota tekosyyn välttää ongelmien käsittelyä. (Alford & Head, 2017, s. 399).

2. Totalisoivan lähestymistavan aikaperspektiivi korostaa, että pirulliset ongelmat vaativat nopeita ja suuria ratkaisuja, mikä lisää painetta löytää "oikea" ratkaisu nopeasti. Kiireellisyys ja dramaattiset muutokset voivat estää harkittujen ja vaiheittaisten ratkaisujen kehittämistä. (Alford & Head, 2017, s. 399).

3. Pirullisten ongelmien analyysissä "menestys" määritellään usein niin, että se on lähes mahdotonta saavuttaa. Totalisoiva lähestymistapa asettaa tavoitteeksi joko täydellisen onnistumisen tai jatkuvan tappion, sillä pirulliset ongelmat nähdään tiiviisti yhteen kietoutuneina, mikä vaatii ongelman kaikkien osien samanaikaista käsittelyä. Tämän lähestymistavan vaatimus täydellisestä ratkaisusta on sekä mahdoton että tarpeeton; tärkeämpää on parantaa tai hallita pirullisia ongelmia sen sijaan, että yritetään ratkaista niitä kokonaan. (Alford & Head, 2017, s. 400).

Lisäksi monien tutkijoiden mukaan Rittelin ja Webberin alkuperäinen luettelo pirullisten ongelmien ominaisuuksista sisältää päällekkäisyyksiä, mikä on johtanut tarpeeseen tarkemmalle ongelman ominaisuuserittelylle. Eri tutkijat ovat ryhmitelleet näitä ominaisuuksia eri tavoin. Esimerkiksi Roberts korostaa kahta pääulottuvuutta: konsensuksen puute ongelman määrittelyssä ja ratkaisussa. Xiang tiivistää ominaisuudet viiteen: ongelman määrittelyn epäselvyys, ratkaisun epäselvyys, ratkaisemattomuus, peruuttamattomat vaikutukset ja ainutlaatuisuus. Head painottaa sidosryhmien erimielisyyttä, tilanteen kompleksisuutta ja tiedon epävarmuutta. Farrell ja Hooker keskittyvät tiedon ja resurssien rajallisuuteen, yhteyksien monimutkaisuuteen ja kysymysten normatiiviseen kehystämiseen. (Alford & Head, 2017, s.401–204; Lindell, 2017, s. 22; Termeer ja muut, 2019, s. 170).

Yleinen käsitys pirullisista ongelmista on johtanut siihen, että ongelmia lähestytään "yksi tapa sopii kaikille" -periaatteella, mikä saattaa luoda epäsymmetriaa ehdotettujen "ratkaisujen" ja pirullisten ongelmatilanteiden välillä. Nettotuloksena on ollut taipumus esittää monet ongelmat pirullisimpina kuin ne todellisuudessa ovat – erityisesti silloin, kun ongelma saattaa olla pirullinen yhdellä ulottuvuudella mutta ei niinkään muilla. (Alford & Head, 2017, s. 397–398). Pirullisia ongelmia on ylipäänsä haastavaa käsitellä, koska sekä niiden tavoitteet että ratkaisukeinot ovat epäselviä ongelmien ja ratkaisujen yhteen kietoutuneisuuden vuoksi (Alford ja muut, 2024, s. 1). Se, että pirullisia ongelmia nähdään yhteä suurena kompleksisena massana, ja niitä lähestytään "yksi sopii kaikille" – periaatteella ei mahdollista räätälöidä sopivia ratkaisustrategioita huomioiden eri ongelmien erityisiä piirteitä (Alford & Head, 2017, s. 400). Ongelman pirullisuuden luonnehdintaan käytännöllisempi lähestymistapa sisältää ongelmatyyppien spektrin tunnistamisen. Tämä mahdollistaa käsillä olevan ongelman eri ominaisuuksien ja kompleksisuuden tarkemman luokittelun. (Ooms & Piepenbrink, 2021, s. 7).

Alfordin ja Headin menetelmä mahdollistaa tilannekohtaisen lähestymistavan ongelmien käsittelyyn ja auttaa tunnistamaan ongelmien taustasyyt sekä valitsemaan tarkemmin räätälöityjä ratkaisutapoja. Tämä auttaa esimerkiksi erottamaan, johtuuko ongelman pirullisuus sen rakenteesta vai sidosryhmistä, mikä mahdollistaa paremmin mukautetut ratkaisut. (Alford & Head, 2017, s. 405).

Alfordin ja Headin (2017, s. 405) määritelmän mukaan pirullisten ongelmien tarkastelussa monivaiheisessa menetelmässä analyysi alkaa laajojen ulottuvuuksien taustalla olevien tekijöiden tutkimisella ja alustavilla arvioilla ongelman pirullisuuden asteesta. Tämä prosessi johtaa arvioiden yhdistämiseen kokonaiskuvaksi ongelman pirullisuuden asteesta ja tyyppistä. Ensimmäisessä vaiheessa käytetään matriisia (ks. taulukko 2), joka hahmottelee kompleksisten ongelmien laajempaa tyypittelyä. Laaja tyypittely voi rajoittaa analyysin hyödyllisyyttä, koska syyt voivat jäädä yleisten kategorioiden alle ja avainsyy-seuraussuhteet voivat jäädä huomaamatta. Tämän vuoksi tarvitaan tarkempaa kate-

gorisointia. Tarkemmat kategorisoinnit tehdään analyysin toisessa vaiheessa (ks. taulukko 3), jolloin tarkastellaan eri vaihtoehtojen taustalla olevia tekijöitä, erityisesti niitä, jotka ovat käytännön päätöksentekijöiden ja hallinnoijien tarpeiden kannalta merkityksellisiä. (Alford & Head, 2017, s. 405).

Taulukko 2. Pirullisten ongelmien laajojen ulottuvuuksien matriisi (Alford & Head, 2017, s. 402).

Kumpikaan ongelma tai ratkaisu ei ole selvä	Ongelman kompleksisuus lisääntyy	Kognitiivisesti kompleksinen ongelma	Käsitteellisesti kiistanalainen ongelma	Erittäin pirullinen ongelma
		Analyttisesti kompleksinen ongelma	Kompleksinen ongelma	Poliittisesti turbulenti ongelma
		Kesy ongelma	Kommunikaatiollisesti kompleksinen ongelma	Poliittisesti kompleksinen ongelma
Ongelma selvä, ratkaisu epäselvä				
Sekä ongelma että ratkaisu selvä				
		Sidosryhmien /instituutioiden vaikeudet lisääntyvät		
		Yhteistyöhaluisia / välipitämättömiä suhteita	Useita osapuolia, joista jokaisella on vain osa asiaan-kuluvasta tiedosta	Useita puolueita, ristiriitaisia arvoja / kiistoja

Matriisi koostuu kahdesta ulottuvuudesta, joista toinen liittyy itse ongelmaan ja toinen siihen osallistuviin ihmisiin ja sidosryhmiin. Pystyys ulottuvuus heijastaa ongelman luonnetta, jossa kolme mahdollista vaihtoehtoa voidaan erotella. Ensimmäisessä vaihtoehdossa ongelman luonne ja ratkaisu voivat olla päätöksentekijöille selviä, vaikka asiat vaikuttaisivat aluksi monimutkaisilta. Monimutkaisuus saattaa johtua siitä, että ongelmat vaativat laajaa tietoa ja asiantuntemusta. Vaikka tarvittavat taidot ja resurssit voivat olla olemassa, ne on ensin löydettävä, kehitettävä ja sovellettava, mikä vaatii suuria ponnisteluja. Toisessa vaihtoehdossa ongelman luonne ja syyt voivat olla tiedossa, mutta ratkaisua ei ole – toimivaa ratkaisua on vaikea löytää analyttisten tai poliittisten kompleksisuuksien vuoksi. Kolmannessa vaihtoehdossa päätöksentekijät eivät tunne ongel-

maa itseään eivätkä mahdollisia tehokkaita ratkaisuja selvästi. Näistä vaihtoehdoista ensimmäinen on vähiten pirullinen, kun taas kolmas on kaikkein pirullisin. (Alford & Head, 2017, s. 403).

Vaakasuora ulottuvuus keskittyy avainhenkilöihin ja sidosryhmiin, jotka vaikuttavat ongelman hallittavuuteen. Sidoryhmien taipumus ja halukkuus ovat keskeisiä tekijöitä ongelman asianmukaisen käsittelyn mahdollistamisessa. Sidoryhmien taipumus määräytyy kolmen tekijän perusteella: tiedon saatavuusongelmasta, sidoryhmien intresseistä ja sidoryhmien valtaresursseista. (Alford & Head, 2017, s. 403–404).

Kun yhdistämme pystysuorat ja vaakasuorat ulottuvuudet (ks. taulukko 2), saamme yhdeksän mahdollisuutta, jotka muodostavat jatkumon. Alavasarmissa kulmassa ovat kevyt ongelmat, joissa sekä ongelma että ratkaisu ovat selkeitä ja sidoryhmät jakavat tiedon helposti sekä heidän intressinsä ovat yhteneväiset. Nämä olosuhteet voivat täyttyä, vaikka ongelma olisi monimutkainen ja vaatisi laajamittaista organisointia ja asiantuntemusta. Toisessa ääripäässä ovat pirulliset ongelmat, joissa ongelma ja ratkaisu ovat epäselviä, ja joissa sekä relevantti tieto että sidoryhmien intressit ovat hajallaan. Tilannetta on vielä vaikeampi hallita, jos ratkaisun kannalta keskeiset ja ristiriitaista tietoa omaavat tahot ovat merkittävässä vallassa. (Alford & Head, 2017, s. 404).

Kesyyden ja pirullisuuden ääripäiden välillä on muitakin mahdollisuuksia, jotka vaihtelevat osittain kesyistä osittain pirullisiin ongelmiin. Näitä tilanteita voidaan arvioida määrittämällä, mihin kohtaan ongelma sijoittuu kummallakin ulottuvuudella. Ongelman syvällisempi analyysi tapahtuu typologiamenetelmän seuraavassa vaiheessa, jossa hyödynnetään lisäkategorioita tarkentamaan ymmärrystä eri ulottuvuuksien taustalla olevista syytekijöistä. (Alford & Head, 2017, s. 404).

Alfordin ja Headin menetelmässä ongelman analyysi etenee alakategorioiden (ks. taulukko 3) kautta kattamaan kussakin ulottuvuudessa kaikki keskeiset tekijät, jotka vaikuttavat ongelman pirullisuuden asteeseen ja tyyppeihin. Ongelman pirullisuus korreloi

suoraan sen kanssa, kuinka monta näistä tekijöistä on läsnä. Menetelmässä keskeistä on ongelman rakenteellinen luonne sekä se, kuinka selkeästi ongelma ja sen ratkaisu ovat ymmärrettäviä vastuuhenkilöille. (Alford & Head, 2017, s. 405).

Pystysuora ulottuvuus keskittyy ongelmaan ja tarkastelee pääasiassa tilanteiden teknisten aspektien kompleksisuutta, eli objektiivisten olosuhteiden hallittavuutta. Tässä ulottuvuudessa keskeistä on ongelman rakenteellinen luonne ja se, kuinka hyvin ongelman selkeys mahdollistaa tehokkaat interventiot ilman, että ne luovat uusia ongelmia. Lisäksi keskeistä on tieto – eli missä määrin ongelma ja sen ratkaisu ovat itsessään ymmärrettäviä vastuutahoille. Lisäksi ongelman ja ratkaisun ymmärrettävyys vaihtelee sen mukaan, kuinka hyvin tiedot ovat saavutettavissa. Ongelmat ovat todennäköisemmin pirullisia, jos tieto niistä on puutteellinen. (Alford & Head, 2017, s. 405).

Toisaalta ongelman kompleksisuus voi lisääntyä tiedon paljouden vuoksi, mikä tekee olennaisten taustatekijöiden tunnistamisesta ja valinnasta haastavaa erityisesti silloin, kun asiaan liittyy useita muuttujia ja monimutkaisia kytköksiä. Vaikka joitakin keskeisiä piirteitä ja niiden tuloksia voidaan usein tuoda esiin, syy-seuraus-yhteydet voivat jäädä selvittämättä. Syy-seuraussuhteiden selvittäminen voi olla vaikeaa ja johtaa siihen, että tehokkaita toimenpiteitä ei voida määrittää ilman iteratiivista löytöprosessia, mikä saattaa paljastaa, että alkuperäinen toimenpide oli virheellinen. (Alford & Head, 2017, s. 406).

Vaakasuora ulottuvuus koostuu sidosryhmistä ja heidän institutionaalisista järjestelyistään. Ongelman pirullisuutta voidaan osittain arvioida sidosryhmäympäristön keskeisten piirteiden, kuten tiedon, intressien ja vallan, perusteella. Tietoaspekti on altis tekijöille, jotka vaikuttavat sen johdonmukaisuuteen ja merkityksellisyyteen. Johdonmukaisuus viittaa tiedon jakautuneisuuteen sidosryhmien välillä, jolloin eri sidosryhmillä voi olla vain osia tarvittavasta tiedosta, mikä heikentää tiedon hyödyllisyyttä kokonaisuudessaan. (Alford & Head, 2017, s. 406).

Intressiaspekti vaikuttaa konfliktin asteeseen sidosryhmien välillä ja niiden kanssa. Mitä enemmän päättäjät ja sidosryhmät omaksuvat erilaisia ja ristiriitaisia näkemyksiä ongelmien syistä ja ratkaisuksista, sitä epätodennäköisempää on, että he voisivat löytää tapoja käsitellä ongelmia, mikä osaltaan hankaloittaa ja vaarantaa yhteistyön onnistumista. (Alford & Head, 2017, s. 406).

Valta-aspekti vääristää, välittää ja yhdistää muiden tekijöiden vaikutuksia. Kun päätöksentekijällä tai sidosryhmällä on valtaa, heidän intressinsä poikkeavat todennäköisemmin muiden osapuolten intresseistä. Valta on sekä sisäisten että ulkoisten olosuhteiden funktio. Sisäiset olosuhteet viittaavat toimijoiden kykyihin ja voimavaroihin, kuten rahaan, asemaan perustuvaan valtaan, lailliseen auktoriteettiin tai asiantuntemukseen. Ulkoiset olosuhteet tarkoittavat kontekstia tai valtakenttää, jossa toimijat toimivat; konteksti vaikuttaa voimavarojen tehokkuuteen ja niiden käyttöön. Resurssien saatavuus ja halukkuus käyttää niitä ovat keskeisiä tekijöitä. (Alford & Head, 2017, s. 407).

Taulukko 3. Pirullisten ongelmien ulottuvuuksien purkaminen (Alford & Head, 2017, s. 406).

Perusulottuvuudet	Syykategoriat	Yksityiskohtaisemmat ulottuvuudet	Pirullisuuden skaala
Ongelma itse (vertikaalinen ulottuvuus)	Luontainen kompleksisuus	Ristiriidat / dilemmat jne. Ratkaisut aiheuttavat ongelmia	Ristiriidat / dilemmat läsnä = pirullisempi Ratkaisut aiheuttavat ongelmia = pirullisempi
	Ongelman selkeys	Piilotettu/peitelty tieto Aineettomat ilmiön	Ongelma epäselvä = pirullisempi
	Ratkaisun selkeys	Useita muuttujia Iteratiivinen löytö ('Toimi, arvioi, korjaa')	Ratkaisu epäselvä = pirullisempi
Sidosryhmät ja instituutiot (horisontaalinen ulottuvuus)	Tieto	Instituutionaalinen kehys Tiedon hajanaisuus	Laaja uudelleenkehystys → ↑ huomion taso = pirullisempi Korkea tiedon hajanaisuus = pirullisempi
	Intressit	Intressien eriytyminen / konfliktit	Korkea intressien eriytyminen / konfliktisuus
	Valta	Sidosryhmien valtaresurssi Mahdollistavat tekijät / rajoitteet	Korkea sidosryhmien valtaresurssit = pirullisempi Enemmän merkittäviä mahdollistajia / rajoitteita = hankalampi".

Tuomalla kaikki nämä ulottuvuudet ja kategoriat yhteen, voimme sisällyttää tarkempia ongelman syytekijöitä ilman, että analyysi halvaantuisi hallitsemattoman muuttujamäärän tasapainottamisen vuoksi. Näin ollen ongelma on todennäköisemmin pirullinen, jos useita ehtoja (tai useimmat niistä) ovat läsnä. (Alford & Head, 2017, s. 407).

1. Rakenteellinen kompleksisuus: Ongelman tekniset (ei sidosryhmiin liittyvät) osat ovat luonteeltaan vaikeasti hallittavissa.
2. Tiedon saatavuus: Ongelman luonteesta on vain vähän tietoa, ja ongelma tai sen ratkaisu on sellainen, että se on vaikeasti tiedettävissä. Tämä tarkoittaa, että relevantti tieto on piilotettua, naamioitua tai aineetonta; se sisältää useita kompleksisia muuttujia; ja/tai sen toimintojen ymmärtäminen vaatii toimenpiteitä syy-seuraus-yhteyksien ja todennäköisten lopputulosten löytämiseksi.
3. Tiedon pirstoutuminen: Saatavilla oleva tieto on hajallaan useiden sidosryhmien kesken, joilla jokaisella on osa tarvittavasta tiedosta, mutta ei koko tietoa ongelman ratkaisemiseksi.
4. Tiedon kehystäminen: Osa tiedosta saa liikaa tai liian vähän huomiota sen esitystavan vuoksi, mikä vääristää ymmärrystämme.
5. Intressien eriytyminen: Eri sidosryhmillä on intressejä (tai arvoja), jotka ovat olennaisesti ristiriidassa toistensa kanssa.
6. Vallan jakautuminen: Vallan jakautuminen sidosryhmien kesken on epäterveellistä, jolloin erittäin voimakkaat toimijat voivat jyrätä vähemmän voimakkaat, vaikka jälkimmäiset muodostaisivat enemmistön. Vaihtoehtoisesti, jyrkästi jakautuneet intressit vastaavat jyrkästi jakautunutta valtaa.

Vastakohtaisesti ongelma on todennäköisemmin kesy, jos se on tiedettävissä, tieto on julkisesti jaettua tai helposti saatavilla, sidosryhmien välillä ei ole syviä intressiristiriitoja, ja valta on tasaisemmin jakautunut. Näiden kesyjen ja erittäin pirullisten ongelmien välillä on muita ongelmatyyppejä, jotka vaihtelevat vaikeusasteeltaan sen mukaan, kuinka

paljon edellä mainitut ehdot ovat niissä tasapainossa. Tärkeintä on, että ne voivat vaihdella vaikeuden tyypissä, mikä antaa mahdollisuuden räätälöidä toimenpiteitä sopimaan kyseiseen ongelmatyyppiin. (Alford & Head, 2017, s. 407).

2.3 Pirullisten ongelmien ratkaiseminen

Pirullisten ongelmien käsittelyssä ja ratkaisuisissa on tavanomaista törmätä epävarmuuteen. Epävarmuus johtuu pirullisten ongelmien kompleksisesta luonteesta sekä odottamattomista tapahtumista ja tilanteista, joita ei voida etukäteen ennakoida ja hallita (Conklin, 2005, s. 9; Peters, 2017, s. 392). Näitä ongelmia ei voida ratkaista pelkästään lisäinformaation hankkimisella, sillä ne säilyvät monitahoisina ja vaikeasti ymmärrettävinä, vaikka tietoa olisi enemmänkin (Raisio ja muut, 2018, s. 33). Pirullisten ongelmien syy-seuraussuhteet ovat usein epäselviä, mikä lisää epävarmuutta ja vaikeuttaa tyydyttävän ratkaisun löytämistä, tehden niiden käsittelystä enemmän selviytymistä kuin varsinaista ratkaisua (Laaksonen & Vartiainen, 2024, s. 4; Raisio ja muut, 2018, s. 33). Epävarmuus ulottuu myös sellaisten riskien alueelle, jotka ovat täysin uusia tai yllättäviä, mikä tekee pirullisten ongelmien ratkaisemisesta erityisen haastavaa (Peters, 2017, s. 392).

Tutkimustiedon vinoumat voivat vaikeuttaa pirullisten ongelmien ratkaisua. Pirullisten ongelmien monitahoisuus syvenee entisestään tutkimustiedon vinoumien vuoksi. Parkhurstin (2016, s. 376) mukaan ratkaisemattomuutta voivat ylläpitää kaksi tutkimusnäyttöön liittyvää vinoumaa. Tekninen vinouma, jossa näyttöä käytetään epäpätevällä tai valikoivalla tavalla, ja näkökulmavinouma, jossa tietynlaisen näytön korostaminen ohjaa huomion rajattuihin näkökulmiin ja kätkee taustalla vaikuttavat arvot. Vaikka vinoumat eivät itsessään tee ongelmasta pirullista, ne voivat estää näyttöön perustuvaa päätöksentekoa ja siten ylläpitää tai pahentaa poliittista juuttuneisuutta. Raisio ja muut (2018, s. 33) puolestaan huomauttavat, että tiedon manipulointi, valikoiva käyttö ja yhteiskunnallisten kysymysten monitulkintaisuus vaikeuttavat ratkaisujen löytämistä. Monitulkintaisuus mahdollistaa sen, että samaa tietoa voidaan käyttää perustelemaan vastakkaisia

näkemyksiä – erityisesti sosiaalisissa kiistoissa, joissa osapuolilla on erilaiset arvot ja tavoitteet.

Pirullisten ongelmien lähestyminen edellyttää ymmärrystä siitä, että niiden ratkaiseminen ei pääty ongelman lopulliseen selvittämiseen. Sen sijaan ratkaisuprosessi päättyy usein ulkoisten seikkojen, kuten resurssien ehtymisen myötä (Conklin, 2005, s. 13). Pirulliset ongelmat eivät häviä, vaan vaativat jatkuvaa huomiota ja resurssien allokoointia niiden ratkaisemiseen, mikä korostaa ongelmien dynaamista luonnetta (Peters, 2017, s. 391). Tästä johtuen on tärkeää varautua kohtaamaan pirullisia ongelmia yhä uudelleen myös tulevaisuudessa (Lindell, 2017, s. 24–25). Jatkuvan parantamisen kehä, jossa ratkaisuja jatkuvasti arvioidaan uudelleen ja uusia strategioita kokeillaan, kuvastaa tätä prosessia (Conklin, 2005, s. 13; Lindell, 2017, s. 25).

Conklin (2005, s. 6–7) valottaa, että pirullisten ongelmien läpikäynti edellyttää älykkyyttä ja korkeaa tietämystasoa. Vaikka pirullisen ongelman ratkaisuprosessi saattaa ensisilmäyksellä näyttää kaoottiselta, paljastaa se todellisuudessa syvemmän järjestyksen kognitiivisesta prosessista, joka on verrattavissa luonnonvoimien, kuten maanjäristysten, toimintaan. Epälineaarinen ratkaisuprosessi tarjoaa uusia näkökulmia kompleksisten ja uusien ongelmien käsittelyyn. Conklin jatkaa, että vaikka epälineaarinen prosessi saattaa tuntua ”harhailulta kaikkialla”, se ei ole virhe, vaan merkki älykkästä ja luovasta oppimisprosessista, joka mahdollistaa parhaiden edistysaskelten löytämisen kohti parempia ratkaisuja. Tällainen menetelmä on erityisen olennainen silloin, kun kohtaamme uusia, moniulotteisia ja muuttuvia haasteita, mahdollistaen luovuuden ja älyllisyyden käytön uudella ja tehokkaalla tavalla.

Epälineaarisen ratkaisuprosessin tarve heijastuu myös julkisen sektorin kohtaamiin laajempiin haasteisiin. Petersin (2017, s. 392) mukaan pirullisten ongelmien ja julkisen politiikan monitahoisten haasteiden välillä on analogia; molemmat kohtaavat ongelmien

keskinäisriippuvuudet ja selkeiden ratkaisuvaihtoehtojen puutteen. Tällöin kompleksisuusteorioiden soveltaminen voi tarjota uusia tapoja lähestyä ongelmia ja hahmottaa mahdollisia ratkaisuja, vaikka suoria vastauksia ei olisikaan saatavilla.

Koska pirulliset ongelmat eivät taivu perinteiseen lineaariseen ratkaisuprosessiin, ne vaativat syvällistä pohdintaa, monialaista tarkastelua ja valmiutta sopeuttaa toimintaa uuden tiedon ja muuttuvien olosuhteiden mukaan (Conklin, 2005, s. 9). Tällaisessa tilanteessa ratkaisu ei ole nopea toimenpide, vaan se edellyttää jatkuvaa uudelleenarviointia, oppimista ja syvempää ymmärrystä ongelman todellisesta luonteesta sekä mahdollisista ratkaisuvaihtoehdoista (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 41; Tieu ja muut, 2023, s. 4–5). Kyse on dynaamisesta ja ennakoimattomasta prosessista, jossa ratkaisut syntyvät vuorovaikutuksessa eri toimijoiden välillä (Tieu ja muut, 2023, s. 5). Dialogi, neuvottelu ja koor-dinoitu yhteistoiminta ovat keskeisiä, sillä ilman niitä näkökulmat siiloutuvat ja tiedon vieminen käytäntöön vaikeutuu (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 46).

Kun syvennyttään uusiin ja monitahoisiin ongelmiin, tutkimuskeskeinen lähestymistapa osoittautuu tehottomaksi, jos kyseessä on pirullinen ongelma. Pelkkä tiedonkeruu ja analysointi voivat johtaa viivästymiseen, sillä pirullisista ongelmista saatu tieto on usein niukkaa ja rajallista. Staattisen tutkimuksen soveltaminen pirulliseen ongelmaan voi johtaa tilanteeseen, jossa ongelman ratkaisuprosessi jumiutuu uuden tiedon puuttumisesta johtuen. Tällaista tilannetta kutsutaan analyysihalvaukseksi. Analyysihalvaustilanteessa ulos pääseminen edellyttää uuden tiedon saantia. Uutta tietoa ei kuitenkaan saada, ellei uusia ratkaisumalleja kokeilla. Staattisen tutkimuksen sijaan tarvitaankin siksi dynaamista, tilannekohtaista lähestymistapaa, joka kattaa päätöksenteon, kokeilut, pilottihankkeet ja prototyyppien testaukset. Näiden avulla voi välttyä tilanteelta, jossa pirullisen ongelman ratkaisuprosessi pysähtyy paikalleen. (Conklin, 2005, s. 12).

Lisäksi pirulliset ongelmat ovat divergenttejä, sillä niiden tutkiminen tuottaa useita mahdollisia ratkaisuja. Divergenssi johtuu kysymysten sisältämisestä paradokseista, kuten vapauden ja turvallisuuden välisestä tasapainosta. Divergenssi tekee pirullisten ongelmien

ratkaisusta erityisen haasteellista, sillä yksinkertaiset kompromissit tai selkeät vastaukset eivät riitä. Selkeiden vastausten hakemisen sijaan on oleellista keskittyä siihen, mikä määritelmä pirullisesta ongelmasta hyväksytään, mikä ratkaisumalli on tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa oleva, ja ennen kaikkea, mitkä tahot ovat ylipäättään oikeutettuja päättämään ongelman ja sen ratkaisujen määrittelemisestä. (Raisio ja muut, 2018, s. 33–34; Head & Alford, 2015, s. 715).

Pirullisten ongelmien ratkaisemisessa korostetaan päätöksenteon demokraattista luonnetta, erityisesti deliberaation eli harkinnan merkitystä. Deliberaatio auttaa hakemaan ratkaisua sellaisille ongelmille, joiden määrittelemisen ja ratkaisemisen törmää arvoristiriitoihin. Deliberaatiolla, eli syvällisellä ja monipuolisesti tietoon perustuvalla punta-roidulla arvokeskustelulla, pyritään rakentamaan yhteistä ymmärrystä ongelmasta ja sen mahdollisista ratkaisuista. (Godhwani ja muut, 2025, s. 3; Raisio ja muut, 2018, s. 34).

Pirulliset ongelmat ovat syvästi juurtuneita yhteiskunnallisiin ja poliittisiin rakenteisiin, mikä tekee niiden ratkaisemisesta hastavaa. Petersin (2017, s. 391) mukaan näiden ongelmien ratkaisut vaativat laajaa yhteisymmärrystä ja kollektiivista älykkyyttä, koska niiden monitahoisuus ylittää perinteiset ratkaisukeinot. Conklin (2005, s. 17) korostaa, että pirullisten ongelmien ratkaiseminen on ennen kaikkea sosiaalinen prosessi, joka edellyttää laajaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Tämä korostaa, kuinka keskeistä on ymmärtää ongelmien sosiaalista luonnetta.

Politiikassa ongelmien ja ratkaisujen määrittely ei perustu pelkästään tieteelliseen tietoon, vaan niihin vaikuttavat vahvasti institutionaalinen historia, sidosryhmien arvot, päätöksentekijöiden taustat sekä ideologiset ja sosiaaliset kontekstit (Head & Alford, 2015, s. 717–718). Subjektiiiviset uskomukset ohjaavat sitä, millaisena ongelma nähdään ja millaisia ratkaisuja pidetään hyväksyttävänä (Lindel, 2017, s. 19). Näin ollen pirullisten ongelmien käsittelyssä korostuu sosiaalinen kompleksisuus ja tarve ymmärtää eri toimijoiden näkökulmia (Raisio ja muut, 2018, s. 37). Sosiaalinen media laajentaa yhteiskun-

nallista kontekstia ja vahvistaa mielipiteiden polarisaatiota, mikä tekee yhteisen ymmärryksen saavuttamisesta entistä haastavampaa. Tämä kehitys on heikentänyt myös tieteen asemaa, erityisesti tilanteissa, joissa arvopohjainen poliittinen keskustelu ohittaa asiantuntijatiedon vaikutuksen. (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 43; Raisio ja muut, 2018, s. 37).

Pirullisten ongelmien ilmenemismuodot nousevat monista lähteistä, kuten ryhmäkäytännöistä, median vinoumista ja tutkimustiedon erilaisista tulkinnoista. Mitä monimuotoisempi tilanne on, sitä vaikeammin ratkaistavissa oleva ongelma on kyseessä (Head & Alford, 2015, s. 718; Raisio ja muut, 2018, s. 37). Pirulliset ongelmat eivät ole vain teknisiä haasteita, vaan sisältävät lukuisia sosiaalisia ja eettisiä ulottuvuuksia, jotka vaativat monialaista ja kontekstisidonnaista lähestymistapaa. Tästä syystä ratkaisujen sijaan tavoitteeksi nousee usein yhteisen ymmärryksen rakentaminen ja johdonmukaisen toiminnan mahdollistaminen (Head & Alford, 2015, s. 718; Lundström & Mäenpää, 2020, s. 43).

Kokeilukulttuurin rooli pirullisten ongelmien ratkaisuprosesseissa on merkittävä, kun tunnustetaan pirullisten ongelmien sisältämä kompleksisuus ja seuraukset. Pirullisten ongelmien käsittely ei tarjoa riskittömiä kokeilumahdollisuuksia, vaan edellyttää realistista suhtautumista mahdollisiin ei-toivottuihin seurauksiin. Jatkuvaan kokeiluun ja sopeutumiseen perustuva lähestymistapa, on saanut laajaa hyväksyntää nykyaikaisessa politiikka- ja hallintotieteessä (Peters, 2017, s. 391; Raisio ja muut, 2018, s. 33).

Nykyisen kaltainen kokeilukulttuuriin suhtautuminen korostaa pienten voittojen strategiaa, jossa tavoitteena ei ole ongelman kokonaisvaltainen ratkaiseminen kerralla, vaan ymmärryksen lisääminen ja parannusten aikaansaaminen vaiheittain (Raisio ja muut, 2018, s. 33). Kokeilukulttuuri toimintatapana hyväksyy, että jokainen kokeilu tarjoaa oppimismahdollisuuksia, jotka voivat ajan mittaan johtaa merkittäviin muutoksiin, vaikka kokeilujen tulokset eivät välittömästi ilmentäisikään radikaalia edistystä (Lundström & Mäenpää, 2020, s. 42).

Emergenssi, eli uusien ilmiöiden syntymisen mahdollisuus ilman selkeää yksittäistä syytä, on kokeilukulttuurille keskeinen ominaisuus. Emergenssi kokeilukulttuurissa näkyy esimerkiksi odottamattomina ja ennakoimattomina tuloksina, jotka voivat ilmetä, kun ihmiset ja järjestelmät vuorovaikuttavat kompleksisissa ja epälineaarisisissa prosesseissa. Kokeilujen kautta opittu tieto pirullisesta ongelmasta, olipa kyse sitten politiikkatoimien testaamisesta tai uusien lähestymistapojen kokeilemisestä, tarjoaa arvokkaita näkemyksiä hallinnolle. (Head & Alford, 2015, s. 724; Tieu ja muut., 2023, s. 4–5). Kokeilukulttuuri mahdollistaa joustavuuden ja mukautumiskyvyn kehittämisen muuttuviin olosuhteisiin vastaamiseksi, mikä on erityisen tärkeää kompleksisten ja pirullisten ongelmien kontekstissa. Raisio ja muut, 2018, s. 36).

Kokeilujen ja osallistumisen prosessi itsessään voi lisätä päätösten hyväksyttävyyttä, vaikka kaikki ratkaisut pirullisiin ongelmiin eivät välttämättä miellytä kaikkia osapuolia. Avoimuus, mukanaolon tunne ja kokemus siitä, että on tullut kuulluksi, voivat merkittävästi parantaa päätöksenteon laatua ja vähentää kokeilussa olevien ratkaisujen vastustusta. (Raisio ja muut, 2018, s. 36). Kokeilukulttuurin omaksuminen pirullisten ongelmien ratkaisemisessa edustaa modernia lähestymistapaa, joka tunnustaa kompleksisuuden ja vuorovaikutuksen merkityksen. Kokeilukulttuuri edellyttää avointa mieltä, jatkuvaa oppimista ja valmiutta sopeutua uusiin oivalluksiin ja muuttuviin tilanteisiin.

Pirullisen ongelman kesyttäminen on hyvin luonnollinen ja yleinen tapa pyrkiä selviytymään ongelmasta. Ongelmaa voidaan yksinkertaistaa eri tavoin, jotta siitä tulisi hallittavampi ja ratkaistavampi. (Conklin, 2005, s. 12). Esimerkiksi monet päättäjät saattavat helposti turvautua kesyille ongelmille soveltuviin vakiintuneisiin ratkaisuihin pirullisten ongelmien käsittelyssä. Usein kuitenkin ei ole näyttöä siitä, että kesyille ongelmille soveltuvat ratkaisut toimisivat tehokkaasti. Päinvastoin pirullisten ongelmien ratkaisu kesyille ongelmille soveltuvilla menetelmillä voi johtaa suboptimaalisiin päätöksiin. Yritys kesyttää pirullista ongelmaa epäonnistuu pitkällä aikavälillä, vaikka kesyttäminen voikin vaikuttaa houkuttelevalta lyhyellä aikavälillä. Pirullinen ongelma voi ilmaantua uudelleen ja

mahdollisesti eri muodossa ikään kuin mitään ei olisi tehty. (Conklin, 2005, s. 12–13; Peters, 2017, s. 391).

Hallinnon ja poliittisen päätöksenteon arjen ongelmat ovat Raision ja muiden (2018, s. 39) mukaan kuin ameeboja – niillä ei ole selkeitä rajoja, vaan ne levittäytyvät ja vuorovaikuttavat monella tavalla. Hallinnon ja poliittisen päätöksenteon kannalta on joskus tarpeen kesyttää pirullisia ongelmia, jottei päätöksenteko muuttuu mahdottomaksi. Tällöin puhutaan hyödyllisestä pirullisen ongelman kesyttämisestä. Hyödyllisessä kesyttämisessä pyritään ymmärtämään ongelman ydin riittävällä tasolla, mikä ei tarkoita täydellistä ratkaisua, vaan toimintakykyä parantavaa yhteisymmärrystä ja suuntaa antavaa tiekarttaa. Hyödyllisessä kesyttämisessä tähdätään asioiden haltuun ottamiseen ja pyritään muotoilemaan päätöksentekoehtotuksia. Hyödyllinen kesyttäminen vaatii kuitenkin riittävästi aikaa ja pirullisen ongelman luonteen ymmärrystä. Jos ongelman luonteeseen ja yhteyksiin ei paneuduta kunnolla, päätöksentekoprosessi voi keskittyä väärään kohteeseen. (Daviter, 2017, s. 578; Raisio ja muut, 2018, s. 39).

Näyttöperusteisen päätöksenteon rajoitukset ovat tunnustettuja erityisesti ideologisesti latautuneissa tai henkilökohtaisesti merkityksellisissä kysymyksissä. Tällaisissa yhteyksissä päätöksenteko ei perustu pelkkään tietoon, vaan siihen vaikuttavat moniulotteisesti myös kognitiiviset prosessit, aiemmat tiedot, uskomukset, arvot ja tunteet. (Dawson ja muut, 2024, s. 6–7). Siksi tarvitaan näyttöohjautuvaa päätöksentekoa, joka tunnistaa tiedon tärkeyden mutta hyväksyy arvojen, asenteiden ja yksilöllisten käsitysten keskeisen roolin tiedon vastaanottamisessa ja hyödyntämisessä. Tilalle ehdotetaan näyttöohjautuvaa päätöksentekoa, joka tunnistaa tiedon tärkeyden mutta hyväksyy arvojen merkityksen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. (Raisio ja muut, 2018, s. 51–52).

Tiedon hyödyntäminen päätöksenteossa ei ole itsetarkoitus, vaan sen tavoitteena on parantaa päätöksenteon ja hallinnollisen valmistelun laatua. Tässä kontekstissa on keskeistä pysähtyä ongelmien äärelle ja tunnistaa niiden luonne. Ongelmien luokittelu ja

kompleksisuuskuution käyttö tarjoavat työkaluja, jotka ohjaavat tunnistamaan ja kohtaamaan erilaisia ongelmia tietoperustaisesti ja kontekstiherkästi, välttämällä liian yksinkertaistettuja tai monimutkaistettuja ratkaisuja (Ciroen, 2011, s. 1–2, 11; Raisio ja muut, 2018, s. 51–52).

Näin ollen keskeiset suositukset tiedon käytön kehittämiseksi päätöksenteossa kattavat sekä strategisen että käytännön tason, painottaen ongelmien luonteen ymmärtämisen merkitystä, näyttöohjautuvan päätöksenteon hyväksymistä, ja tarvetta arvottamiseen sekä päätöksenteon avoimuuteen ja osallistavuuteen (Raisio ja muut, 2018, s. 51–52).

3 Kunniaan liittyvä väkivalta

Tässä luvussa käsitellään aluksi monitulkintaista kunniakäsitettä sekä taustoitetaan kunnia-ajattelun historiallista kehitystä. Tämän jälkeen käsitellään teoreettisesti kunniaan liittyvän väkivallan keskeisiä ominaispiirteitä, kuten sen globaalia luonnetta, mekanismien samankaltaisuuksia eri konteksteissa sekä ilmiön näennäistä perusteltavuutta. Lisäksi tarkastellaan ilmiötä kolmella eri tasolla (mikro-, meso- ja makrotaso) sekä esitellään teoreettisia lähestymistapoja ja torjuntamalleja, jotka koskevat ilmiön torjuntaa globaalilla, kansallisella, hallinnollisella ja yhteisöllisellä tasolla. Tämä teoreettinen tarkastelu muodostaa pohjan myöhemmin toteutettavalle analyysille.

3.1 Kunnian käsitteen määrittely ja merkitykset

Kunnia on kulttuurisesti määrittävä, moniulotteinen ja historiallisesti muuntuva käsite. Kunnian merkitykset vaihtelevat paitsi ajallisesti ja paikallisesti, myös sen mukaan, miten yksilöt ja yhteisöt sitä tulkitsevat. Arkikielessä kunnia liittyy arvostukseen ja periaatteellisuuteen, kuten lupauksista kiinni pitämiseen tai kunnianosoitukseen tittelein. (Thrasher & Handfield, 2018, s. 1). Kuitenkin syvällisemmin tarkasteltuna kunnia saa merkityksensä yhteisön sisäisistä normeista ja arvojärjestelmistä, ja se toimii sosiaalisen kontrollin välineenä. Tässä pro gradu -tutkielmassa pyritään erityisesti arvioimaan, mitä kunnia-termi merkitsee kunniaan liittyvän väkivallan ilmiön kontekstissa, tarkastellen sitä historiallisesta, kielellisestä ja kulttuurisidonnaisesta näkökulmasta.

1200-luvun eurooppalaisessa kirjallisuudessa kunnia liitettiin moraaliin ja oppineisuuteen, mutta 1400-luvulta alkaen siihen alkoi yhä voimakkaammin liittyä naisen seksuaalisen puhtauden valvonta (Bhanbhro ja muut., 2016, s. 3; Isotalo, 2016, s. 21). Tämä siirtymä korostaa kunnian käsitteen semanttista joustavuutta ja kulttuurista kontekstuaalisuutta. Vastaavasti esimerkiksi persiankielisissä tutkimuksissa kunnian merkitykset voivat ulottua uskonnollisista käsitteistä (esim. sharia, ilmestyskirja) ihmisarvon, siveyden

ja ylpeyden kaltaisiin arvoihin – usein miehisen kontrollin kautta määriteltyinä (Mousavi & Hossein, 2015, s. 113).

Myös kurdinkielisessä kontekstissa esiintyvä käsite *namus* toimii esimerkkinä kunnian kielelliskulttuurisesta erityisyydestä. Cetinkayan (2025, s. 44–46) mukaan *namus* ei ole pelkkä käänös sanalle ”kunnia” vaan eettinen elämäntapa ja itseymmärryksen muoto, jossa yhdistyvät valta, huolenpito ja itsen rakentaminen. Kun *namus* käännetään englanniksi termeillä ”honour” tai ”honour-based violence”, sen monimuotoiset merkitykset pelkistyvät usein väkivaltakuvastoon, mikä johtaa väärinymmärryksiin ja tiedolliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Vastaavasti hindinkielisessä kontekstissa kunnian käsite kuten *izzat* voivat kytkeytyä syvästi sukupuoleen, kastiin ja yhteisöllisiin normeihin. Näihin liittyvä väkivalta – esimerkiksi kunniamurhat – sisältävät paikallisesti erityisiä merkityksiä, jotka usein hämärtyvät, kun ne käännetään suoraan englanniksi tai länsimaisiin konteksteihin ilman kulttuurista kytkeytyneisyyttä. (Cetinkaya, 2025, s. 45; Kumar, 2025, s. 15–16).

Kunnia ja maine sekoitetaan usein, mutta niiden välinen ero on merkittävä. Maine voi olla sekä positiivinen että negatiivinen, kun taas kunnia käsitetään perinteisesti ehdottomasti hyvänä sosiaalisena arvona (Isotalo, 2016, s. 21). Välimeren ja arabi-islamilaissä kulttuureissa kunniaa pidetään häpeän tai stigman vastakohtana. Joidenkin tutkijoiden mukaan käsite ”stigma” kuvaa täsmällisemmin kunnian vastinparina toimivaa sosiaalista kontrollia. (Rocca & Zinn, 2019, s. 326; Roger, 2017, s. 229–230).

Antropologinen tutkimus osoittaa, että kunnian säilyttämiseen liittyvät käytännöt eivät rajoitu pelkästään tasa-arvokysymyksiin, vaan ne kietoutuvat laajemmin yhteiskunnallisiin, taloudellisiin ja kollektiivisiin tarpeisiin. Esimerkiksi Mayedan ja Vijaykumarin (2016, s. 354) mukaan pastoraalisissa yhteisöissä naisten seksuaalisen käyttäytymisen kontrollia on käytetty strategiana perheen resurssien turvaamiseksi ja yhteisön eheyden ylläpitämiseksi. Siksi neitsyys on nähty kunnian keskeisenä mittarina, jonka varjeleminen on ol-

lut miespuolisten sukulaisten vastuulla. Vastaavasti Cetinkayan (2025, s. 50) mukaan nykyaikana diasporayhteisöissä kunnia ja namus voivat toimia reaktiona rasismiin ja syrjintään, vahvistaen kollektiivista identiteettiä ja yhteisön rajoja.

Näistä erilaisista konteksteista huolimatta kunnian merkitykset rakentuvat johdonmukaisesti sukupuolittuneina. Naisten kehot toimivat usein symbolisina pintoina, joihin yhteisön normatiiviset odotukset ja patriarkaaliset ihanteet kiinnittyvät. Tällöin naisten suhde kunnian käsitteisiin tyypistyy helposti joko alistumiseksi tai vastarinnaksi, vaikka todellisuudessa heidän asemansa kunnian normeissa on moniulotteisempi ja aktiivisempi kuin usein esitetään (Cetinkaya, 2025, s. 50).

3.2 Kunniaan liittyvän väkivallan ominaispiirteet

Bufacchin (2005, s 193) mukaan väkivallan määrittely on arvokysymys. Minimalistinen määritelmä heijastaa tekijän näkökulmaa, jossa väkivalta liitetään fyysiseen vahinkoon, kun taas kokonaisvaltainen määritelmä korostaa uhrin kokemusta ja yhteiskunnallista kontekstia. Nämä kaksi lähestymistapaa tuovat esiin väkivallan eri ulottuvuuksia, ja niiden välinen jännite vaikuttaa siihen, millaisia ilmiöitä kutsutaan väkivallaksi ja millaisia ratkaisuja pidetään hyväksyttävänä. Väkivalta voi olla yksilöllistä tai kollektiivista, kertaluonteista tai toistuvaa, fyysistä, psyykkistä tai symbolista. (Bufacchin, 2005, s. 197–198).

Väkivallalla on useita muotoja ja alakategorioita, jotka ovat moniulotteisia ja kattavat laajasti erilaisia ilmiöitä. Esimerkiksi sukupuoleen perustuva väkivalta (gender-based violence) on laaja ja kehittyvä käsite, joka voi sisältää monia aggression, häirinnän, hyväksikäytön tai epäasiallisen käytöksen muotoja – mukaan lukien kunniaan liittyvän väkivallan. Näitä väkivallan muotoja yhdistää ymmärrys siitä, että ne ovat sekä sukupuolten välisen valtaepätasapainon syitä että seurauksia. (Schredl ja muut, 2025, s. 2).

Kunniaan liittyvä väkivalta on vakava ja monimuotoinen sosiaalinen ja poliittinen ongelma, joka aiheuttaa merkittäviä haasteita yksilöille, yhteiskunnille ja päätöksenteolle.

Ilmiö on monimuotoinen, sillä se esiintyy eri muodoissa, kantaa useita merkityksiä ja alituu erilaisille tulkinnoille. Kunniaan liittyvä väkivalta tarkoittaa väkivaltaa, uhkailua tai alistamista, jonka tarkoituksena on suojella, palauttaa tai puolustaa perheen tai yhteisön kunniaa. Se voi ilmetä fyysisenä (esim. lyöminen), psyykkisenä (esim. nöyryyttäminen, kontrolli), seksuaalisena väkivaltana, pakkoavioliittoina, hylkäämisenä, itsemurhina tai murhina. Traagisimmillaan se johtaa perheenjäsenen tappamiseen (Strid ja muut, 2021, s. 1–2).

Kunniaan liittyvä väkivalta ei useinkaan ole yksilön spontaani teko, vaan kollektiivinen prosessi, johon osallistuu useita perheen, suvun tai yhteisön jäseniä. Vaikka konkreettisen väkivallanteon toteuttaisi yksi henkilö, taustalla on usein laajempi joukko, joka osallistuu teon suunnitteluun, valmisteluun tai hiljaiseen hyväksyntään. (Ahmed, 2023, s. 14; Bates 2018, 296–297; Bhanbhro ja muut, 2016, s. 8; Esholdt & Necef, 2024, s. 3–5; Lidman & Hong, 2018, s. 265–266).

Kunniaan liittyvän väkivallan tutkimuksen keskeisiin haasteisiin kuuluu ilmiön monimuotoisuus ja empiirisen aineiston niukkuus. Näiden haasteiden vuoksi tiedeyhteisössä esiintyy edelleen merkittävää epäselvyyttä ja näkemysten eriävyyksiä siitä, kuinka kunniaan liittyvä väkivalta tulisi määritellä. (Roger, 2017, s. 229).

Kunniaan liittyvän väkivallan määrittely on monitulkintainen ja kulttuurisesti, poliittisesti sekä sukupuolittuneesti ladattu prosessi. Toisin kuin yksiselitteiset väkivallan muodot, kunniaan liittyvän väkivallan tulkinta vaihtelee sen mukaan, missä yhteydessä ja kenen näkökulmasta ilmiötä tarkastellaan. Esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa kunniaan liittyvä väkivallan luokitellaan viranomaistason strategiassa sukupuolittuneen väkivallan muotoon (Bates, 2021, s. 1776–1777). Feministiset tutkijat ja kansalaisliikkeet puolestaan korostavat, että ilmiö tulee ymmärtää osaksi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, ei kulttuurisesti poikkeavana ilmiönä (Ahmed, 2023, s. 14; Gill ja muut., 2018, s. 28). Samanaikaisesti osa tutkimuksesta painottaa kunniaan liittyvän väkivallan erityislaatu-

suutta, kuten sen kollektiivista luonnetta, vahvaa sidettä sukupuolinnormeihin ja normi-
rikkomuksiin sekä tiettyjen perinteiden ja kunniakoodien vaikutusta (Strid ja muut, 2021,
s. 2).

Monimuotoisuus näkyy myös siinä, miten kunnia itsessään ymmärretään. Toisinaan mo-
raalisena järjestelmänä, toisinaan omaisuussuhteena tai sosiaalisen kontrollin mekanis-
mina. Esimerkiksi namus-termi on joissain konteksteissa käännetty virheellisesti kunni-
aksi (honour), mikä on johtanut yksinkertaistaviin ja kulttuuristaviin tulkintoihin (Cetinkaya, 2025, s. 46). Uskontoa taas käytetään sekä väkivallan oikeuttamiseen että sen vas-
tustamiseen. Joissakin tutkimuksissa on osoitettu, kuinka islamin opetuksia voidaan
käyttää osoittamaan, että kunniamurhat ovat haram eli kiellettyjä (Al Gha-raibeh, 2016,
s. 136). Diasporayhteisöissä puolestaan kunniakoodien merkitys voi vahvistua reaktiona
syrjintään ja assimilaatiopaineisiin (Cetinkaya, 2025, s. 50).

Kulttuuriset selitykset, uskonnolliset normit, valtiolliset politiikat ja feministiset analyysit
saattavat tuottaa siis toisistaan poikkeavia näkökulmia kunniaan liittyvään väkivaltaan,
mikä tekee sen määrittelystä sekä tiedepoliittisesti että käytännön työssä haastavaa.
Tästä syystä monet tutkijat ovat sitä mieltä, että kunniaan liittyvän väkivallan ymmärtä-
minen edellyttää intersektionaalista ja kontekstuaalista lähestymistapaa, joka huomioi
sukupuolen, vallan, kulttuurin, uskonnon ja yhteiskunnalliset valtasuhteet samanaikai-
sesti. (Cetinkaya, 2025, s. 50; Liebmann, 2020, s. 1–3).

Kunniaan liittyvä väkivalta voidaan luokitella kahteen pääkategoriaan: kostotyyppiseen
ja puhdistustyyppiseen. Kostotyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta on luonteeltaan kun-
nian puolustamista, jossa väkivallan avulla vastataan ulkopuolisiin loukkauksiin tai hyök-
käyksiin. Sen tavoitteena on palauttaa ryhmän menetetty sosiaalinen status. Tämän tyyppi-
stä väkivaltaa havaitaan esimerkiksi Yhdysvaltojen eteläosien osavaltioissa, klaaneissa
sekä vankila- ja rikollisjengeissä. (Thrasher & Handfield, 2018, s. 3–4). Puhdistustyyppi-
nen kunniaan liittyvä väkivalta puolestaan kohdistuu ryhmän sisällä erityisesti seksuaali-

sen siveellisyyden normeja rikkoneisiin henkilöihin, usein naisiin. Tämän tyyppisen väkivallan tavoitteena on poistaa häpeä ja palauttaa perheen kunnia (Caylan-Batur ja muut, 2021, s. 1).

Tässä pro gradu -tutkielmassa keskityn puhdistustyyppin kunniaan liittyvään väkivaltaan, rajaten kostotyyppisen kunniaan liittyvän väkivallan kokonaan tarkastelun ulkopuolelle. Rajaus on tehty, koska puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu ensisijaisesti ryhmän sisäisiin siveellisyyden normeja rikkoneisiin henkilöihin, erityisesti naisiin, ja liittyy häpeän poistamiseen ja perheen kunnian palauttamiseen. Tämä tekee siitä luonteeltaan erilaisen kuin kostotyyppinen väkivalta, joka suuntautuu ulkopuolisiin ja liittyy ryhmän sosiaalisen statuksen puolustamiseen. Rajaus mahdollistaa ilmiön syvällisemmän tarkastelun rajatummassa kontekstissa.

Kunniaan liittyvä väkivalta johtuu yhteisön sisällä vallitsevasta kunnia-ajattelusta, joka on syvästi sidoksissa patriarkaalisiin arvoihin ja sukupuolittuneisiin normeihin. Näiden normien avulla pyritään varmistamaan erityisesti naisten ja tyttöjen käyttäytymisen sopeutuminen yhteisön moraalikäsitteisiin. Bhanbhro ja muut, 2016, s. 4). Kunniaan liittyvä väkivalta on sukupuolittunutta väkivaltaa ja vakava ihmisoikeusloukkaus, ei kulttuurinen poikkeus. Se kumpuaa rakenteellisesta vallankäytöstä, jossa naisten seksuaalisuutta ja käyttäytymistä kontrolloidaan kunnian ja häpeän nimissä. Nisha ja muut, 2024, s. 1–2). Esimerkiksi izzat-käsite Punjabi-diasporassa kuvaa tätä moniulotteista valtarakennetta. Se ei tarkoita vain kunniaa, vaan toimii häpeän ja syyllisyyden kautta vallan ja kontrollin välineenä, joka vaikuttaa koko perheen maineeseen mutta kohdistuu erityisesti naisiin. (Mucina, 2018, s. 6).

Naisten ja tyttöjen seksuaalisuuden koskemattomuuden varmistamiseksi kunniaakulttuureissa ylläpidetään tiukkoja kunniakoodeja, jotka ohjaavat heidän käyttäytymistään eri elämänalueilla. Heiltä odotetaan muun muassa vaatetuksen vaatimattomuutta, vieraiden miesten kanssa vuorovaikutuksen välttämistä, parisuhteessa pysymistä ja liikkumi-

sen rajoittamista kodin ulkopuolella ilman miespuolista seuraa, erityisesti iltaisin. Siirtolaiskontekstissa naisten sopeutuminen länsimaisiin normeihin voidaan tulkita seksuaaliseksi röyhkeydeksi ja poikkeamiseksi alkuperäiskulttuurista. Avoliitossa eläviltä naisilta odotetaan lisäksi kuuliaisuutta, uhrautumista ja lojaalisuutta erityisesti appivanhempia ja lapsia kohtaan (Ahmed, 2023, s. 1; Gorar, 2022, s. 313; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 166–167; Mayeda & Vijaykumar, 2016, s. 354; Mucina, 2018, s. 6).

Izzat-käsite – joka säilyy siirtolaisyhteisöissä perintönä – voi toimia sekä voiman että alistamisen välineenä. Sen kontrolloiva ulottuvuus näkyy esimerkiksi poikien suosimisena ja tyttöjen syrjäyttämisenä, mikä ilmenee myös diasporassa. Erityisesti tyttöjen seksuaalista vapautta pelätään, ja tämä pelko oikeuttaa monien perheiden mielestä tyttöjen elämän rajoittamisen. (Mucina, 2018, s. 6). Kollektiivisissa patriarkalisissa yhteisöissä suvun kunnian suojeleminen nähdään koko perheen vastuuna ja usein myös velvollisuutena, johon voi sisältyä väkivaltaa. Rikkomukset kunnianormeja vastaan koetaan häpeätahrana, joka on poistettava hinnalla millä hyvänsä – äärimmillään jopa kunniamurhalla tai sen lavastamisella itsemurhaksi. Kunniaan liittyvissä konteksteissa naisten ulkonäkö, teot ja elämänvalinnat yhdistetään suoraan perheen kunniaan, ja poikkeamat naisellisista kunniakoodeista voivat johtaa väkivaltaan, jonka tarkoituksena on kunnian palauttaminen. (Gorar, 2022, s. 313; Mayeda & Vijaykumar, 2016, s. 354). Tämä kunniakulttuurin mahdollistama kontrolli ja väkivalta näkyy erityisesti siirtolaistaustaisten nuorten naisten kokemuksissa perhe- ja mikrotasolla, joissa keskeisiä ilmiöitä ovat pakottava kontrolli, kunniakoodien hyväksikäyttö, digitaalinen valvonta ja vaimentaminen (Ahmed, 2023, s. 1; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 166–167).

Kunniaan liittyvää väkivaltaa pidetään mielenkiintoisen vaikeana ongelmana kolmesta keskeisestä syystä. Ensiksi se on yleinen ilmiö, sillä kunniaan liittyvää väkivaltaa on esiintynyt laajasti eri aikoina maailman eri osissa. Toiseksi ilmiön ilmenemismekanismissa eri kulttuurien ja yhteisöjen välillä on havaittavissa samankaltaisuuksia. Vaikka paikallisia eroja väkivallan muodoissa onkin olemassa, kunniaan liittyvän väkivallan tapauksissa on

tunnistettavissa yhteisiä piirteitä. Kolmanneksi kunniaan liittyvä väkivalta on näennäisesti tarpeetonta, sillä väkivallan määrää ja luonnetta on vaikea perustella millään ajateltavissa olevilla hyödyillä. (Thrasher & Handfield, 2018, s. 1). Seuraavaksi tarkastelen näitä kunniaan liittyvän väkivallan kolmea ominaisuutta tarkemmin.

3.2.1 Kunniaan liittyvän väkivallan globaalius

Kunniaan liittyvä väkivalta on tunnustettu yhä selvemmin globaaliksi ja systeemiseksi ongelmaksi, jota esiintyy erilaisissa kulttuurisissa, uskonnollisissa ja sosiaalisissa konteksteissa eri puolilla maailmaa (Hansen ja muut, 2016, s. 18; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023). Vaikka ilmiö on usein länsimaisessa keskustelussa liitetty yksittäisiin kulttuuriin tai etnisiin vähemmistöihin, erityisesti muslimitaustaisiin yhteisöihin, kasvava tutkimusnäyttö osoittaa, että tällainen kulttuuristava tulkinta on yksinkertaistava ja osin harhaanjohtava. Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sidoksissa tiettyyn uskontoon, kansallisuuteen tai yhteiskuntaluokkaan, vaan sen juuret ovat ennen kaikkea patriarkalisessa vallankäytössä, sukupuolihierarkioissa ja ikään perustuvissa valtasuhteissa, joita esiintyy kaikissa yhteiskunnissa eri muodoissa. (Idriss, 2017, s. 31; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 172–175).

Historiallisesti kunniaan liittyvä väkivalta on ilmennyt eri puolilla maailmaa esimerkiksi naispuolisten sukulaisten murhina, jos heidän on katsottu rikkoneen yhteisön seksuaalimoraalia (Thrasher & Handfield, 2018, s. 1). Nyky-yhteiskunnissa ilmiö ilmenee moninaisin tavoin. Se voi tarkoittaa fyysistä, seksuaalista tai psyykkistä väkivaltaa, sosiaalista kontrollia, taloudellista riippuvuussuhdetta, pakko- ja lapsiavioliittoja, tyttöjen sukuelinten silpomista tai kunniamurhia (Baianstovu & Strid, 2024, s. 567; Bates, 2021, s. 1775; Hansen ja muut, 2016, s. 18, 39). Näitä tekoja yhdistää pyrkimys säilyttää tai palauttaa perheen tai yhteisön kunnia, mikä liittyy erityisesti naisten käyttäytymiseen, pukeutumiseen, liikkumiseen ja seksuaalisuuteen. Kunniamurha nähdään tämän väkivallan äärimmäisenä muotona, ja sen taustalla voi olla niinkin arkinen syy kuin kotoa poistuminen

ilman lupaa tai viestintä vastakkaisen sukupuolen kanssa (Al Gharaibeh, 2016, s. 122–123).

On kuitenkin tärkeää huomioida, että kaikki kunniaan liittyvän väkivallan muodot eivät esiinny samassa mittakaavassa kaikissa kunnia-ajattelua ylläpitävissä yhteisöissä. Esimerkiksi tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen, vaikka se on kunniaan liittyvän väkivallan yksi muoto, on maantieteellisesti ja kulttuurisesti rajatumpi ilmiö kuin vaikkapa sosiaalinen kontrolli tai pakkoavioliitot. Tämän vuoksi kunniaan liittyvän väkivallan ymmärtämisessä ei ole riittävää tarkastella ilmiötä vain kulttuurin, uskonnon tai maantieteen kautta, vaan on oleellista analysoida, millaisia merkityksiä kunnialle ja häpeälle annetaan eri yhteisöissä ja tilanteissa. (Koukkula & Klemetti, 2019, s. 18; Roger, 2017, s. 229–230; Walker & Gill, 2019, s.1–2 ja 4–6 ja 7).

Tutkimuskirjallisuus on perinteisesti keskittynyt näkyvimpiin ja vakavimpiin ilmenemismuotoihin, kuten sukuelinten silpomiseen ja pakkoavioliittoihin, mutta arkipäiväisemmät ja piilossa pysyvät väkivallan muodot, kuten henkinen väkivalta, eristäminen tai jatkuva tarkkailu, ovat jääneet tutkimuksellisesti pimentoon. Bates (2021, s. 1775) painottaa, että kunniaan liittyvää väkivaltaa tulisi tarkastella systemaattisesti myös niissä tapauksissa, joissa väkivalta ei johda kuolemaan, mutta joissa väkivaltaan osallistuu useita toimijoita perhe- ja yhteisötasolla. Tällaiset tapaukset osoittavat kunniaan liittyvän väkivallan kollektiivisen ja normalisoidun luonteen, jota ei voi selittää yksilötasolla.

Kansainvälisessä tutkimuskeskustelussa korostetaan yhä selvemmin, että kunniaan liittyvä väkivalta ei kumpua uskonnollisista opeista vaan ensisijaisesti kulttuurisista, sukupuolittuneista normeista ja valtarakenteista (Baianstovu & Strid, 2024, s. 554; Roger, 2017, s. 229–230). Tämän vuoksi kulttuuriin käytäntöihin vetoaminen ei voi oikeuttaa ihmisoikeusloukkauksia, erityisesti silloin kun kyse on naisten ja tyttöjen oikeuksista. Koska kulttuurit eivät ole pysyviä tai muuttumattomia, haitallisiin käytäntöihin voidaan ja tulee puuttua. Tämä on myös kansainvälisen yhteisön vaatimuksena kuten esimerkiksi

CEDAW-sopimus² velvoittaa valtioita luopumaan perinteisiin ja kulttuuriin perustuvista oikeuksien loukkauksista ja suojelemaan naisia sukupuolittuneelta väkivallalta. (AlBader, 2020, s. 14–15).

Huolimatta edistysaskelista tutkimuksessa ja politiikassa, globaalissa mediassa ja poliittisessa keskustelussa kunniaan liittyvä väkivaltaa esitetään edelleen usein kulttuurisena poikkeamana, joka liittyy erityisesti Lähi-idän, Etelä-Aasian tai muslimitaustaisten yhteisöjen miehiin. Tällainen narratiivi ei ainoastaan toiseuta ja leimaa kokonaisia yhteisöjä väkivaltaisiksi, vaan myös hämärtää ilmiön rakenteellista ja sukupuolittunutta luonnetta. Kun kunniaan liittyvää väkivaltaa kuvataan ensisijaisesti "toisten kulttuurien" ongelmana, estetään kriittinen tarkastelu myös länsimaisten yhteiskuntien omista patriarkaalista käytännöistä ja valtasuhteista (Abji & Korteweg 2021, s. 88; Liebmann, 2020, s. 1–3; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 172–175; Mucina & Jamal, 2021, s. 8).

Näin olleen kunniaan liittyvä väkivalta ei ole kulttuurinen tai uskonnollinen poikkeama, vaan osa globaalia ja sukupuolittunutta vallankäyttöä. Sen torjuminen edellyttää paitsi valtiollisia ja kansainvälisiä toimia, myös kulttuurisesti sensitiivistä mutta kriittisesti tiedostavaa lähestymistapaa, joka ei pelkisty toiseuttaviin tai eksotisoiviin selityksiin, vaan tunnistaa ilmiön rakenteellisen, kollektiivisen ja universaalien ulottuvuuden.

3.2.2 Kunniaan liittyvän väkivallan mekanismin samankaltaisuus: yhteiset piirteet erilaisten kontekstien yli

Kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemistavat vaihtelevat paikallisesti, mutta niillä kaikilla on yhteinen nimittäjä – yhteisöllisyys. Tutkimukset osoittavat, että suljetuissa yhteisöissä ilmenevä kunniaan liittyvä väkivalta jakaa tiettyjä yleisiä piirteitä, jotka eivät ole riippuvaisia kulttuurisesta, uskonnollisesta tai maantieteellisestä kontekstista. (Bhanbhro ja

---

² YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW) on vuonna 1979 hyväksytty sopimus, joka sisältää säännöksiä muun muassa naisten oikeudesta koulutukseen, työelämään osallistumiseen, terveydenhuoltoon sekä taloudellisiin oikeuksiin.

muut, 2016, s. 8). Tällainen väkivalta pohjautuu yhteisön sisäisiin arvoihin ja normeihin, tapahtuu yhteisön rajojen sisällä ja sillä ylläpidetään yhteisön käyttäytymissääntöjä. Lisäksi kunniaan liittyvä väkivalta on vähintäänkin joidenkin yhteisön jäsenten hyväksymää, sitä toteuttavat usein useat yhteisön jäsenet, ja se voi kohdistua useisiin henkilöihin samanaikaisesti. Ilmiö on luonteeltaan tyypillisesti pitkäaikaista ja toistuvaa. Seuraavaksi näitä piirteitä tarkastellaan tarkemmin.

3.2.2.1 Kunniaan liittyvä väkivalta tapahtuu suljetun yhteisön rajojen sisällä

Kunniaan liittyvällä väkivallalla on taipumus esiintyä erityisesti suljetuissa ja sisäänpäin kääntyneissä yhteisöissä, joissa yksilön käyttäytymistä tarkkaillaan yhteisön kunnian nimissä. Näissä yhteisöissä korostuvat kollektiiviset normit, vahva kulttuuriperinne ja perheen maineen merkitys. Vaikka väkivallan muodot voivat vaihdella, niiden taustalla toistuvat samat rakenteelliset mekanismit. Normien rikkominen nähdään yhteisön häpeänä, joka on palautettava esimerkiksi väkivallalla. (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 8; Strid ja muut, 2021, s. 7).

Suljetut yhteisöt, kuten tiiviit uskonnolliset ryhmät tai maahanmuuttajataustaiset yhteisöt, pyrkivät ratkaisemaan ristiriidat sisäisesti, yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen puitteissa. Esimerkiksi salafi-jihadistisessa ideologiassa kunnia-kulttuuri kytkeytyy patriarkaalisiin sukupuolinnormeihin. Erityisesti naisten siveyttä ja pukeutumista valvotaan koko perheen kunnian nimissä. Naisen oletettu säädyttömyys voidaan kokea perheen miesten "kasvojen menetyksenä", joka hyvitetään väkivallalla. (Esholdt & Necef, 2024).

Tutkimukset osoittavat, että yhteisöjen eristäytyneisyys vahvistaa kunniaan liittyvän väkivallan riskiä. Strid ja muut (2021, s. 7) toteavat, että kunnia-yhteisöissä elävät nuoret ovat usein rakenteellisesti, sosiaalisesti ja ajatuksellisesti eristyksissä valtayhteiskunnasta. Tämä eristäytyminen ilmenee muun muassa harrastusten ja sukupuolten välisen kanssakäymisen rajoittamisena, erityisesti tyttöjen kohdalla, mikä heikentää mahdollisuuksia hakea apua. Yhteisön sisäinen normisto voi lisäksi ylläpitää kielteisiä asenteita

tasa-arvoa ja lasten oikeuksia kohtaan, erityisesti poikien näkökulmasta. Strid ja muut jatkavat, että mitä eristäytyneempi ja sisäänpäin kääntyneempi ryhmä on, sitä suurempi on väkivallan esiintymisen todennäköisyys. Vastaavasti sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen liikkuvuus näyttäisi olevan yhteydessä heikompaan kiinnittymiseen kunniakulttuurin normeihin ja vähäisempään väkivallan esiintymiseen. Eristyksen ja liikkuvuuden käsitteet tarjoavat hyödyllisen välineen hahmottaa kunniaan liittyvän väkivallan ilmene-
mismuotoja yksilö-, ryhmä- ja yhteiskuntatasolla.

Vaikka mm. Ahmedin (2023, s. 1) ja Aplin (2022, s. 1) mukaan kunniaväkivalta kohdistuu tyypillisesti naisiin, Roger (2017, s. 233) korostaa, että myös miehet ja transihmiset voivat olla väkivallan kohteita, mikäli he poikkeavat yhteisön odotuksista. Roger (2017) jatkaa, että Esimerkiksi transsukupuolisten identiteetti saatetaan tukahduttaa perheen kunnian nimissä. Perhe voi asettaa ehtoja yhteydenpidolle tai kieltää lapsen tapaamisen, ellei tämä noudata cis-normatiivisia rooleja. Tässä väkivalta perustuu kulttuurisesti ymmärrettyyn häpeään ja stigman pelkoon sekä haluun ylläpitää sukupuolinormatiivista mainetta. Vastaavasti miehet voivat joutua väkivallan kohteeksi, jos he eivät täytä yhteisön uskonnolliseksi määritellyn hegemonisen maskuliinisuuden odotuksia mm. salafismin³ ideologiaa harjoittavassa yhteisössä (Esholdt & Necef, 2024).

Vaikka kulttuuriset yksityiskohdat voivat selittää ilmiön ilmenemismuotoja, niiden liiallinen korostaminen oikeusjärjestelmässä voi vahvistaa rasistisia kertomuksia (Mucina & Jamal, 2021, s. 8). Tämän vuoksi kunniaväkivallan ehkäisytyössä tulee huomioida paitsi patriarkaatti ja yhteisön sisäiset normit, myös rakenteellinen rasismi ja valtasuhteet. Mm. koulupohjaiset ja yhteisölähtöiset ohjelmat ovat osoittautuneet tehokkaiksi, mutta ne vaativat tuekseen poliittista tahtoa ja laajempaa yhteiskunnallista tukea (Idriss, 2018, s. 30–31).

---

³ Salafismi on islamilainen suuntaus, joka korostaa paluuta islamin alkuperäiseen muotoon, sellaiseen kuin se oli profeetta Muhammadin ja hänen varhaisten seuraajiensa (salaf) aikana.

3.2.2.2 Kunniaan liittyvän väkivallan tavoitteena on ylläpitää yhteisön käyttäytymissääntöjä

Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sattumanvaraista, vaan se on tarkoituksellista ja normatiivisesti ohjautuvaa kontrollia, jonka tavoitteena on ylläpitää yhteisön käyttäytymissääntöjä ja sosiaalista järjestystä. Väkivalta kohdistuu erityisesti niihin yksilöihin, joiden valinnat tai heteronormatiivisesta käsityksestä poikkeava identiteetti uhkaavat perheen tai yhteisön mainetta. Tällaisia ovat erityisesti naiset ja tytöt, mutta myös transihmiset, uskonnosta luopuneet sekä maskuliinisuuden normeista poikkeavat miehet (Bates, 2021, s. 1793; Koukkula & Klemetti, 2019, s. 13; Mayeda & Vijaykumar, 2016, s. 354).

Esimerkiksi transsukupuolisen miehen identiteetti saatetaan nähdä häpeää aiheuttavana ja uhkana perheen kunnialle, jolloin väkivalta oikeutetaan kunnian palauttamisena (Roger, 2017, s. 229–230). Samoin erityisesti muslimitaustaiset uskonnosta luopuneet kokevat tilastollisesti enemmän kunnian puolustuksella perusteltua fyysistä väkivaltaa kuin kristinuskosta luopuneet – heidän tilanteensa jää usein piiloon viranomaisilta perhesiteiden ja viranomaisiin kohdistuvan epäluottamuksen vuoksi (Parekh & Egan, 2021, s. 11681, 11693–11694). Tällaiset tapaukset osoittavat, kuinka kunniaan liittyvä väkivalta toimii myös vähemmistöasemassa olevien yksilöiden marginalisoinnin ja kontrollin välineenä.

Erytyisesti heimoyhteiskunnissa naisen väitetty puhtaus, siveys ja neitsyys ovat merkittäviä sosiaalisia pääomia kunnia-ajattelua harjoittavalle yhteisölle. Näissä yhteisöissä nuoren naisen koskemattoman immenkalvon säilyttämistä pidetään naisen arvokkuuden mittaamisen välineenä. Kunnia toimii valvontamekanismina neitsyyden vaalimiseksi. Tämä valvontamekanismi edellyttää sosiaalisesti rakennetun kunnia pohjaisen arvojärjestelmän kiinnittymistä naisen seksuaalisuuteen, siveyteen ja käyttäytymiseen. Tämän seurauksena naisen odotetaan olevan perheen ja yhteisön kunnian ylläpitäjä. Epäkunniallisiksi teoiksi ja käytöksiksi lasketaan esimerkiksi esiaviollinen seksi, aviorikos, avioliiton ulkopuolinen raskaus, homoseksuaalisuus ja inesti. Näin ollen yhteisöissä odotetaan,

että naiset säilyttävät siveytensä ja puhtautensa sekä välttävät tekoja, jotka yhteisössä koetaan häpeällisinä. (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 4 ja 7).

Perheiden ja yhteisöjen kollektiivinen toimijuus rakentuu tämän sosiaalisen valvonnan ympärille. Kontrolli voi tarkoittaa esimerkiksi ihmissuhteiden rajoittamista, liikkumisvapauden estämistä tai väkivallan uhkaa (Strid ja muut, 2021, s. 2). kunniarikos voidaan määritellä teoksi, joka on tehty "perheen ja / tai yhteisön kunnian suojelemiseksi tai puolustamiseksi" (Bates, 2021, s. 1776–1777). Tämän kollektiivisen logiikan kuvaamiseen on ehdotettu myös uutta käsitettä, perhe- ja yhteisöpohjainen väkivalta, joka korostaa ilmiön yhteisöllistä luonnetta (Idriss, 2017, s. 22–29).

Kunniaan liittyvä väkivalta saattaa yhteisön sisällä näyttäytyä moraalisesti oikeutettuna – jopa hyveellisenä. Moraalipsykologian näkökulmasta väkivalta voi tuntua perustellulta, jos se nähdään keinona suojella tärkeitä sosiaalisia suhteita, kuten perhettä tai avioliittoa. Tällöin väkivalta ei ole vain hyväksyttyä, vaan se voi olla moraalisesti tyydyttävää tai jopa juhlistua (Caylan-Batur ja muut, 2021, s. 7–8). Kunnian säilyttäminen nähdään tärkeämpänä kuin yksilön oikeudet, ja tämä voi normalisoida väkivaltaa tietyissä tilanteissa, kuten aviorikoksen yhteydessä.

Vaikka väkivalta kohdistuu useimmiten naisiin, naiset voivat myös toimia väkivallan toteuttajina tai ylläpitäjinä. Batesin (2018, s. 294–297) empiirinen tutkimus osoittaa, että naispuoliset perheenjäsenet ovat mukana kunniaan liittyvässä väkivallassa useammin kuin muissa lähisuhteiden väkivallan muodoissa. Erityisesti äidit ja anopit ovat näkyvästi esillä väkivallan toteuttajina – joko kontrolloijina, tukijoina tai pakotettuina osallisina. Taloudellinen riippuvuus miehistä ja kulttuurinen normisto voivat johtaa siihen, että äidit suojelevat poikiensa mainetta, jopa tyttärensä kustannuksella. Naiset saattavat sisäistää oman alempiarvoisuutensa ja osallistua niin kutsuttuun patriarkaaliseen neuvotteluun, mikä johtaa väkivallan hiljaiseen hyväksyntään tai siihen osallistumiseen aktiivisena toimijana (Gorar, 2022, s. 311).

Yhteisöissä, joissa kunniakulttuuri vallitsee, väkivalta ei ole satunnaista, vaan normatiivisesti säädeltyä. Esimerkiksi aviorikos voi oikeuttaa väkivallan siinä missä rahaan liittyvä konflikti ei saa samaa hyväksyntää (Caylan-Batur ja muut, 2021, s. 7). Kunnian epävakaa mutta tärkeä rooli pakottaa yksilöt ylläpitämään kunnioitettua asemaa hinnalla millä hyvänsä. Yhteisön eheys asetetaan yksilön oikeuksien edelle. Vaikka kaikki jäsenet eivät hyväksy väkivaltaa, se voidaan silti kokea oikeutettuna vastauksena normien rikkomiseen. Toisinaan äidit tai anopit osallistuvat väkivaltaan säilyttääkseen oman asemansa suvun patriarkaalisessa rakenteessa. Tämä ilmentää ns. patriarkaalista vaihtosopimusta, jossa naiset hyötyvät järjestelmästä toimimalla sen ehtojen mukaisesti (Bates, 2018, s. 298).

Kunniaan liittyvä väkivalta voi myös toimia radikalisoitumista edistävänä tekijänä. Escholdt ja Necef (2024, s. 2) osoittavat, että sukupuolittunut kontrolli voi joissakin salfitsissa yhteisöissä edesauttaa liittymistä Salafi-jihadistisiin liikkeisiin. Miehille jihadismi voi näyttäytyä keinona palauttaa perheen kunnia ja vahvistaa miehisyyttä, kun taas naisille se voi tarjota pakotien pakkoavioliitosta tai kontrolloidusta elämästä. Kunniakulttuurin tukema väkivalta voi näin osaltaan murentaa demokraattisia arvoja ja edistää antidemokraattista ideologiaa.

Yhteisön tiukkaa halua ylläpitää yhteisön käyttäytymissääntöjä havainnollistaa myös tapaukset, jolloin väkivallan vastaiset interventiot ovat kohdanneet voimakasta vastustusta yhteisöiltä. Esimerkiksi Idrissin (2022, s. 14 ja 32) mukaan jotkut moskeijat imaamien vaatimuksesta ovat torjuneet väkivallan vastaisia koulutusohjelmia tai kieltäytyneet yhteistyöstä naisjärjestöjen kanssa vedoten kulttuuriseen epäluuloon tai pelkoon yhteisön "aivopesusta".

3.2.2.3 Kunniaan liittyvän väkivallan hyväksyttävyyys yhteisön ja muiden vastaavaa kunnia-ajattelua ylläpitävien yhteisöjen keskuudessa

Kunniaan liittyvä väkivalta saa usein yhteisöissä laajaa normatiivista tukea (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 8). Sitä ei nähdä yksittäisenä rikoksena vaan kollektiivisesti oikeutettuna

toimintana, jolla suojellaan yhteisön moraalisia rajoja ja sosiaalista asemaa. Hyväksyntä voi olla aktiivista – esimerkiksi painostus väkivallan tekoon – tai passiivista hiljaisena myötäilyinä.

Kunniaan liittyvä väkivalta saa tukea sekä väkivaltaa ylläpitävältä yhteisöltä että niiltä, jotka jakavat samankaltaisen kunnia-ajattelun. Se voidaan nähdä yhteisesti hyväksyttynä ja jopa kannustettuna tapana palauttaa perheen tai yhteisön kunnia normien rikkomisen jälkeen (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 8; Grans, 2018, s. 7; Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2024). Esimerkiksi uskottoman naisen rankaiseminen nähdään keinona suojata perhe häpeältä ja sosiaaliselta eristämiseltä. Välineenä toimii sekä suora väkivalta että painostus, ja "kunnian palauttaminen" saatetaan nähdä ainoana vaihtoehtona perheen aseman säilyttämiseksi. (Caylan-Batur ja muut, 2021, s. 8).

Yhteisöissä, joissa kunnia-ajattelu vallitsee, naiset nähdään kunnian kantajina ja miehet sen suojelijoina (Mousavi & Hosseini, 2015, s. 111–113). Yksilön käyttäytyminen tulkitaan yhteisön moraalisen tilan heijastumaksi, joten poikkeava käytös koetaan koko ryhmää loukkaavana. Tällöin kunnian menetys voi olla yhteisölle vakavampi kriisi kuin läheisen kuolema tai omaisuuden menetys. (Delaware & Kohzadian, 2019, s. 76).

Vaikka miehet ovat useimmiten kunniaan liittyvän väkivallan toimeenpanijoita, myös naiset voivat osallistua sen ylläpitämiseen esimerkiksi kontrolloijina, hiljaisina hyväksyjinä tai painostajina. Väkivalta ei useinkaan ole yksittäisen henkilön teko, vaan se tapahtuu perhe- tai yhteisötasolla useiden toimijoiden myötävaikutuksella – ja se voi olla paitsi hyväksyttyä, myös yhteisön odottamaa (Bates, 2018, s. 298–299; Esholdt & Necef, 2024, s. 3–5; Idriss, 2017, s. 22–29).

Monissa tapauksissa räikeätkin väkivaltatapaukset kuten kunniamurhat saavat yhteisön hiljaisen hyväksynnän. Esimerkiksi Jordaniassa tehty tutkimus osoitti, että hyväksyvät asenteet eivät olleet yhteydessä uskonnon harjoittamiseen, vaan pikemminkin patriar-

kaalisiin arvoihin ja normatiivisiin odotuksiin naispuolisten hyveellisyydestä. Myös väkivallan oikeutus yleensä heijastelee yleistä hyväksyntää väkivallalle sosiaalisena kontrollin muotona. (Al Gharaibeh, 2016, s. 124).

Kuitenkin joissakin tapauksissa ja erityisesti muslimienemmistöissä maissa kunniamurhat usein perustellaan uskonnolla, vaikka tutkimukset osoittavat, että väkivalta kumpuaa enemmän kulttuurisista käytännöistä, ei esimerkiksi islamin opetuksista. Mm. islam ei hyväksy kunniamurhia, vaan kyse on vääristä tulkinnoista, joissa kulttuuriset traditiot naamioidaan uskonnollisiksi normeiksi. Tämän väärinkäsityksen purkaminen on keskeistä naisten oikeuksien edistämisessä. (AlBader, 2020, s. 1).

Erytyisesti muslimienemmistöisissä maissa kunniaan liittyvän väkivallan jatkuminen on osittain seurausta valtioiden passiivisuudesta. Mikäli valtio ei puutu perhesuhteisiin tai sallii kunniamotiivia väkivaltatilanteissa rangaistuksen keventämisperusteena, yhteisöt kokevat saavansa hiljaista institutionaalista tukea teoilleen. Kunniamurhien kitkeminen edellyttää tiukkaa rikosoikeudellista säätelyä ja kaikkien lievennysten poistamista, jotka oikeuttavat väkivallan "kunnian nimissä" ja vahvaa signaalia siitä, ettei väkivalta saa hyväksyntää ympärillä olevalta yhteiskunnalta. (AlBader 2020, s. 14).

3.2.2.4 Kunniaan liittyvää väkivaltaa toteuttavat useat yhteisön jäsenet ja se kohdistuu useisiin henkilöihin

Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole yksittäisten henkilöiden satunnainen teko, vaan kollektiivinen prosessi, johon osallistuu usein laajennettu perhe tai koko yhteisö. Vaikka konkreettisen teon suorittaisikin yksittäinen henkilö, taustalla on monia toimijoita, jotka osallistuvat suunnitteluun, painostukseen tai hiljaiseen hyväksyntään. Vaikka väkivaltaa toteuttavat tyypillisesti perheen miespuoliset jäsenet, myös naiset voivat osallistua aktiivisesti tai myötäilijöinä väkivallan prosessiin. Teko on näin perhe- tai yhteisölähtöinen ja

tapahtuu usein usean henkilön yhteistoimintana. Sen merkitys ei rajoitu yksittäiseen uhuriin, vaan sillä on symbolinen tavoite kuten pelotella muita yhteisön jäseniä – erityisesti naisia – ja varmistaa käyttäytymissääntöjen noudattaminen (Idriss, 2017, s. 22–29).

Kunniaan liittyvä väkivalta on syvästi sukupuolittunutta, ja sen mekanismit opitaan jo lapsuudessa. Esimerkiksi salafi-jihadistisessa kunnia-ajattelussa pojat sosialisoidaan valvomaan siskojaan ja sisäistämään maskuliinisuuden malli, jossa heidän arvonsa mitataan kyvyllä kontrolloida naispuolisia sukulaisia. Tytöt puolestaan soviaalistetaan alisteiseen asemaan perheen kunnian ylläpitäjinä (Esholdt & Necef, 2024, s. 15). Väkivalta toimii näin paitsi yksittäisen uhrin rankaisemisena myös koko yhteisön sisäisenä sosiaalisen kontrollin välineenä, joka ylläpitää kollektiivisia kunniakoodeja ja suku-puolijärjestystä. Bullo (2020, s. 821) huomauttaa, että väkivaltaa selitetään usein yksilökeskeisesti esimerkiksi empatian puutteella. Bullo kritisoi tätä lähestymistapaa erityisesti kunniaan liittyvän väkivallan yhteydessä, koska se sivuuttaa kulttuuriset ja historialliset taustatekijät. Hän ehdottaa tilalle psyko-historiallista mallia, jossa kunniaakoodien kulttuurinen oppiminen vaikuttaa siihen, millaisia tunteita – myös empatiaa – tekijöissä syntyy. Näin ymmärretään, miksi väkivalta voi näyttäytyä tekijöille moraalisesti oikeutettuna ja sosiaalisesti odotettuna.

Tällainen kollektiivinen valvonta ja eristäminen voi kuitenkin pahimmillaan altistaa yksilöitä myös radikalisoitumiselle. Esholdt ja Necef (2024, s. 21–22) osoittavat, että kunnia-väkivalta voi olla osa Salafi-jihadistista ajattelua, jossa misogynia ja sukupuolen kautta toteutettu vallankäyttö luovat pohjan väkivaltaiselle rekrytoinnille. Esholdt ja Necef jatkavat, että kunniaan liittyvä väkivalta ei yksin selitä ekstremismiä, mutta se voi toimia varhaisena varoitusmerkinä. Näin ollen sukupuolitietoiset ehkäisytoimet, joissa otetaan huomioon ilmiön mahdolliset vaikutukset demokratiaan ja yksilönvapauteen, voivat olla perusteltuja.

Kunnianormeista poikkeavat etnisiin vähemmistöihin kuuluvat naiset voivat jäädä niin kutsuttuun "alistetun kaksoissidoksen" asemaan. Tällöin jokainen valinta – joko kunnia-koodeihin sopeutuminen tai niistä irtautuminen – johtaa kielteisiin seurauksiin. Monille naisille henkilökohtaisten elämänvalintojen tekeminen merkitsee samalla kipeää eroa perheestä ja yhteisöstä. Valinnanvapaus näyttäytyykin tilanteena, jossa jokainen valinta johtaa yksilön näkökulmasta negatiiviseen lopputulokseen. (Ahmed, 2023, s. 14). Näin ollen väkivallan tekijöiden ja kohteiden joukko ei rajoitu yksittäisiin henkilöihin, vaan laajenee useisiin yhteisön jäseniin, jotka ovat joko väkivallan toimeenpanijoita tai sen normatiivisten vaikutusten alaisia.

3.2.2.5 Kunniaan liittyvä väkivalta on tyypillisesti toistuvaa ja pitkäaikaista

Kunniaan liittyvälle väkivallalle on ominaista sen jatkuvuus ja toistuvuus. Uhrin kokema uhka, fyysinen ja seksuaalinen väkivalta sekä muut kontrollin muodot muodostavat usein toisiinsa kietoutuvan, pitkäkestoisen väkivallan kokonaisuuden. Usein kyse ei ole yksittäisistä tapahtumista, vaan väkivalta rakentaa uhrin arkea hallitsevan järjestelmän, jossa kontrolli, uhkailu ja sosiaalinen eristäminen muodostavat päivittäisen todellisuuden. Väkivalta voi ilmetä esimerkiksi kotiin eristämisenä, liikkumisen tai kouluttautumisen rajoittamisena sekä jatkuvana valvontana. (Hansen ja muut, 2016, s. 57 ja 154).

Björktomta (2019, s. 459) kuvaa, kuinka väkivalta ei välttämättä ilmene avoimena fyysisenä aggressiona, vaan sen muodot voivat vaihdella, lomittua ja toistua ilman selkeää hierarkiaa. Kontrolli voi olla ennaltaehkäisevää – epäillyn normirikkomuksen estämiseksi – tai reaktiivista, yhteisön käsityksen mukaisena seuraamuksena kunnian loukkauksesta. Tällainen jatkumo tekee väkivallasta arkeen sulautuvaa ja vaikeasti tunnistettavaa.

Väkivallan pitkäkestoisuus ei ole ainoastaan ulkoista, vaan se juurtuu perheen sisäisiin valtasuhteisiin ja sukupolvien väliseen dynamiikkaan. Perheissä, joissa kunnia on keskeinen arvo, valta ja auktoriteetti jakautuvat hierarkkisesti, erityisesti vanhempien miesten

hyväksi. Isän ja tyttären välistä suhdetta säätelee kunnioituksen ja kontrollin välinen jännite, joka sisäistetään jo lapsuudessa tunteiden kautta. Tytöt oppivat rajoittamaan omaa käyttäytymistään perheen odotusten mukaisesti, mikä tekee väkivallasta osan heidän arkihabitustaan. Tämä sisäinen sopeutuminen ja identiteetin muovautuminen kunniaadiskurssin mukaiseksi tuottaa symbolista väkivaltaa, sillä nuoret naiset arvioivat itseään ja toimintaansa normeilla, jotka samalla ylläpitävät heidän alisteista asemaansa. (Björktofta, 2019, s. 458–459). Näin kunniaan liittyvä väkivalta ei ole vain ulkoapäin tulevaa pakottamista, vaan pitkäaikaisesti sisäistetty ja uusinnettu valvontajärjestelmä.

Tutkijat ovat todenneet, että kollektiivisuuden lisäksi myös väkivallan järjestelmällisyys ja toistuvuus erottavat kunniaan liittyvän väkivallan muista lähisuhdeväkivallan muodoista (Bates, 2021, s. 1776–1777). Viranomaisten kyvyttömyys tunnistaa väkivallan jatkuvuutta voi johtaa vakaviin seurauksiin. Mulvihillin ja muiden (2019, s. 649) tutkimuksessa havaittiin, että viranomaisen, esimerkiksi poliisin saattaa joissakin tapauksissa jättää puuttumatta tilanteeseen luokittelemalla sen ”siviiliasiaksi”, minkä seurauksena uhrin kokemana uhka jää mahdollisesti tunnistamatta ja hän altistuu uudelleen väkivallalle. Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että kunniaan liittyvä väkivalta on ollut yhteiskunnassa läsnä pitkään, mutta viranomaistoimet ovat jääneet riittämättömiksi. Esimerkiksi vääränlaiset sijoituspäätökset ja kyvyttömyys ymmärtää väkivallan jatkumo ovat altistaneet uhreja uudelle kontrollille ja vaaralle. (Olsson & Bergman, 2022, s. 202).

3.2.3 Kunniaan liittyvä väkivalta on näennäisesti perusteltu

Kunniaan liittyvä väkivalta näyttäytyy yhteisön sisällä usein rationaalisesti perusteltuna ja hyväksyttävänä toimintana, vaikka se ulkopuolisen silmin vaikuttaa järjettömältä tai suhteettomalta. Väkivalta ei tutkimusten valossa näyttäydy sattumanvaraisena vaan keino palauttaa tai suojella perheen ja yhteisön kunniaa. Esimerkiksi kunniamurhat voivat toimia rangaistus- ja pelotetoimenpiteinä, joiden kautta perhe viestii moraalista ja sosiaalisesta arvostaan yhteisön suuntaan. Kunnian säilyttäminen vaikuttaa suoraan per-

heen sosiaaliseen asemaan yhteisön sisällä ja erityisesti avioliittomarkkinoilla menestymiseen, joissa "kunniallisuuden laatu" määrittää lasten mahdollisuuksia löytää hyväksyttävä puoliso. (Thrasher & Handfield, 2018, s. 13–14).

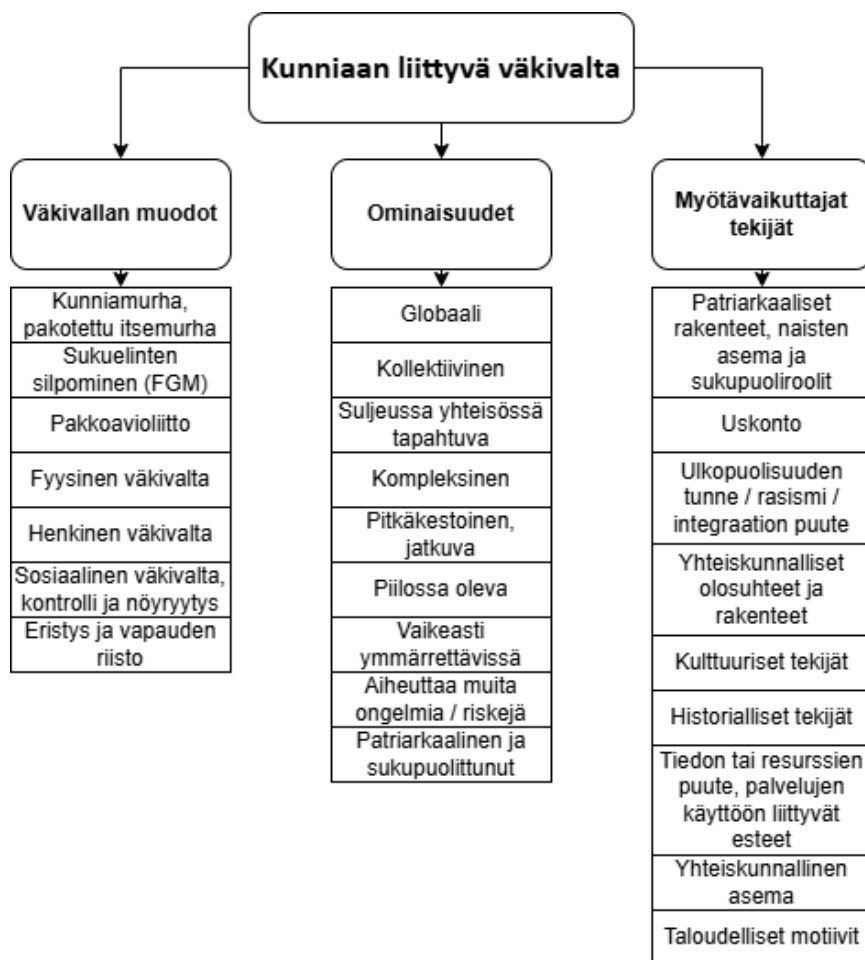
Avioliitot eivät ole kunniakulttuureissa yksilöiden välisiä sopimuksia, vaan yhteisön välisiä järjestelyjä, joilla on sekä sosiaalista että taloudellista merkitystä. Naiset nähdään usein taloudellisesti riippuvaisina miehistä ja vaihdettavina resursseina. Avioero puolestaan leimaa naisen kunniattomaksi, ja sen aiheuttama stigma voi laukaista väkivaltaa tai yhteisön eristämistä. (Thrasher & Handfield, 2018, s. 13). Sama logiikka väkivallan näennäisestä perusteltavuudesta ulottuu muihin kunniaan liittyvä väkivallan muotoihin kuten fyysiseen kurittamiseen, liikkumisen rajoittamiseen tai tyttöjen sukuelinten silpomiseen. Esimerkiksi vanhemmat voivat kokea nämä teot moraalisesti vaikeina mutta sosiaalisesti välttämättöminä keinona taata lastensa tulevaisuus ja välttää yhteisön hyljeksintä (Koukula & Klemetti, 2021, s. 24). Näin väkivalta esitetään yhteisön moraalisena velvollisuutena, ei julmana pakkona.

Björktomta (2019, s. 459) osoittaa, että väkivalta ei aina rakennu ulkoiselle pakolle vaan myös emotionaalisille siteille. Esimerkiksi isän ja tyttären välinen kunnioitus voi toimia väkivaltaa normalisoivana kontrollin muotona, jolloin tunnesiteet hämärtävät väkivallan tunnistettavuutta ja tekevät siitä uhrin silmissä hyväksyttävämpää. Shroff (2021, s. 62; 67–71; 76) laajentaa ymmärrystä kunniaista taloudellisena ja poliittisena hallinnan muotona. Hänen mukaansa naiset nähdään yhteisön sijoituksina, joiden "arvo" määräytyy kunnianormien mukaisesti. Jos nainen rikkoo normeja, hänen arvonsa menetetään ja hänet voidaan poistaa. Kunniamurha ei ole tällöin vain kulttuurinen teko, vaan järjestelmällinen tapa hallita naisruumiin arvoa patriarkaalisessa ja kapitalistisessa rakenteessa. Sosiaalisen median aikakaudella naisten näkyvyys voi vahvistaa tätä kontrollia, sillä siivettömäksi koettu digitaalinen läsnäolo voidaan kokea poliittisena uhkana, johon vastataan väkivallalla. (Shroff, 2021, s. 62).

Cetinkaya (2025, s. 50) tarkastelee kunnian käsitettä erityisesti namusjärjestelmän kautta. Namus ei ole yksiselitteisesti rikollinen tai sortava, vaan yhteisöissä moraalisesti merkityksellinen rakenne, johon kytkeytyvät identiteetti, toimijuus ja valta. Namus toimii patrilineaarisen vallan välineenä, jonka avulla yhteisöt kontrolloivat omaa koostumustaan, rajojaan sekä resurssejaan. Patrilinearisuus tarkoittaa, että yhteisön jäsenyys ja valta periytyvät mieslinjan mukaisesti. Diasporakontekstissa, kuten brittiläisessä kurdiyhteisössä, namusin merkitys voi jopa vahvistua osana assimilaation vastaisia strategioita. (Cetinkaya, 2025, s. 50). Tämä voi paradoksaalisesti johtaa väkivaltaisen toiminnan oikeuttamiseen yhteisön arvojen puolustamisena.

Lopulta kunniaan liittyvä väkivalta oikeutetaan useiden rinnakkaisten diskurssien – kunnian, häpeän, moraalien, turvallisuuden ja tunnesiteiden – kautta. Välineellistäminen on sukupuolittunutta, sillä naisten kehot nähdään kunnian kantajina ja moraalien näyttämöinä. Vaikka kunnia voi näyttäytyä yksilölle moraalisesti mielekkäänä, se ylläpitää epätasa-arvoisia valtasuhteita ja oikeuttaa väkivallan yhteisön normatiivisen järjestyksen nimissä. (Aplin, 2022, s. 1–3; Bates, 2021, s. 1793). Näin kunniaan liittyvä väkivalta voi näyttäytyä yhteisön sisällä tarpeellisena ja perusteltuna toimintana, vaikka se tosiasiaassa ylläpitää epätasa-arvoa, rajoittaa toimijuutta ja tuottaa rakenteellista väkivaltaa.

Kuvio 1 on laadittu havainnollistamaan kunniaan liittyvän väkivallan monimuotoisuutta. Kaaviossa jäsennetään ilmiön keskeisiä muotoja, tunnusomaisia ominaisuuksia sekä niitä yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja yhteisöllisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat väkivallan esiintymiseen ja ylläpitämiseen. Tarkoituksena on tukea ilmiön kokonaisvaltaista hahmottamista ennen sen tarkempaa analyysia.

Kuvio 1. Kunniaan liittyvän väkivallan muodot, ominaisuudet ja ilmiöön myötävaikuttavat tekijät

3.3 Kunniaan liittyvän väkivallan kolme tasoa: mikro, meso ja makro

Kunniaan liittyvä väkivalta on moniulotteinen ilmiö, joka rakentuu ja ilmenee kolmella toisiinsa kietoutuvalla tasolla. Mikrotasolla läheisissä ihmissuhteissa ja perheessä, mesotasolla yhteisöissä ja ammattilaisten toiminnassa sekä makrotasolla yhteiskunnan rakenteissa ja politiikassa. Näiden tasojen välinen vuorovaikutus saattaa pahimmillaan tuottaa ja ylläpitää kunniaan liittyvää väkivaltaa, minkä vuoksi ilmiötä ei voida ymmärtää tai torjua tarkastelemalla pelkästään yksilön tai perheen toimintaa. Ilmiö kytkeytyy tiiviisti kulttuurisiin normeihin, valtarakenteisiin, lainsäädäntöön ja viranomaistoimintaan, ja sen tarkastelu usealla tasolla on välttämätöntä väkivallan ehkäisemiseksi ja uhrien suojelun varmistamiseksi (Baianstovu & Strid, 2024, s. 566).

3.3.1 Mikrotaso: Väkivalta läheisissä ihmissuhteissa

Mikrotasolla kunniaan liittyvä väkivalta tapahtuu pääosin perheen sisällä läheisissä ihmissuhteissa, erityisesti nuorten ja vanhempien tai muiden sukulaisten välillä. Kunnia-kulttuuri mahdollistaa kontrollin, joka voi olla henkistä, fyysistä, seksuaalista tai talou-dellista, ja se kohdistuu usein tyttöihin ja nuoriin naisiin, joiden käyttäytymistä säädel-lään perheen kunnian säilyttämiseksi. Kontrolli ilmenee pukeutumisen, liikkumisen ja so-siaalisten suhteiden rajoittamisena. Esimerkiksi seurustelusuhteiden salaaminen ja itse-näisyyden rajoittaminen voivat johtaa henkiseen väkivaltaan, joka saatetaan nähdä per-heen sisällä moraalisesti hyväksyttävänä (Baianstovu & Strid, 2024, s. 567; Bullo, 2020, s. 839–840; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 166–167).

Kunniakäsityksiin liittyy voimakas häpeän pelko, koska yksilön käyttäytyminen nähdään heijastuksena koko perheen arvokkuudesta. Tämä yhteisökeskeinen lähestymistapa poikkeaa länsimaisesta yksilökeskeisyydestä ja haastaa väkivallan selittämisen pelkkinä yksilön psykologisina taipumuksina. Esimerkiksi empatiavajeeseen tai impulssikontrollin puutteeseen perustuvat selitykset eivät riitä selittämään tilanteita, joissa väkivalta on järjestelmällistä ja kollektiivisesti hyväksyttyä. Tarvitaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti kontekstualisoituja väkivaltateorioita, jotka huomioivat yhteisöllisyyden, patriarkaaliset normit ja maahanmuuttotaustaiset perherakenteet. (Baianstovu & Strid, 2024, s. 567; Bullo, 2020, s. 839–840; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 166–167).

3.3.2 Mesotaso: Yhteisöjen normit ja viranomaisten toiminta

Mesotasolla kunniaan liittyvä väkivalta kytkeytyy yhteisön sisäisiin normeihin, ryhmädy-namiikkaan ja ulkopuolisten toimijoiden – kuten opettajien, poliisin ja sosiaalityönteki-jöiden – suhtautumistapoihin. Yhteisöissä esiintyy usein hiljaista hyväksyntää kontrolloi-valle käyttäytymiselle, ja naisten toimintaa saatetaan valvoa uhkailun, juorujen, sosiaali-

sen median sekä julkisen häpäisyn kautta. Kunniakäsitysten rikkominen voi johtaa sosiaaliseen eristämiseen, mikä vahvistaa uhrien riippuvuutta perheestä ja eristäytyneisyyttä muusta yhteiskunnasta. (Baianstovu & Strid, 2024, s. 567; Bullo, 2020, s. 839–840; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 168–169).

Viranomaisten ja ammattilaisten toiminta voi osaltaan vahvistaa tätä ilmiötä, erityisesti silloin kun väkivaltaa tulkitaan yksinomaan kulttuuriseksi piirteeksi. Tämä saattaa johtaa sen vähättelyyn ja vaikeuttaa uhrien pääsyä asianmukaisen avun piiriin. Avun hakemista hankaloittaa entisestään se, että yhteisön sisällä väkivalta ja kontrolli voi olla normalisoitua, mikä sulkee uhrit pois turvaverkoista ja viranomaiskontaktit näyttäytyvät häpeällisenä länsimaistumisena (Baianstovu & Strid, 2024, s. 567; Bullo, 2020, s. 839–840; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 168–169; Mulvill ja muut, 2019, s. 646).

Tilannetta vaikeuttaa myös se, että viranomaistyössä kunniaan liittyvän väkivallan termiä saatetaan vältellä peläten rasismisyytöksiä. Tämä voi johtaa siihen, että ilmiötä ei tunnista eikä käsitellä sen omassa kontekstissaan. Yhteistyön puute esimerkiksi poliisin ja koulujen välillä lisää epävarmuutta ja voi estää uhrien suojelun. Pelko kulttuurisensitiivisyyden puutteesta saattaa myös johtaa toimenpiteiden välttelyyn, mikä voi aiheuttaa uhrien toissijaista haavoittamista. (Olsson & Bergman, 2022, s. 205–207).

Mesotasolla kunniaan liittyvä väkivalta ei ole yksilöllisten valintojen seurausta, vaan rakentuu ryhmän sisäisistä normeista, viranomaistoiminnan rakenteista ja vallitsevista käsityksistä. Ilmiön torjunta edellyttää sekä yhteisötason muutoksia että institutionaalista tunnustusta kunniaan liittyvän väkivallan erityispiirteille.

3.3.3 Makrotaso: Yhteiskunnalliset rakenteet ja politiikka

Makrotasolla kunniaan liittyvä väkivalta kytkeytyy yhteiskunnan rakenteisiin, lainsäädäntöön, palvelujärjestelmiin ja poliittisiin diskursseihin. Esimerkiksi maahanmuuttopoli-

tiikka ja oleskelulupakäytännöt voivat tahtomattaan ylläpitää väkivaltaa, kun siirtolaisnaiset ovat taloudellisesti tai juridisesti riippuvaisia perheestään tai puolisostaan. Tällaisessa asemassa oleva nainen saattaa pelätä avun hakemista, jos siihen liittyy riski oleskeluluvan menetyksestä tai karkotuksesta, vaikka laki mahdollistaisi suojelun. Lisäksi kulttuurinen häpeä, sosiaalinen kontrolli ja eristäytyneisyys voivat estää naisia käyttämästä oikeuksiaan. Perheitä voi myös motivoida käyttää naisia välineinä esimerkiksi perheenyhdistämisessä. (Baianstovu & Strid, 2024, s. 567; Bullot, 2020, s. 839–840; Mayeda & Vijaykumar, 2019, s. 170–171).

Yhteiskunnan palvelujärjestelmiä ja ammattilaisten toimintaa rajoittavat useat rakenteelliset esteet. Sosiaali- ja terveysalalla resurssien niukkuus, korkea työkuorma ja henkilöstön vaihtuvuus vaikeuttavat kunniaan liittyvän väkivallan vastaisen osaamisen kehittymistä ja juurtumista. Koulutusjärjestelmä ei tarjoa riittäviä valmiuksia ilmiön tunnistamiseen ja käsittelemiseen. Esimerkiksi riskinarviointimenetelmät ovat monille vieraita, ja ulkopuolisen asiantuntemuksen käyttö on usein välttämätöntä. Myös esimiestuen ja erikoistumismahdollisuuksien puute sekä ohjeiden ja systemaattisten käytäntöjen puuttuminen heikentävät mahdollisuuksia reagoida johdonmukaisesti. Tämä kaventaa ammattihenkilöstön kykyä erottaa kunniaan liittyvä väkivalta muista lähisuhdeväkivallan muodoista. (Olsson & Bergman, 2022, s. 203–207).

Viranomaisten välillä vallitsee myös tiedon hajautuneisuus ja käsitteellinen ristiriitaisuus. Kunniaan liittyvän väkivallan nimeäminen saatetaan kokea poliittisesti araksi aiheeksi, mikä johtaa termin välttelyyn ja ilmiön kontekstissaan käsittelemättä jäämiseen. Eri toimijoiden, kuten koulutoimen, nuorisotyön ja sosiaalipalveluiden välillä ei ole vakiintunutta yhteistyötä eikä selkeää vastuunjakoa, mikä vaarantaa uhrien suojelun ja tuensaannin. (Olsson & Bergman, 2022, s. 203–205).

Lainsäädännön tasolla kunniaan liittyvän väkivallan sääntely vaihtelee eri maissa huomattavasti. Vaikka monissa valtioissa kunniamurhat on kriminalisoitu, tämä ei aina johda uh-

rien parempaan suojeluun. Joissakin yhteisöissä laki on kiertynyt strategisesti, kuten silloin kun suora väkivalta on kriminalisoitu, perheet voivat pakottaa naisen itsemurhaan välttääkseen rikosoikeudellisen vastuun. Tällöin jää epäselväksi, onko kyse vapaaehtoisesta teosta, painostuksesta vai lavastetusta murhasta. Lisäksi tietyissä maissa kunniaan liittyvää väkivaltaa on käsitelty oikeudessa lieventävänä asianhaarana, mikä heijastaa valtiollisen tason osallistumista väkivallan oikeuttamiseen. Oikeudellinen konteksti vaikuttaa siis suoraan siihen, missä määrin yhteiskunta ylläpitää tai haastaa kunniaväkivallan rakenteita. (Gorar, 2022, s. 310, 325–326).

Makrotasolla kunniaan liittyvä väkivalta kietoutuu myös laajempiin poliittisiin ja kulttuurisiin diskursseihin. Rocca ja Zinn (2019, s. 326) mukaan historiallisesti kunniaan liittyvä väkivalta ei ole rajoittunut vain vähemmistöihin. Esimerkiksi Italian Roccon rikoslaki (1930) mahdollisti lievemmän rangaistuksen vaimon murhasta aviorikoksen jälkeen, ja se kumottiin vasta vuonna 1981. Rocca ja Zinn jatkavat, että sittemmin kunniaan liittyvä väkivalta on diskursiivisesti liitetty erityisesti islamilaisiin yhteisöihin, kuten vuoden 2006 pakistanilaistaustaisen naisen murhan yhteydessä. Mayedan ja Vijaykumarin (2019, s. 172–175) sekä Irdissin (2017, s. 31) mukaan tällainen kulttuuristava tarkastelu liittyy väkivallan selektiivisesti tiettyihin uskontoihin ja maahanmuuttajaryhmiin, jättäen valtaväestön vastaavat ilmiöt varjoon. Rocca ja Zinn (2019, s. 326) korostavatkin kontekstuaalisen ja intersektionaalisen tarkastelun tärkeyttä, koska kulttuurisia selityksiä ei tule käyttää syrjinnän välineenä, mutta niiden patriarkaalisia rakenteita voidaan purkaa feministisen teorian avulla.

Strid ja muut (2021, s. 2, 7) tuovat esiin, että kunnian käsite ei ole staattinen, vaan se muuttuu maahanmuuton, marginalisaation ja sukupolvien vaihtumisen myötä. Kulttuuriset selitysmallit voivat olla liian yksinkertaistavia, jos ne sivuuttavat sen, miten kunniannormi elää ja muuntuu eri yhteiskunnallisissa konteksteissa. Tämä tulee esiin myös poikien ja miesten asemassa. Esimerkiksi tutkimuksissa on havaittu, että kunnia-yhteisöissä pojat raportoivat seksuaalista väkivaltaa perheen sisältä jopa enemmän kuin tytöt. Tämä

haastaa aiemman oletuksen väkivallan yksinomaisesta sukupuolittuneisuudesta ja osoittaa poikien kokemusten tärkeyden tulevassa tutkimuksessa (Strid ja muut, 2021, s. 7).

Myös globaalissa kontekstissa kunniakulttuuri on kietoutunut poliittisiin liikkeisiin ja ideologioihin. Esholdt ja Necef (2024, s. 6–8) osoittavat, kuinka kunniaväkivalta ja salafijihadistinen ideologia voivat liittyä toisiinsa sukupuolen, seksuaalisuuden, vallan ja identiteetin hallinnan välineinä. Islamilainen valtio ja vastaavat ryhmät ovat käyttäneet kunniasityksiä rekrytointikeinona, propagandassa ja yhteisön kontrollissa. Naisia on painostettu radikalisoitumaan kunnian nimissä, ja miehiä on houkuteltu väkivaltaan häpeän ja maskuliinisuuden menetyksen pelolla. Äärimmillään kunniakulttuuri on näyttäytynyt keinona rekrytoida raiskauksen kokeneita naisia itsemurhapommittajiksi.

Makrotasolla kunniaan liittyvä väkivalta ei siis ole pelkästään yksilön tai yhteisön sisäinen ilmiö, vaan sen ylläpitämiseen osallistuvat valtiot, lainsäädäntö, instituutiot, julkinen keskustelu ja kansainväliset ideologiset virtaukset. Ilmiön ymmärtäminen edellyttää kontekstuaalista, intersektionaalista ja kriittistä tarkastelua, jossa huomioidaan kunnian käsitteen historiallinen ja kulttuurinen muuntuvuus sekä eri toimijoiden – myös valtioiden – vastuu. (Roger, 2017, s. 229–230).

3.4 Kunniaan liittyvän väkivallan torjunta

Tässä alaluvussa esitellään keskeisiä teoreettisia näkökulmia ja strategioita kunniaan liittyvän väkivallan torjumiseksi. Tarkastelu etenee globaaleista ja kansainvälisistä vastuukysymyksistä kansallisiin strategioihin. Lisäksi luvussa käsitellään moniviranomaisyhteistyön ja poikkihallinnollisen lähestymisen merkitystä, tiedontuotannon ja tutkimuksellisen tarkkuuden roolia sekä yhteisö- ja yksilötasolla toteutettavia lähestymistapoja.

3.4.1 Globaali taso – valtiollinen ja kansainvälinen vastuu

Kunniaan liittyvän väkivallan torjunta edellyttää sekä valtiollisia että kansainvälisiä toimia, jotka tunnistavat ilmiön erityislaatuisuuden ja sen monisyiset kytkökset sukupuolittuneeseen väkivaltaan, maahanmuuttopolitiikkaan, rasismiin ja kolonialistisiin valtarakenteisiin. Kunniaan liittyvää väkivaltaa ei voida välttämättä riittävästi ymmärtää pelkästään kulttuurisena kysymyksenä. Sen vuoksi intersektionaaliset lähestymistavat voivat täydentää laajempia, esimerkiksi lainsäädäntöön ja ihmisoikeuksiin perustuvia strategioita, jotka ulottuvat kansallisten rajojen yli.

Kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeusnäkökulmien vahvistaminen on keskeinen osa kunnianimikkeisiin liittyvän väkivallan ehkäisyä. Yhdistyneet kansakunnat (YK) on nimenyt kunniamurhat ihmisoikeusloukkauksiksi, mutta osa valtioista suhtautuu edelleen varauksella kunniaan liittyvän väkivallan erottamiseen muista sukupuolittuneen väkivallan muodoista (Rocca & Zinn, 2019, s. 326). Tämä osoittaa tarpeen kansainvälisen yhteisön aktiivisemmalle roolille yhdenmukaisten standardien luomisessa ja täytäntöönpanossa.

Oikeudellisesti keskeinen globaali haaste on kunniamurhien lieventävien asianhaarojen salliminen tietyissä valtioissa. Esimerkiksi Jordanian rikoslaki on saanut kritiikkiä siitä, että se mahdollistaa tuomion lieventämisen kunniamotiivilla tehdyissä rikoksissa, mikä ylläpitää rakenteellista väkivallan oikeuttamista. (Al Gharaibeh, 2016, s. 125.) Vastaavasti kunniaan liittyvät pakotetut itsemurhat jäivät usein oikeudellisen tarkastelun ulkopuolelle maissa, joissa kunniamurha on lailla kielletty. Gorar (2022, s. 325–326) korostaa, että pakotettujen itsemurhien tulisi oikeudessa saada oma erityisasemansa, ja ne tulisi rinnastaa murhiin, mikäli väkivaltaan on liittynyt psyykkistä painostusta tai pakkoa.

Myös pakkoavioliittojen kriminalisointi ja kunnianimikkeen juridinen määrittely ovat keskeisiä toimia kansainvälisellä ja valtiollisella tasolla. Esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa pakkoavioliitto on kriminalisoitu, mutta kunnianimikkeelle ei ole omaa rikosnimikettään, mikä aiheuttaa haasteita tilastoinnille ja oikeudelliselle puuttumiselle (Bates,

2021, s. 1776–1777). Tämä osoittaa tarpeen sille, että valtiot tunnistavat kunnianimikkeeseen liittyvän väkivallan erityispiirteet ja kehittävät lainsäädäntöään tämän mukaisesti hyödyntäen kansainvälisiä sopimuksia.

Uskonnollisilla tulkinnoilla voi niin ikään olla tärkeä merkitys kansainvälisessä ja valtiollisessa työssä. Al Gharaibeh (2016, s. 136) korostaa, että islamin sisältä kumpuava uskonnollinen tulkinta, joka kieltää kunniamurhat haramina eli syntinä, voi toimia vaikuttavana keinona erityisesti konteksteissa, joissa uskonto säätelee vahvasti yhteisön ja perheen normeja. Tämä liittyy laajemmin niin kutsutun transgressiivisen hurskauden käsitteeseen, jossa feministinen vastarinta rakentuu uskonnon sisältä käsin eikä edellytä uskosta luopumista. Mucina ja Jamal (2021, s. 8) painottavat, että tällaiset sisäsyntyiset reformiliikkeet tarjoavat tärkeän vaihtoehdon länsikeskeiselle puuttumiselle ja antavat äänen niille musliminaisille – myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluville henkilöille – jotka haluavat yhdistää uskonnollisen identiteetin ja oikeuksiensa puolustamisen.

Edellä esitettyjen näkökulmien pohjalta voidaan todeta, että kunniaan liittyvän väkivallan ehkäiseminen globaalilla tasolla edellyttää useiden eri toimijoiden ja tasojen huomiointia sekä monipuolisia lähestymistapoja. Ilmiön monimuotoisuus sekä sen juridiset, kulttuuriset ja uskonnolliset ulottuvuudet viittaavat siihen, että kansainvälisessä ja valtiollisessa yhteistyössä tarvitaan jatkuvaa keskustelua, tiedonvaihtoa ja yhteistä ymmärrystä ilmiön luonteesta ja sen erityispiirteistä.

3.4.2 Kansallinen taso ja strategia

Kunniaan liittyvän väkivallan torjunta edellyttää kansallista strategiaa, joka tunnistaa ilmiön moniulotteisuuden ja sen kytkökset rakenteelliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Idrissin (2018, s. 25–31) mukaan kunniaan liittyvän väkivallan torjunta on jäänyt puutteelliseksi, koska se on monissa läntisissä maissa supistettu pakkoavioliittojen kriminalisointiin samalla kun muu kunniaan liittyvä väkivalta on jäänyt varjoon. Kansallisen strategian puute on siirtänyt vastuun järjestöille ja jättänyt julkisen sektorin ilman riittävää

koulutusta ja valmiuksia. Idriss korostaa, että pelkkä lainsäädännön muutokset eivät riitä, vaan tarvitaan kokonaisvaltainen strategia, joka sisältää koulutusta, ennaltaehkäisyä, resursseja sekä laajaa yhteiskunnallista tahtoa.

Vaikka viranomaisilla saattaa olla yhtenäinen määritelmä kunniaan liittyvästä väkivallasta, monissa maissa ilmiötä ei kuitenkaan tunnisteta riittävän selkeästi lainsäädännössä (Bates, 2021, s. 1776–1777). Tähän liittyvä hämärä tulkintakehys vaarantaa oikeudellisen johdonmukaisuuden ja vaikeuttaa uhrien asemaa. Selkeä lainsäädäntö, jossa kunniaan liittyvä väkivallasta tunnustetaan omana väkivaltamuotonaan, on siten keskeinen osa kokonaisvaltaista ratkaisua.

Olssonin ja Bergmanin (2022, s. 205–207) mukaan kunniaan liittyvä väkivallasta ei ole yksittäisten ammattilaisten ratkaistavissa oleva ongelma, vaan ilmiö, joka vaatii valtion aktiivista läsnäoloa, lainsäädännön tukea ja monialaista työtä. Ilman rakenteellista ja poliittista tukea edes paraskaan ammatillinen toiminta ei riitä takaamaan uhrien suojelua ja oikeuksia. Valtion vastuulle kuuluvat resurssien turvaaminen, selkeät ohjeet ja riskinarvioinnin välineet sekä jatkuva asiantuntijakoulutus, joka tunnistaa kunniaan liittyvän väkivallan erityispiirteet ilman yksinkertaistavaa yleistystä. Olsson ja Bergman paioittavat, että kunniaan liittyvä väkivallan käsittely edellyttää, että sitä tarkastellaan rakenteellisesta näkökulmasta, eikä pelkästään yksilöiden välisinä konflikteina.

Julkisen sektorin haasteisiin kuuluvat resurssipula, hajautunut tieto ja koulutuksen puute, jotka vaikeuttavat viranomaisten kykyä tunnistaa ja käsitellä kunniaan liittyvän väkivallan erityispiirteitä. Nämä erityispiirteet eivät ole laajasti ymmärrettyjä, ja viranomaiset kokevat epävarmuutta ilmiön käsittelyssä, mikä voi johtaa ongelmien sivuuttamiseen tai virheelliseen luokitteluun. Esimerkiksi väkivallan riskien tarkistuslistojen käyttöä on kritisoitu Ruotsissa, koska ne koetaan irrallisiksi elävästä vuorovaikutuksesta ja jopa vahingollisiksi. (Baianstovu & Strid, 2024, s. 555–558). Tämä osoittaa tarpeen kehittää johdonmukaisia, tilanteeseen soveltuvia työkaluja osana strategiaa

Teknologiset ratkaisut ja räätälöidyt koulutukset voivat tukea viranomaisten työtä. Nisha ja muut (2024, s. 8–9) ehdottavat tekoälypohjaisia sovelluksia uhrien tueksi. Khalid ja Nyborg (2022, s. 19–20) korostavat, että tieto- ja viestintäteknologia tulee nähdä osana laajempaa yhteisöllistä turvaverkkoa, ei irrallisena ratkaisuna. Aujla (2020, s. 8) puolestaan osoittaa, että vinjettipohjaiset koulutusmateriaalit voivat lisätä tietoisuutta ilmiöstä erityisesti poliisien ja muiden etulinjan toimijoiden keskuudessa.

Yhtä tärkeää on vahvistaa tutkimus- ja tietopohjaa. Bates (2021, s. 1775–1777) nostaa esiin sen, että kunniaan liittyvään väkivallan tutkimus keskittyy vain tiettyihin väkivallan muotoihin, jättäen muut väkivallan muodot pimentoon. Vasta systemaattinen ja kattava tutkimus mahdollistaa oikeanlaisten strategioiden suunnittelun. Lisäksi jokainen kunniaan liittyvän väkivallan tapaus vaatii yksilöllisesti räätälöityjä, moniulotteisia palveluita, joiden perustana on oikea-aikainen ja ennakkoluuloton tiedonkeruu.

Kansallisen strategian kehittämisessä voidaan rikosoikeudellisen lähestymistavan lisäksi tarkastella myös lainsäädännöllisiä, organisatorisia ja koulutuksellisia näkökulmia. Lisäksi intersektionaalisten ja teknologisten ratkaisujen roolia voidaan arvioida osana kokonaisvaltaista lähestymistapaa ilmiöön.

3.4.3 Moniviranomaisyhteistyö ja poikkihallinnollinen lähestyminen

Kunniaan liittyvän väkivallan tehokas torjuminen edellyttää monialaista yhteistyötä sekä selkeitä ja systemaattisia toimintamalleja eri viranomaisten välillä. Strategioiden toimeenpano ei ole mahdollista ilman koordinoitua viranomaistoimintaa. Kunniaan liittyvän väkivallan erityisluonne erottaa sen muista lähisuhdeväkivallan muodoista, koska se on usein kollektiivista, ennakolta suunniteltua ja siihen voi osallistua laaja joukko perheen tai yhteisön jäseniä. Tällainen rakenne vaatii viranomaisilta erilaisia valmiuksia kuin perinteinen yksilökeskeinen väkivaltatyö. (Idriss, 2018, s. 25–30.)

Yksi toimivaksi osoittautunut käytäntö Yhdistyneessä kansakunnissa on kolmoisilmoitusmenettely, jossa vastuu jaetaan samanaikaisesti poliisille, sosiaalitoimelle ja muille soveltuville viranomaisille. Tällaiset moniuhkatilanteisiin kehitetyt mallit voivat estää yksittäisten toimijoiden passivoitumisen ja varmistaa, että uhrin turvallisuus asetetaan ensisijaiseksi. Haasteena on kuitenkin usein koulutuksen ja resurssien puute. (Idriss, 2018, s. 27).

Toinen keskeinen yhteistyön osa-alue on koulun ja sosiaalipalvelujen välinen yhteistyö. Högdinin ja muut (2025, s. 66–67) mukaan tiivis yhteistyö mahdollistaa kunniaan liittyvän väkivallan varhaisen tunnistamisen ja siihen puuttumisen. Ennaltaehkäisevät strategiat, yhteiset keskustelufoorumit ja koulut voivat vahvistaa nuorten turvaverkkoja sekä tukea kulttuurisensitiivistä kohtaamista.

Viranomaisilmoitusvelvollisuus on keskeinen väline uhrin suojelemiseksi, mutta se herättää ammattilaisissa myös eettisiä ja ammatillisia ristiriitoja. Esimerkiksi pelko uhrin perhesuhteiden katkeamisesta tai tilanteen pahenemisesta voi estää ilmoituksen tekemisen. Högdinin ja muut (2025, s. 66) tutkimuksessa tuodaan esiin, kuinka omantunnon stressi ja epävarmuus voivat estää oikea-aikaisen puuttumisen. Siksi viranomaiset tarvitsevat koulutusta, tukea ja selkeitä toimintaprosesseja, jotka suojelevat sekä uhria että ammatilaisia.

Moniviranomaisyhteistyön tehokkuuden on havaittu edellyttävän yhteistä ymmärrystä kunniaan liittyvän väkivallan erityispiirteistä, kulttuurisensitiivistä työtettä sekä selkeää koordinoitua. Tutkimuskirjallisuudessa on lisäksi esitetty, että rakenteellisilla tekijöillä, eettisillä näkökulmilla ja poliittisilla päätöksillä voi olla keskeinen merkitys uhrien turvallisuuden ja oikeuksien takaamisessa.

3.4.4 Diskurssit, tiedontuotanto ja tutkimuksellinen tarkkuus

Kunniaan liittyvä väkivalta on monimuotoinen ja haastava ilmiö, jonka ymmärtäminen ja torjuminen edellyttävät diskursiivisten, tiedollisten ja tutkimuksellisten vinoutumien kriittistä tarkastelua. Ensimmäinen askel vaikuttaviin ratkaisuihin on ilmiön määrittelyn tarkentaminen. Kunniaan liittyvää väkivaltaa ei tule käsittää ainoastaan yksittäisen tekijän perusteella, kuten kulttuurisidonnaisena piirteenä, vaan sukupuolittuneena ja rakenteellisena väkivallan muotona. (Gill ja muut, 2018, s. 27–28; Rocca & Zinn, 2019). Kulttuuristavat selitykset voivat luoda leimaavia ja rasistisia narratiiveja, joissa kunniaan liittyvä väkivalta näyttäytyy yksinomaan maahanmuuttajayhteisöjen ongelmana ja häivyttää ilmiön sukupuolittuneen vallankäytön ja kolonialististen rakenteiden yhteyksiä (Mucina & Jamal, 2021, s. 1–3).

Tiedontuotannon intersektionaalinen kriittisyys on keskeinen osa vaikuttavaa väkivallantorjuntaa. Intersektionaalinen lähestymistapa tunnistaa, kuinka sukupuoli, etnisuus, uskonto, luokka, ikä ja seksuaalinen suuntautuminen risteävät ja rakentavat erityisiä alttiuksia ja vallan muotoja kunniaan liittyvän väkivallan kontekstissa (Vogt-William, 2019, s. 340–341; Mucina & Jamal, 2021, s. 8). Esimerkiksi roduslistettujen naisten kokemukset paljastavat, miten kulttuurinen häpeä, syrjinnän pelko ja huonot viranomaiskokemukset vaikuttavat avun hakemiseen (Idriss, 2018, s. 25–30).

Vinjetti-menetelmää⁴ on ehdotettu ratkaisuksi herkkien ja vaikeasti lähestyttävien aiheiden, kuten kunniaan liittyvän väkivallan, käsittelyyn erityisesti viranomaisten ja koulutuksen konteksteissa. Eläytymistä vaativat vinjetit ovat auttaneet poliiseja ja siviilejä ymmärtämään ilmiön emotionaalisia ja käytännöllisiä ulottuvuuksia, lisäten empatiaa ja tietoisuutta (Aujla, 2020, s. 8).

---

⁴ Vinjetti-menetelmä on laadullinen tutkimusmenetelmä, jossa tutkittaville esitetään lyhyitä, usein fiktiivisiä mutta realistisia tilannekuvauksia eli vinjettejä. Näiden tilannekuvausten avulla tutkitaan ihmisten asenteita, käsityksiä, päätöksentekoa ja käyttäytymistä.

Tutkimusperustaisuuden vahvistaminen on keskeinen rakenteellinen ratkaisu. Kunniaan liittyvän väkivallan tutkimus on ollut pitkään hajanaista ja keskittynyt kapeasti pakko-
violiittoihin ja silpomiseen. Näin on jäänyt huomiotta väkivallan muut muodot ja se, kuinka väkivalta voi ilmetä esimerkiksi kontrollina, painostuksena ja itsemurhaan pakottamisena. Batesin (2021, s. 1775) mukaan tarvitaan järjestelmällisempää tapausten tarkastelua sekä tunnistamista, kuinka väkivalta voi rakentua koko perheen ja yhteisön yhteistoiminnassa.

Lisäksi uhrien oma elämän kertominen – esimerkiksi omaelämäkerrallinen kirjoittaminen – voi toimia tiedontuotannon muotona ja dekolonisoivana vastarinnan välineenä. Kirjoittaminen antaa tilaa affektiivisille kokemuksille, kuten häpeälle, rakkaudelle ja väkivallalle, ja niiden sanoittaminen voi purkaa vaijentamisen ja kontrollin rakenteita sekä rakentaa vaihtoehtoisia merkityksiä ja yhteisöjä (Vogt-William, 2019, s. 351–352). Näin se toimii sekä yksilöllisen toipumisen että kollektiivisen ymmärryksen vahvistamisen keinona.

Diskursiivisten rakenteiden purku, tutkimuksellinen tarkkuus ja intersektionaalinen tiedontuotanto muodostavat näin perustan vaikuttaville ja eettisesti kestäville ratkaisu- ja interventiomalleille.

3.4.5 Yhteisölähtöiset lähestymistavat

Kunniaan liittyvää väkivaltaa on mahdollista vastustaa myös yhteisön sisältä ja yksilöiden toimijuuden kautta. Tämä edellyttää sellaisten lähestymistapojen tunnistamista ja tukemista, jotka rakentuvat yhteisöjen omien kokemusten, tarpeiden ja muutospyrkimysten varaan. Lisäksi Strid ja muut (2021, s. 7) nostavat esiin tarpeen tunnistaa poikien ja miesten kokemuksia kunniakulttuureissa, erityisesti silloin kun nämä liittyvät seksuaaliseen väkivaltaan. Tämä haastaa aiempia oletuksia ja osoittaa, että kunniakulttuurin vaikutukset eivät kohdistu yksinomaan tyttöihin ja naisiin.

Yhteisölähtöisessä työssä on tärkeää tukea kulttuurien sisäisiä muutoksia koulutuksen ja dialogin keinoin. Koulutus voi lisätä tietoisuutta ja purkaa kunniaväkivaltaan liittyviä normeja jo varhaisessa vaiheessa. Samalla paikallispolitiikka voi toimia eristystä purkavana voimana. Kun yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen välinen liikkuvuus kasvaa, kunnianormeja haastetaan, mikä voi vähentää väkivaltaa. (Strid ja muut, 2021, s. 8).

Yhteisölähtöisten ratkaisujen tunnistaminen ja tukeminen edellyttää, että niitä ei nähdä ulkoapäin määriteltynä toimenpiteinä, vaan osana monimuotoista, kokemuksiin pohjautuvaa ja yhteisöjen omaa toimijuutta korostavaa lähestymistapaa.

4 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu

Tämä pro gradu -tutkielma on kvalitatiivinen, sillä se kokoaa hajanaista tietoa kunniakäsityksistä, kunniaan liittyvästä väkivallasta ja pirullisista ongelmista. Kvalitatiivinen lähestymistapa on perusteltu, sillä tutkimuksen kohteena on kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentunut ilmiö, jota ei voida mitata tai selittää määrällisesti, vaan joka vaatii merkitysten tulkintaa ja kontekstien ymmärtämistä. Kuten hermeneuttisen tutkimusperinteen tarkastelussa todetaan, ihmistieteellinen tutkimus kohdistuu ihmisen itse luomaan merkitystodellisuuteen ja sen ymmärtämiseen (Sarajärvi & Tuomi, luku 1.3.2). Tämä korostaa kvalitatiivisen otteen sopivuutta erityisesti sellaisten ilmiöiden tutkimuksessa, jotka ovat arvolatautuneita, normatiivisia ja yhteisöllisesti rakentuneita, kuten kunniaan liittyvä väkivalta. Myös hermeneuttisessa metodologisessa kehikossa (Sarajärvi & Tuomi, luku 1.3.5) korostetaan niitä lähestymistapoja, joiden avulla voidaan tarkastella esimerkiksi tekstien ja toiminnan merkityksiä sekä kulttuurisesti tuotettuja diskursseja – juuri niitä, jotka ovat tämän tutkielman ytimessä.

Tässä pro gradu -tutkielmassa kerätään aineistoa tutkielmani kannalta keskeisimmistä käsitteistä, kunniaista, kunniaan liittyvä väkivallasta ja pirullisista ongelmista sekä tarkastellaan niitä tutkimuskysymyksen kontekstista. Koska tutkimuskysymykseni käsittelee aihetta, josta löytyy tietoja pirstaloituneesti, narratiivinen kirjallisuuskatsaus osoittautuu sopivaksi tutkimusmenetelmäksi. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen vahvuutena onkin, että se voi antaa tietoa näinkin pirstaleisesta aiheesta (Kangasniemi ja muut, 2013, s. 295).

4.1 Tutkielman lähtökohdat

Tämä tutkielma tarkastelee puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa Alfordin ja Headin (2017) pirullisten ongelmien typologian kehyksessä. Lähtökohtana on ymmärrys, että kyseessä on moniulotteinen, monitasoinen ja globaalisti esiintyvä yhteiskunnallinen

ilmiö, jonka ymmärtäminen edellyttää tarkastelua yksilön, yhteisön sekä rakenteiden tasolla (Oermann & Knafi, 2021, s. 65–67). Ilmiön analysointi edellyttää monitieteistä lähestymistä, koska siihen liittyvät mm. sukupuolinormit, kollektiivinen kunnia, yhteisöllinen kontrolli ja kulttuuriset identiteetit, joita ei voida täysin tavoittaa pelkästään yhdestä näkökulmasta käsin (Kumar, 2025, s. 4, 15).

Tutkimusmenetelmäksi on valittu kirjallisuuskatsaus, sillä se mahdollistaa aiemmin hajallaan olevan tutkimustiedon kokoamisen, analysoinnin ja uudenlaisten synteiesien luomisen. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan esittää uudenlaisia johtopäätöksiä aiemmasta tutkimuksesta sen sijaan, että tietoa vain tiivistettäisiin. Kirjallisuuskatsaukset tarjoavat kokonaiskuvan tutkimuksen nykytilasta sekä auttavat tunnistamaan tiedon puutteita tai ristiriitoja (Ferrari, 2015, s. 230; Green ja muut, 2006, s. 102).

Tutkielma pohjautuu hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan, jonka ytimessä on tutkijan ja aineiston välinen dialogi sekä tulkinnan syveneminen hermeneuttisen kehän periaatteen mukaisesti. Hermeneuttinen lähestymistapa mahdollistaa merkitysten syvällisen analyysin ja tukee uusien käsitteellisten näkökulmien rakentamista, etenkin kun tutkimuskohdetta ei ole aiemmin tarkasteltu valitun viitekehyksen kautta (Sarajärvi & Tuomi, 2017, luku 1.3.2).

Tutkielman tavoitteena on selvittää, missä määrin puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta täyttää pirullisten ongelmien tunnusmerkit. Pirulliset ongelmat ovat vaikeasti määriteltäviä, ristiriitaisia ja ratkaisuille vastustuskykyisiä ilmiöitä, joiden analysoiminen edellyttää kontekstisidonnaista ja poikkitieteellistä lähestymistä (Rittel & Webber, 1973; Vartiainen ja muut, 2013, s. 11). Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiötä ei ole aikaisemmin tarkasteltu nimenomaan pirullisten ongelmien viitekehyksessä, joten tutkimus vastaa tähän tiedolliseen aukkoon. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että sekä kunniaan liittyvässä väkivallassa (Bates, 2021, s. 1776–1777) että pirullisissa ongelmissa (Alford & Head, 2017, s. 398–399) ilmenee vahvaa arvopitoisuutta, intressiristiriitoja ja käsitteellistä monitulkintaisuutta. Lisäksi pirullisiin ongelmiin liittyy usein tiedollisia vinoumia ja poliittista

instrumentalisointia (Parkhurst, 2016, s. 376; Raisio ja muut, 2018, s. 33), mikä vaatii kriittistä lähestymistä lähteisiin ja tutkijan reflektiivisyyttä.

Tutkielman tavoitteena on luoda käsitteellinen silta kunniaan liittyvän väkivallan ja pirullisten ongelmien tutkimusperinteiden välille. Työ tuottaa näin ollen jäsenneltyä ja tulkinallista tietoa, joka on merkityksellistä sekä viranomaistyölle että yhteiskunnalliselle keskustelulle laajemmin.

4.2 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on yksi kuvailevan kirjallisuusmenetelmän muodoista ja edustaa traditionaalisen katsaustyyppin muotoa (Ferrari, 2015, s. 230; Oermann & Knafi, 2021, s. 65; Salminen, 2011, s. 7–8). Se eroaa systemaattisesta katsauksesta muun muassa aineiston valinnan osalta, sillä narratiivisessa katsauksessa otanta voi olla laajempi, ja tiukkoja metodisia rajoitteita ei tarvitse noudattaa, mikä mahdollistaa ilmiön monipuolisen tarkastelun (Ferrari, 2015, s. 231; Salminen, 2011, s. 7–8). Kuitenkin katsauksen luotettavuus ja metodologinen läpinäkyvyys ovat keskeisiä riippumatta katsauksen tyyppistä (Noble & Smith, 2018, s. 39; Vilka, 2023, s. 13).

Kirjallisuuskatsausten menetelmällinen kirjo on laajentunut huomattavasti viime vuosina. Kirjallisuudessa on tunnustettu kymmenittäin erilaisia katsaustyyppisiä, jotka voidaan ryhmitellä esimerkiksi perinteisiin, systemaattisiin, sateenvarjo-, laadullisiin ja tarkoituskohdaisiin katsauksiin. (Green ja muut, 2006, s. 101; Oermann & Knafi, 2021, s. 65). Vilkan (2023, s. 21) mukaan narratiivinen kirjallisuuskatsaus on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen synonyymi, ja se kuuluu traditionaalisiin katsaustyyppisiin. Vilka (2023, s.23) jakaa narratiivisen kirjallisuuskatsauksen kahteen ryhmään: kartoittavaan katsaukseen ja scoping-katsaukseen. Toisaalta Salminen (2011, s. 6) toteaa, että kuvailevan katsauksen synonyymi on traditionaalinen kirjallisuuskatsaus, johon kuuluu kaksi eri variaatiota: narratiivinen kirjallisuuskatsaus ja integroiva kirjallisuuskatsaus. Kuten edellä kuvattua selviää, eri lähteissä käytetään eri nimikkeitä kirjallisuuskatsauksen menetelmille.

Terminologian monipuolisesta käytöstä johtuen johdonmukaisuuden vuoksi tutkielmasani käytän termiä narratiivinen kirjallisuuskatsaus, vaikkakin tarkoittamaani menetelmää saatetaan käyttää eri lähteissä traditionaalisenä, kuvailevana tai kartoittavana kirjallisuusmenetelmänä.

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus soveltuu hyvin tutkimusmenetelmäksi, kun tavoitteena on ymmärtää tutkittavan ilmiön piirteitä, käsitteitä, vaikuttavia tekijöitä ja näiden välisiä suhteita (Green ja muut, 2006, s. 102; Vilka, 2023, s. 21–22). Se tarjoaa katsauksen tutkimusasetelmiin, teorioihin sekä aiheen historialliseen kehitykseen ja auttaa järjestämään monipuolista tietoa kattavaksi kokonaisnäkemykseksi (Salminen, 2011, s. 7). Lisäksi menetelmä auttaa tunnistamaan tutkimusaukkoja, ristiriitoja ja uusia tutkimuskysymyksiä (Green ja muut, 2006, s. 102; Vilka, 2023, s. 21–22).

Tässä tutkielmassa narratiivisen kirjallisuuskatsauksen edut konkretisoituvat erityisesti kahdella tavalla. Ensinnäkin se mahdollistaa kahden eri tutkimuskohteen – kunniaan liittyvän väkivallan ja pirullisten ongelmien – yhdistämisen, vaikka niitä on aiemmin tarkasteltu pääasiassa erillään. Toiseksi se antaa tilaa tutkijan tulkinnalle ja käsitteiden vapaalle liikuttelulle, mikä tukee uudenlaisten synteessien ja käsitteellisten yhteyksien muodostamista (Vilka, 2023, s. 22–23).

Vaikka narratiivista lähestymistapaa on arvosteltu sen subjektiivisuudesta ja valintojen mahdollisesta sattumanvaraisuudesta, sen etuna pidetään kykyä syventyä erityiskysymyksiin joustavasti ja perustellusti (Ferrari, 2015, s. 231; Green ja muut, 2006, s. 104; Vilka, 2023, s. 23). Tässä tutkielmassa menetelmä tukee teoreettista analyysia, jossa tarkastellaan, missä määrin puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta voidaan ymmärtää pirullisena ongelmana.

Toisin kuin systemaattisissa katsauksissa, narratiivisessa katsauksessa aineisto ei rajoitu yksinomaan vertaisarvioituihin artikkeleihin. Myös harmaa kirjallisuus – kuten konfe-

renssijulkaisut, opinnäytteet, väitöskirjat tai valkoiset kirjat – voidaan ottaa mukaan laajentamaan ilmiön ymmärrystä (Oermann & Knafi, 2021, s. 66; Vilkkä, 2023, s. 33). Tässä tutkielmassa aineisto koostuu kuitenkin relevanteista lähteistä ja pääosin vertaisarvioituista tutkimuksista, jotta analyysin kriittisyys ja luotettavuus säilyvät mahdollisimman korkeatasoisina. Menetelmävalinnan dokumentointi, aineiston valintakriteerien täsmennys ja analyysiprosessin kuvaus lisäävät työn läpinäkyvyyttä ja toistettavuutta (Oermann & Knafi, 2021, s. 65).

Edellä esitetyn perusteella puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta on monikerroksinen ilmiö, johon liittyvät sukupuolinormit, kollektiivinen kunnia, yhteisöllinen kontrolli ja kulttuurinen identiteetti. Sitä ei voida tarkastella pelkästään juridisina tai sosiaalisina konstruktioina, minkä vuoksi kvalitatiivinen ja tulkintaan perustuva ote on perusteltu. Koska kunniaan liittyvä väkivalta on ilmiönä yhä osittain tutkimuksellisesti jäsentymätön, narratiivinen kirjallisuuskatsaus tarjoaa joustavan ja tulkinnallisen tavan rakentaa teoreettista ymmärrystä. Menetelmä mahdollistaa eri aikakausien, lähestymistapojen ja tiedonmuotojen rinnastamisen, mikä tukee tämän tutkielman tavoitetta tuottaa uusia käsitteellisiä näkökulmia kunniaan liittyvän väkivallan ja pirullisten ongelmien risteyskohtiin.

4.3 Tutkimusprosessin kuvaus

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykset ovat tyypillisesti laaja-alaisempia ja joustavampia kuin systemaattisissa katsauksissa tai meta-analyyseissä, koska narratiivinen katsaus pyrkii kuvaamaan ilmiötä kokonaisuutena ilman tiukkoja metodisia rajoitteita. (Salminen, 2011, s. 6). Toisin kuin systemaattinen katsaus, narratiivinen katsaus voi käsitellä yhtä tai useampaa tutkimuskysymystä ja soveltuu erityisesti kompleksisten ilmiöiden tarkasteluun (Ferrari, 2015, s. 231). Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymykset on muotoiltu riittävän laajoiksi, jotta voidaan tarkastella, missä määrin puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta ilmentää pirullisten ongelmien piirteitä Alfordin ja Headin

(2017) viitekehysten avulla. Laaja kysymyksenasettelu mahdollistaa mm. kulttuurisidon-
naisuuden ja kontekstuaalisen vaihtelun huomioimisen sekä tukee moniulotteisen ym-
märryksen rakentamista.

Kirjallisuuskatsauksen uskottavuus perustuu siihen, kuinka huolellisesti ja järjestelmälli-
sesti aineistonhaku on toteutettu, ja kuinka hyvin aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin.
Hakuprosessin tulee olla perusteltu, dokumentoitu ja toistettavissa. Aineistonhaku eteni
vaiheittain. Ensin kartoitettiin laaja aineistokehys (tunnistamisvaihe), minkä jälkeen arvi-
oitiin lähteiden soveltuvuus seulontavaiheessa. Haku aloitettiin uusimmasta kirjallisuus-
desta ja eteni taaksepäin, jotta saatiin mukaan ajankohtaisinta tietoa. (Green ja muut,
2006, s. 107; 54–55).

Vaikka menetelmäosion sisällyttäminen ei ole narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa
yhtä vakiintunutta kuin systemaattisissa katsauksissa, sen esittäminen lisää työn uskot-
tavuutta ja tekee aineistonhaun etenemisestä ja kattavuudesta läpinäkyvää. Menetelmä-
kuvaus osoittaa, että aineistonvalinta on tehty harkitusti ja valintaharhaa minimoiden.
Myös narratiivisessa katsauksessa kirjallisuushaku on keskeinen vaihe erityisesti silloin,
kun tutkimuskysymys on selkeä ja edellyttää kohdennettua hakustrategiaa. (Ferrari,
2015, s. 231). Tässä tutkielmassa aineistonhaku toteutettiin Vilkan (2023, s. 55) mukaan
seuraavasti:

1. Tutkimuskysymysten selkeä määrittely
2. Avainsanojen ja synonyymien kartoitus
3. Luonnollisen ja kontrolloidun kielen erottaminen
4. Sisällyttämis- ja poissulkemiskriteerien määrittely
5. Hakutekniikan valinta

Hakustrategia on keskeinen osa kirjallisuuskatsauksen aineistonhaun laatua, sillä sen
avulla pyritään varmistamaan, että haettu aineisto on sekä riittävän kattavaa että tutki-

muskyksymyksiin olennaisesti liittyvää (Vilka, 2023, s. 55). Tässä tutkielmassa hakustrategia rakennettiin tutkimuskysymysten pohjalta siten, että se mahdollisti ilmiön eri puolien tunnistamisen ja tulkitsemisen. Aiheen monitulkintaisuuden vuoksi kartoitin huolellisesti keskeisten käsitteiden synonyymejä ja vaihtoehtoisia ilmauksia, ja hakutermit ryhmiteltiin toimiviksi hakulausekkeiksi. Hakuprosessissa yhdistin luonnollisen kielen ilmauksia ja kontrolloidun kielen asiasanoja. Erityisesti hyödynsin FINTO-ontologiaa sekä kansainvälisten tietokantojen tesaurustermejä, koska kuten Vilka (2023, s. 56) toteaa, pelkkä avainsanojen käyttö ei useinkaan riitä relevantin aineiston löytämiseen. Näin varmistin, että haettu aineisto oli tutkimuskysymysten kannalta sekä laadukasta että monipuolista. Hakuprosessin vaiheet dokumentoitiin tutkimuspäiväkirjaan, johon kirjattiin kaikki käytetyt hakusanat, tietokannat, hakutulokset ja valintapäätökset.

Hakusanoja haettiin sekä suomeksi että englanniksi. Alkuvaiheessa harkitsin myös persiankielisten termien käyttöä, mutta erityisesti pirullisten ongelmien terminologia persiankieliseksi osoittautui erittäin kapeaksi, eikä esimerkiksi Google Scholar -haulla (jota käytin lähteiden alkukartoituksen hahmottamiseksi) löytynyt lainkaan relevantteja julkaisuja. Näin ollen aineistonhaku rajattiin suomen- ja englanninkielisiin lähteisiin.

Tutkimuskysymysten muotoilussa hyödynnettiin keskeisiä käsitteitä, kuten kunniaan liittyvä väkivalta ja pirallinen ongelma, jotka ohjasivat myös hakutermin määrittelyä. Koska tutkielmassa tarkastellaan ilmiötä Alfordin ja Headin (2017) pirullisten ongelmien määrittelyn näkökulmasta, hakutermeiksi sisällytettiin myös kompleksisuus ja kompleksisuuden aste. Alfordin ja Headin viitekehityksessä pirullisten ongelmien tunnistaminen perustuu siihen, kuinka korkealla sen kompleksisuuden aste on. Näiden käsitteiden sisällyttäminen hakusanoihin oli siten perusteltua, jotta aineisto kattaisi myös ilmiön rakenteellisia ja systeemisiä ulottuvuuksia, jotka liittyvät sen mahdolliseen pirallisuuteen.

Hakustrategia rakennettiin valittujen käsitteiden pohjalta tunnistamalla niihin liittyvät synonyymit ja vaihtoehtoiset ilmaisut. Termit ryhmiteltiin tarkasti muotoilluiksi hakulausekkeiksi, jotka muodostettiin Boolean logiikkaa (AND, OR) hyödyntäen. Vilkan (2023, s.

56) mukaan hakustrategian rakentaminen edellyttää täsmällisiä hakutermejä, jotka perustuvat tutkimuskysymyksiin. Strategian suunnittelussa erotin aihetta suoraan kuvaavat termit niiden synonyymeista, jotta aineisto olisi kattavaa mutta aiheen kannalta rajattua.

Käytännössä testattiin useita hakulausekkeita, jotka yhdistivät kunniaan liittyvän väkivallan ja pirullisten ongelmien käsitteet. Testivaiheessa havaittiin, että suorilla termiyhdistelmillä saatiin vain vähän tai ei lainkaan tuloksia. Tämän vuoksi hakua laajennettiin sisällyttämällä myös lähikäsitteitä ja synonyymejä, mikä lisäsi hakutulosten määrää ilman, että aineiston relevanssi heikkeni.

Koska hakutermit määrittävät kirjallisuushaun rajat ja luonteen, ne on valittava sekä kattavasti että tarkasti. Ferrari (2015, s. 232) korostaa, että keskeiset käsitteet tulisi muuntaa hakusanoiksi valitsemalla vain kaikkein erottuvimmat ja tutkimusaiheelle ominaisimmat termit. Näin varmistetaan, että haettava aineisto liittyy olennaisesti tutkittavaan ilmiöön ja mahdollistaa sen moniulotteisen tarkastelun. Lopullinen hakulauseke oli seuraava:

Kunniaväkival* OR häpeäväkival* OR "kunniaan liittyvä väkivalta" OR kontrolliväki-valta OR Kunniamurh* OR "honor related violence" OR honor based violence OR "honor related violence" OR "honour based violence" OR "Honor-based violence" OR "Honour-based violence" OR "honour killing" OR "honor killing" AND "Ilkeät ongelmat" OR "pirulli* ongelma*" OR "viheliäi* ongelma*" OR wicked-problematiikka OR "wicked problems" OR kompleksinen OR kompleksisuus OR complex* OR complexity OR globaalit ongelmat OR global problem*

Aineistonhaussa hyödynnettiin kolmea luotettavaksi tunnustettua tietokantaa, jotta haun kattavuus ja aineiston tieteellinen taso varmistettiin. Tietokannat valittiin sen perusteella, missä julkaistaan todennäköisesti aihepiiriin liittyviä vertaisarvioituja artikkeleita poikkitieteellisesti. Käytetyt tietokannat olivat Tritonia, EBSCO sekä Taylor & Francis Online.

Sisällyttämisen- ja poissulkemiskriteerit määriteltiin ennen varsinaista hakua, ja ne dokumentoitiin tutkimuspäiväkirjaan haun läpinäkyvyyden ja toistettavuuden takaamiseksi. Sisällytettäväksi hyväksyttiin vertaisarvioidut tieteelliset julkaisut, jotka oli kirjoitettu suomeksi, englanniksi tai persiaksi ja julkaistu aikavälillä 1.1.2015–30.4.2025. Aikarajaus perustui siihen, että kunniaan liittyvä väkivalta on niukasti tutkittu ilmiö, ja kymmenen vuoden aikakehys mahdollisti riittävän ajankohtaisen aineiston kokoamisen. Lisäksi julkaisujen tuli käsitellä puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa ja viitata sen kompleksisuuteen tai pirullisiin piirteisiin. Poissulkemiskriteereinä toimivat seuraavat rajaukset: julkaisut, jotka eivät olleet vertaisarvioituja tai oli tuotettu epäluotettavien organisaatioiden toimesta; ennen vuotta 2015 julkaistut lähteet; sekä julkaisut, jotka eivät käsitelleet suoraan puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa. Rajaukset tehtiin, jotta aineiston luotettavuus, ajankohtaisuus ja ilmiön nykytilan tarkastelu voitiin varmistaa.

Manuaalisesti haetut lähteet arvioitiin samoilla periaatteilla kuin tietokannoista löytyneet. Niiden tuli olla tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen kannalta relevantteja, ajankohtaisia sekä sisällöltään analyttisiä. Erityistä huomiota kiinnitettiin kulttuuriseen ja kielelliseen monimuotoisuuteen sekä institutionaaliseen painoarvoon, erityisesti viranomaisjulkaisujen ja väitöskirjojen kohdalla. Tietokannoissa tiedonhaku suoritettiin käyttäen suomen- ja englanninkielisiä hakusanoja, mutta manuaalisesti lähteitä etsittäessä kielivalikoima oli laajempi, ja aineistoon sisällytettiin myös persiankielistä kirjallisuutta.

Kaikki lopulta mukaan otetut julkaisut olivat englanninkielisiä, mutta artikkelien kirjoittajakunnassa oli laajasti edustettuna tutkijoita eri kulttuurisista ja maantieteellisistä taustoista. Tämä mahdollisti sen, että aineisto heijasti ilmiön kulttuurisidonnaisuutta ja siihen liittyviä paikalliserojen syvää tuntemusta. Näin muodostui kattava kokonaisuus, joka huomioi ilmiön moninaiset näkökulmat (kts. taulukko 4). Edellä kuvatun tietokantahaun lisäksi aineistoon sisällytettiin seitsemän lähdeä manuaalisen haun kautta. Näihin kuului mm. persian- ja suomenkielisiä julkaisuja sekä sellaisia lähteitä, jotka eivät olleet saatavilla hakukoneiden kautta, mutta osoittautuivat sisällöllisesti olennaisiksi.

Hakuprosessin aikana ilmeni, että kunniaan liittyvä väkivalta ja sen yhteydet pirullisiin ongelmiin ovat alituttu yhdistelmä. Tämä edellytti erityistä tarkkuutta hakufraasien muodostamisessa sekä jatkuvaa hienosäätöä. Iteratiivinen hakustrategia, jossa hakutulosia analysoitiin rinnakkain hakujen kanssa, mahdollisti lähestymistavan, joka säilytti tutkimuksen sisällöllisen relevanssin ja paransi haun kattavuutta.

Taulukko 4. Aineistonhaun eteneminen hakukoneittain ja valintavaiheittain (2015–2025)

Hakukone	Tulokset (rajaamaton)	Tulokset (2015–2025)	Tulokset (2015–2025, vertaisarvioidut)	Otsikon ja abstraktin perusteella valikoituneet	Lopullisesti hyväksytyt
Tritonia	70	55	54	46	32
EBSCO	22	13	10	10	4
Taylor & Francis	8	6	6	6	2

4.4 Tutkimusaineiston käsittely, teoriaohjaava sisällönanalyysi

Laadullisessa tutkimuksessa analyysimenetelmiä voidaan tarkastella kolmen lähestymistavan kautta sen mukaan, kuinka vahvasti teoria ohjaa analyysia. Näitä ovat aineistolähtöinen, teoriaohjaava ja teorialähtöinen analyysi. Perinteisen induktiivisen ja deduktiivisen jaottelun rinnalle nousee erityisesti teoriaohjaava analyysi, joka rakentuu abduktiiviselle päättelylle. Siinä aineiston tulkinta tapahtuu vuorovaikutuksessa aiemman tiedon kanssa, kuitenkin nojautumatta valmiisiin teoreettisiin malleihin. Tämä analyysitapa hyödyntää aikaisempia käsitteitä ja luokituksia aineiston jäsentämisessä, mutta jättää tilaa aineistolähtöiselle oivallukselle. Esimerkiksi valmiit teoreettiset jaottelut voivat ohjata analyysin kulkua, vaikka aineisto antaa vapauden uusille havainnoille. Näin teoriaohjaava analyysi muodostaa sillan aineistolähtöisen ja teorialähtöisen lähestymistavan välille. Kaikissa analyysimuodoissa on tärkeää, että aineiston ja teorian suhde tehdään näkyväksi ja analyysin kulku on perusteltavissa tutkijan valintojen kautta. (Graneheim &

Lundman, 2004, s. 106–107; Salmivaara & muut, 2020, s. 193; Sarajärvi & Tuomi, 2018, luku 4.2).

Tässä tutkielmassa teoriaohjaava sisällönanalyysi on tarkoituksenmukainen valinta, koska tutkimuksen tavoitteena ei ole testata ennalta asetettua teoreettista mallia, vaan tarkastella puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa aiemman tiedon valossa. Teoriaohjaavan analyysin erityispiirteinä on, että se hyödyntää olemassa olevaa tutkimustietoa ja käsitteistöä analyysin suunnassa, mutta säilyttää joustavuuden aineistosta nouseville uusille näkökulmille. Tällainen lähestymistapa perustuu abduktiiviseen päätelyyn, jossa aineisto ja teoria käyvät vuoropuhelua analyysin edetessä. Tässä tutkimuksessa viitekehyksenä käytetään pirullisten ongelmien teoriaa, jonka avulla on mahdollista jäsentää kunniaan liittyvän väkivallan kompleksisuutta sekä tunnistaa siihen mahdollisesti liittyviä vaikeasti ratkaistavia ja ristiriitaisia piirteitä.

Pirullisten ongelmien teoria ei kuitenkaan muodosta valmista luokittelumallia, jonka mukaan aineistoa luokiteltaisiin, vaan toimii analyyttisenä työkaluna, jonka kautta aineistoon voidaan soveltaa aiempaa ymmärrystä ilman, että se rajoittaa tulkintaa. Tämä on olennaista erityisesti silloin, kun tutkittava ilmiö – kuten kunniaan liittyvä väkivalta – on kontekstisidonnainen ja monitulkintainen. Aiemmat tutkimukset, kansainväliset sopimukset ja yhteiskunnallinen keskustelu ovat tuottaneet runsaasti tietoa kunniaväkivallan eri muodoista, mutta erityisesti puhdistustyyppinen väkivalta on vähän tutkittu osa-alue, jonka tarkastelu hyötyy olemassa olevan tiedon hyödyntämisestä ilman ennako-oletuksia sen luonteesta.

Tutkimusaineisto koostui yhteensä 45 lähteestä, joista 44 oli vertaisarvioituja tieteellisiä artikkeleita sekä yksi valtioneuvoston virallinen julkaisu ja yksi väitöskirja (kts. taulukko 5). Aineisto valittiin systemaattisesti tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen ohjaamana niin, että se kattoi sekä kunniaan liittyvän väkivallan empiiristä kuvausta että analyyttistä tarkastelua. Taulukko 5 esittää jokaisen käytetyn lähteen, sen hankintatavan (tietokantahaku tai manuaalihaku), kielen sekä lyhyen perustelun valinnalle, mikä tukee

tutkimusaineiston läpinäkyvää dokumentointia. isäksi valitut aineistot on merkitty lähdeluettelossa tähdellä (*).

Taulukko 5. Tutkimusaineiston lähteet: hankintatapa, kieli ja valinnan perusteet

Lähde	Haun tyyppi	Kieli	Lyhyt perustelu valinnalle
Baianstovu, & Strid, (2024), Cetinkaya, (2025), Kumar, (2025), Gorrar, (2022), Bhanbhro & ym. (2016), Strid & ym. (2021), Högdin & ym. (2025), Khalid & Nyborg (2022), Ceylan-Batur & ym. (2021), Björktomta, (2019), Rogers, (2017), Ahmad, (2023), Aplin, (2022), Rocca & Zinn, (2019), Mucina, (2018), Bullot, (2020), Idriss, (2022), Abji & Korteweg, (2021), Liebmann, (2020), Mayeda & Vijaykumar, (2019), Mayeda & Vijaykumar, (2016), Mucina & Jamal, (2021), Idriss, (2018), Bates, (2018), Bates, (2021), Nisha & ym. (2024), Mulvihill & ym. (2019), Aujla, (2020), Idriss, (2017), Gill & ym. (2018), Vogt-William, (2019), Al Gharaibeh, (2016), AlBader, (2020), Parekh & Egan (2021), Shroff, (2021), Walker & Gill, (2019), Esholdt & Ncef (2024), Olsson & Bergman, (2022)	Tietokantahaku	Englanti	Vertaisarvioitu, tutkimuskysymysten kannalta relevatti
Hague, (2015), Thrasher & Handfield, (2018), Lidman & Hong, (2018)	Manuaalihakku	Englanti	Vertaisarvioitu, tutkimuskysymysten kannalta relevatti
Mousavi & Hosseini, (2015), Delaware & Kohzadian, (2019)	Manuaalihakku	Persia	Vertaisarvioitu, tutkimuskysymysten kannalta relevatti
Koukkula & Klemetti (2019)	Manuaalihakku	Suomi	Relevantti viranomaistason julkaisu
Isotalo (2016)	Manuaalihakku	Suomi	Väitöskirja, tutkimuskysymysten kannalta relevatti

Tutkimuksessa käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, joka yhdistää aineistolähtöistä ja teorialähtöistä analyysitapaa. Analyysimenetelmä valittiin tutkimustehtävän perusteella, jonka tarkoituksena oli tarkastella puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa suhteessa pirullisten ongelmien teoriaan. Analyysi toteutettiin systemaattisesti Graneheimin ja Lundmanin (2004, s. 107–109) kuvaaman mallin mukaan aineistosta tunnistettiin merkityksyksiköt, jotka kondensoitiin säilyttäen niiden ydinmerkitys, koodattiin, ryhmiteltiin ja kategorisoitiin teemoiksi. Tämä mahdollisti sekä teoreettisten käsitteiden soveltamisen että aineistolähtöisten havaintojen esiin tuomisen.

Teoriaohjaava analyysi voi toteutua myös vapaammin, kuten Tuomen ja Sarajärven (2018, luku 4.3) kuvaamassa mallissa, joissa analyysi rakentuu vaiheista kuten pelkistys, ryhmitely ja abstrahointi ilman tarkkaa rakenteellista etenemistä. Tässä tutkimuksessa kuitenkin haluttiin painottaa analyysin läpinäkyvyyttä ja jäljitettävyyttä. Vaikka teoriaohjaava analyysi voidaan toteuttaa myös vapaamuotoisemmin, kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018,

luku 4.3) kuvaavat, tässä tutkimuksessa korostettiin analyysin läpinäkyvyyttä ja jäljitettävyyttä, minkä vuoksi Graneheimin ja Lundmanin (2004) jäsenmalli katsottiin tarkoituksenmukaisimmaksi tavaksi toteuttaa teoriaohjaavaa analyysiä.

Analyysiyksikkönä toimi joko kokonainen tieteellinen artikkeli tai sen sisällöllinen osio, mikä Graneheimi ja Lundmanin mukaan (2004, s. 106) mahdollistaa ilmiön erityispiirteiden tunnistamisen suhteessa teoriaan ja säilytti tulkinnan kontekstisidonnaisuuden. Analyysissa hyödynnettiin erityisesti Alfordin ja Headin (2017) pirullisten ongelmien viitekehystä, joka korostaa ilmiön kompleksisuutta, tiedon hajanaisuutta ja intressien ristiiriitaisuutta. Tavoitteena oli tunnistaa, missä määrin aineisto ilmensi näitä pirullisia piirteitä, mutta samalla analyysi oli Sarajärven ja Tuomin (2018, luku 4.4.) kuvaaman mukaan avoin myös uusille, teoriasta riippumattomille havainnoille.

Lisäksi merkitysyksiköt kondensoitiin säilyttäen niiden ydinmerkitys, ja tiivistetyille ilmauksille annettiin koodit. Koodaus tehtiin osin teoriavetoisesti (esim. "intressikonflikti", "ratkaisun moninaisuus") ja osin aineistolähtöisesti. Koodit ryhmiteltiin alaluokkiin ja yhdistettiin edelleen temaattisiin kategorioihin, jotka kuvasivat ilmiön eri ulottuvuuksia. Näistä kategorioista muodostettiin lopuksi teemoja, joiden avulla vastattiin tutkimuskysymyksiin. Esimerkiksi teema "moninaiset näkemykset ja arvoristiriidat" kuvasti ilmiön sidosryhmien välistä yhteisymmärryksen puutetta, mikä on yksi pirullisten ongelmien tunnusmerkeistä.

Analyysin luotettavuutta tarkasteltiin Graneheimin ja Lundmanin (2004, s. 107–108) esittämien kolmen laadullisen tutkimuksen kriteerin kautta eli uskottavuus, riippuvuus ja siirrettävyys. Uskottavuuden varmistamiseksi analyysiyksiköt valittiin huolellisesti siten, että ne edustivat tutkittavaa ilmiötä kattavasti. Lisäksi teemat muodostettiin systemaattisesti aineistosta esiin nousseiden merkitysten ja valitun teoreettisen viitekehysten pohjalta. Riippuvuutta tuettiin dokumentoimalla analyysiprosessin vaiheet yksityiskohdaisesti ja esittämällä käytetyt kriteerit avoimesti, mikä lisää tutkimuksen läpinäkyvyyttä

ja mahdollistaa prosessin toistettavuuden. Siirrettävyyttä edistettiin kuvaamalla tutkimusaineisto, konteksti ja analyysin kulku tarkasti, jolloin lukijalla on paremmat edellytykset arvioida, missä määrin tuloksia voidaan soveltaa muissa yhteyksissä.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi tarjosi tarkoituksenmukaisen menetelmän monitahoisen ja vaikeasti määriteltävän ilmiön tarkasteluun. Pirullisten ongelmien teoreettinen viitekehys toimi analyysin jäsentävänä rakenteena, mutta ei rajoittanut aineistosta nousevien uusien merkitysten ja havaintojen esiin tuomista. Menetelmä mahdollisti näin ilmiön tarkastelun sekä olemassa olevan teorian että aineistolähtöisten oivallusten vuoropuheluna, mikä oli olennaista puhdistustyypisen kunniaan liittyvän väkivallan kaltaisen ilmiön ymmärtämisessä. Taulukko 6 havainnollistetaan yhden teemaesimerkin kautta, miten sisällönanalyysi on toteutunut.

Taulukko 6. Korkea sidosryhmien valtaresurssit -teemaesimerkki

Merkitysyksikkö	Tiivistetty merkitysyksikkö – tekstiin perustuva kuvaus	Tiivistetty merkitysyksikkö – syvällinen tulkinta	Alateema	Teema
Kunniaväkivalta saattaa yhteisön sisällä näyttäytyä moraalisesti oikeutettuna – jopa hyveellisenä. (Caylan-Batur ym., 2021, s. 7–8)	Väkivalta voidaan kokea yhteisön sisällä hyveenä	Yhteisön normatiivinen hyväksyntä toimii valtaresurssina / Yhteisön moraalinen mandaatti	Normatiivinen valta	Korkea sidosryhmien valtaresurssit
Monissa tapauksissa räikeäkin väkivaltatapaukset kuten kunniamurhat saavat yhteisön hiljaisen hyväksynnän. (Al Gharaibeh, 2016, s. 124)	Yhteisö hyväksyy väkivallan hiljaisesti	Sosiaaliset sanktiot tai niiden puute ylläpitävät väkivaltaa / hiljainen hyväksyntä	Sosiaalinen hyväksyntä	Korkea sidosryhmien valtaresurssit
Erityisesti muslimienemmistöisissä maissa kunniaan liittyvän väkivallan jatkuminen on osittain seurausta valtioiden passiivisuudesta. (AlBader, 2020, s. 14)	Valtiollinen puuttumattomuus vahvistaa ilmiötä	Institutionaalinen passiivisuus luo vaikutelman sallitusta toiminnasta / Valtiollinen välinpitämättömyys	Institutionaalinen passiivisuus	Korkea sidosryhmien valtaresurssit
Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole yksittäisten henkilöiden teko, vaan kollektiivinen prosessi, johon osallistuu usein laajennettu perhe tai koko yhteisö. (Idriss, 2017, s. 22–29)	Väkivalta on koko yhteisön tukemaa toimintaa	Valta jakautuu kollektiivisesti ja vahvistaa väkivallan legitimitettä	Kollektiivinen valta	Korkea sidosryhmien valtaresurssit

5 Kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuus

Alfordin ja Headin (2017) ongelmatypologia on monivaiheinen menetelmä, ja siksi on johdonmukaista, että tämän tutkielman analyysi toteutuu monivaiheisesti. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan kunniaan liittyvän väkivallan ilmiötä laajan mahdollisuuksien matriisin ulottuvuuksien kautta. Tämä menettely auttaa hahmottamaan, mihin laajemman mahdollisuuksien matriisin soluun tai soluihin kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö parhaiten sopii. Analyysi syvenee toisessa vaiheessa, jolloin kunnian liittyvän väkivallan ilmiön taustalla olevia syitä yms. tarkastellaan tarkemmin kattavamman typologian kautta, jolloin ongelman purkaminen tapahtuu.

5.1 Kunniaan liittyvän väkivallan sijoittuminen pirullisten ongelmien laajaan matriisiin

Alfordin ja Headin (2017) matriisin pystysuora ulottuvuus arvioi yhteiskunnallisen ongelman kompleksisuutta erityisesti kahden kysymyksen kautta eli kuinka selkeästi ongelma on ymmärrettävissä, ja kuinka selkeästi sen ratkaisuvaihtoehdot ovat määriteltävissä. Kunniaan liittyvä väkivalta asettuu tämän ulottuvuuden tarkastelussa kohtiin ”ongelma on selvä, mutta ratkaisut ovat epäselviä” ja ”kumpikaan ei ole selvä” (kts. taulukko 7).

Vaikka kunniaan liittyvä väkivalta voidaan jossain määrin tunnistaa – esimerkiksi kollektiiviseksi väkivallaksi, jossa yhteisön jäsenet pyrkivät kontrolloimaan erityisesti naisten ja tyttöjen käyttäytymistä kunnian säilyttämiseksi – sen täsmällinen määrittely on yhä kiistanalainen (Roger, 2017, s. 229; Strid ja muut, 2021, s. 2). Ilmiön kompleksisuus heijastuu sekä käytännöissä että tutkimuskirjallisuudessa. Kunniaan liittyvä väkivalta voi esiintyä fyysisenä väkivaltana, psyykkisenä kontrollina, sukuelinten silpomisena, murhana ja itsemurhiin painostamisena tai esimerkiksi digitaalisena valvontana. (Baiastovu & Strid, 2024, s. 567).

Kunnian käsitteen määrittelemättömyys tekee ilmiön ymmärtämisestä haastavaa. Esimerkiksi namusin ja izzatin kaltaiset termit eivät Cetinkayan (2025, s. 44–46) ja Mucinan (2018, s. 6) mukaan ole suoraan käännettävissä länsimaiselle käsitteistölle, vaan ne kantavat mukanaan moraalisia, uskonnollisia ja sukupuolittuneita merkityksiä, jotka häviävät käännöksessä. Tämä kulttuurinen ja kielellinen erityisyys johtaa siihen, että ilmiön käsitteellinen rajaaminen on paitsi haastavaa, myös altis virheellisille yleistyksille ja stereotyyppisille tulkinnoille.

Kunniaan liittyvä väkivalta on ilmiönä sekä globaali että lokaali, eli se esiintyy eri muodoissa eri yhteisöissä ja eri maantieteellisillä alueilla. Esimerkiksi tietyissä yhteisöissä tyttöjen sukuelinten silpominen nähdään kunnian säilyttämisen keinona (Koukkula & Klemetti, 2019, s. 18), kun taas toisissa kunniamurha voi seurata vaikkapa siitä, että tyttö on viestitellyt vastakkaista sukupuolta olevan kanssa (Al Gharaibeh, 2016, s. 122–123). Näin ilmenemismuodot vaihtelevat, mutta niiden ydin – kunnian säilyttäminen yhteisön silmissä – säilyy. Tämä rakenne tekee ongelman "luonteesta" sekä kulttuurisidonnaisen että vaikeasti yleistettävän, mikä on tyypillistä pirullisille ongelmille.

Ratkaisut ovat epäselviä, monitulkintaisia ja usein kontekstisidonnaisia. Esimerkiksi universaalit lainsäädännölliset toimenpiteet, kuten pakkoavioliittojen kriminalisointi, eivät automaattisesti ehkäise kunniaan liittyvää väkivaltaa, jos yhteisön sisäinen normijärjestelmä säilyy muuttumattomana (Idriss, 2018, s. 25–30). Lisäksi ilmiön sisäinen logiikka, jossa väkivalta nähdään yhteisön sisällä jopa moraalisesti perusteltuna, vaikeuttaa ennaltaehkäisyä, sillä väkivallan ei koeta olevan pahaa, vaan kunnian palauttamista (Caylan-Batur ja muut, 2021, s. 7–8; Thrasher & Handfield, 2018, s. 13–14).

Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole yksilötason konflikti vaan kollektiivinen ilmiö, jossa useat toimijat voivat osallistua joko aktiivisesti tai hiljaisesti hyväksyen väkivallan toteutumisen (Ahmed, 2023, s. 14; Bhanbhro ja muut, 2016, s. 8). Tämä lisää ongelman kompleksisuutta entisestään, koska tekijöiden roolit ovat jakautuneita ja normit sisäistettyjä, mikä vaikeuttaa tunnistamista ja vastuun kohdistamista.

Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö asettuu Alfordin ja Headin mahdollisuuksien matriisissa selkeästi kohtiin ”ongelma on selvä, mutta ratkaisut ovat epäselviä” ja ”kumpikaan ei ole selvä” (kts. taulukko 7, punaisella ympyröidyt kohdat). Vaikka joitakin piirteitä ongelmasta tunnetaan, sen käsitteellinen rajaaminen on kiistanalainen, ja ratkaisujen suunnittelu vaatii paitsi kulttuurista herkkyyttä myös institutionaalista, yhteisöllistä ja yksilöllistä yhteistyötä. Ongelman luonne on siten tyyppillisesti kompleksinen, moniulotteinen ja monitulkintainen – eli pirullinen.

Taulukko 7. Kunniaan liittyvän väkivallan ongelmaluonne (pystysuora ulottuvuus) (Alford & Head, s. 402).

<p>Kumpikaan ongelma tai ratkaisu ei ole selvä</p> <p>Ongelma selvä, ratkaisu epäselvä</p> <p>Sekä ongelma että ratkaisu selvä</p>	<p>Ongelman kompleksisuus lisääntyy</p>	Kognitiivisesti kompleksinen ongelma	Käsitteellisesti kiistanalainen ongelma	Erittäin pirullinen ongelma
		Analyttisesti kompleksinen ongelma	Kompleksinen ongelma	Poliittisesti turbulentti ongelma
		Keski ongelma	Kommunikaatiollisesti kompleksinen ongelma	Poliittisesti kompleksinen ongelma
Sidosryhmien /instituutioiden vaikeudet lisääntyvät				
		Yhteistyöhaluisia / välinpitämättömiä suhteita	Useita osapuolia, joista jokaisella on vain osa asiaankuuluvasta tiedosta	Useita puolueita, ristiriitaisia arvoja / kiistoja

Alfordin ja Headin (2017) matriisin vaakasuora ulottuvuus keskittyy niihin vaikeuksiin, joita liittyy eri toimijoiden, eli sidosryhmien ja instituutioiden väliseen yhteistyöhön ja valta-asetelmiin ongelman ratkaisemisessa. Kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla nämä vaikeudet ovat merkittäviä ja kohdistuvat erityisesti tiedon hajanaisuuteen, intressien ristiriitaisuuteen ja vallan epätasaiseen jakautumiseen (Kts. taulukko 8).

Kunniaan liittyvä väkivalta on monitahoinen ja osin näkymätön ilmiö, mikä tekee sen tunnistamisesta ja hallinnasta erityisen haasteellista viranomaisille ja ammattilaisille. Empiirinen aineisto on niukkaa, tilastointikäytännöt vaihtelevat, ja tutkimus keskittyy usein näkyvimpiin muotoihin, kuten kunniamurhiin tai pakkoavioliittoihin, jättäen arkisemmat ja piilotetut väkivallan muodot vähemmälle huomiolle (Bates, 2021, s. 1775; Roger, 2017, s. 229). Erityisesti psyykkinen ja symbolinen kontrolli jäävät helposti tunnistamatta, koska ne eivät aina jätä näkyviä jälkiä.

Alfordin ja Headin (2017, s. 407) mukaan tiedon pirstaleisuus on tyypillistä pirullisille ongelmille. Tämä ominaisuus näkyy myös kunniaan liittyvässä väkivallassa, jossa tieto jakautuu eri toimijatasoille, kuten kansainvälisille järjestöille, ruohonjuuritason toimijoille ja uskonnollisille yhteisöille kuten kansainvälisillä järjestöillä, ruohonjuuritason toimijoilla, uskonnollisilla yhteisöillä, viranomaisilla ja tutkijoilla on kaikilla eri näkökulmat, painotukset ja intressit ilmiöön. Kukaan tai mikään taho ei hallitse koko kuvaa. Esimerkiksi kansalaisjärjestöt voivat olla lähellä uhrien kokemuksia mutta vailla virallista valtaa, kun taas poliisi tai sosiaaliviranomaiset voivat kokea ilmiön käsittelyn araksi ja välttelevät siihen puuttumista (Olsson & Bergman, 2022, s. 205–207).

Lisäksi yhteisöissä itsessään esiintyy taipumus salata väkivaltaa, sillä pelko häpeästä, kostosta tai ulkopuolisen puuttumisesta voi estää yhteisön jäseniä tuomasta esiin kunniaavakivaltaan liittyviä tapahtumia (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 8). Tiedon aktiivinen piilottaminen vahvistaa viranomaisten ulkopuolisuutta ja voi johtaa siihen, että väkivaltaa ei tunnisteta ajoissa.

Kunniaan liittyvä väkivalta kytkeytyy eri sidosryhmien kesken ristiriitaisiin arvoihin ja päämääriin, mikä tekee yhteistyöstä vaikeaa. Yhteisöissä, joissa väkivalta tapahtuu, kunnia saattaa edustaa sosiaalista pääomaa, jonka säilyttäminen on tärkeämpää kuin yksilön oikeudet (Caylan-Batur ja muut, 2021, s. 7–8; Thrasher & Handfield, 2018, s. 13–14). Tässä kontekstissa väkivalta ei näyttäydy rikoksena vaan yhteisön moraalisen järjestyksen palauttamisena.

Toisaalta kansainväliset ihmisoikeusnormit, feministiset liikkeet ja viranomaistahot vaativat väkivallan nollatoleranssia. Näin sukupuolten tasa-arvon ja kunnia-ajattelun välillä syntyy jännite (Ahmed, 2023, s. 14; Idriss, 2018, s. 25–30), joka voi lamauttaa päätöksentekoa tai aiheuttaa epäluottamusta toimijoiden välillä.

Uskonnollisilla yhteisöillä on merkittävä mutta ristiriitainen rooli kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisyssä tai jatkumisessa. Esimerkiksi Idrissin (2022, s. 14 ja 32) mukaan jotkut moskeijat ovat imaamien vaatimuksesta torjuneet väkivallan vastaisia koulutusohjelmia tai kieltäytyneet yhteistyöstä naisjärjestöjen kanssa vedoten kulttuuriseen epäluuloon tai pelkoon yhteisön ”aivopesusta”. Tällainen asenne ei tarkoita välttämättä väkivallan hyväksyntää, mutta se heijastaa halua suojella perinteisiä vallan rakenteita ja identiteettiä – usein yksilön oikeuksien kustannuksella. Toisaalta tämä esimerkki tuo esiin erityisesti sen, kuinka vahvassa asemassa uskonnolliset johtajat voivat olla yhteisöjen sisällä. Heidän auktoriteettinsa ei rajoitu uskonnolliseen tulkintaan, vaan ulottuu myös yhteisön normien, arvojen ja ulkopuolisiin toimijoihin kohdistuvan suhtautumisen muovaamiseen. Näin uskontoon kietoutuva valta-aspekti toimii kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuutta vahvistavana rakenteena ja vaikuttaa siihen, kenen ääni kuuluu, millainen tieto hyväksytään legitimiiksi ja millaisia ratkaisumalleja yhteisössä ylipäätään voidaan hyväksyä.

Kunniaan liittyvä väkivalta tapahtuu usein yhteisöissä, joissa patriarkaaliset valtarakenteet ovat syvästi juurtuneita. Miehillä on käytännössä valta kunnian määrittelyyn ja naisten käyttäytymisen kontrollointiin, mikä jättää vähemmän voimakkaat – erityisesti naiset ja nuoret – vaikutusvallan ulkopuolelle (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 4; Mousavi & Hosseini, 2015, s. 111–113). Tämä epäsymmetria on tyypillinen pirullisten ongelmien piirre, sillä ne eivät jakaudu tasaisesti vaan keskittyvät valtasuhteiden epätasapainoon.

Vastaavasti kansainvälisellä tasolla valtioiden ja kansalaisjärjestöjen välillä vallitsee toisinaan jännite. Valtioiden poliittinen varovaisuus ja kompromissit voivat heikentää tehokkaita toimia väkivallan torjumiseksi, kun taas järjestöt peräänkuuluttavat nopeampaa

muutosta (Al Gharaibeh, 2016, s. 125; Gorar, 2022, s. 325–326). Myös media voi vahvistaa epätervettä vallan jakautumista yksipuolisella kehystyksellä, jossa ongelma liitetään vain tiettyihin kulttuureihin tai väestöryhmiin, mikä hämärtää ilmiön rakenteellista luonnetta (Mucina & Jamal, 2021, s. 8).

Kunniaan liittyvä väkivalta ilmentää selkeästi Alfordin ja Headin matriisin horisontaalisen ulottuvuuden haasteita. Sidosryhmien välinen tiedon pirstoutuminen, intressien ja arvojen jyrkkä eriytyminen sekä vallan epätasainen jakautuminen tekevät ilmiöstä institutionaalisesti vaikeasti hallittavan (kts. taulukko 8, punaisella ympyröidyt kohdat). Kukaan ei hallitse kokonaisuutta, ja eri tahojen tavoitteet ja toimintamallit voivat olla ristiriidassa keskenään. Tämä tekee kunnian nimissä harjoitetun väkivallan torjumisesta erityisen vaikeaa, ja se vahvistaa sen asemaa erittäin pirullisena ongelmana.

Taulukko 8. Kunniaan liittyvän väkivallan sidosryhmäulottuvuus (vaakasuora ulottuvuus) (Alford & Head, s. 402).

Kumpikaan ongelma tai ratkaisu ei ole selvä	Ongelman kompleksisuus lisääntyy	Kognitiivisesti kompleksinen ongelma	Käsitteellisesti kiistanalainen ongelma	Erittäin pirullinen ongelma
		Analyttisesti kompleksinen ongelma	Kompleksinen ongelma	Poliittisesti turbulenti ongelma
		Kesä ongelma	Kommunikaatiollisesti kompleksinen ongelma	Poliittisesti kompleksinen ongelma
		Sidosryhmien /instituutioiden vaikeudet lisääntyvät		
		Yhteistyöhaluisia / välinpitämättömiä suhteita	Useita osapuolia, joista jokaisella on vain osa asiaankuuluvasta tiedosta	Useita puolueita, ristiriitaisia arvoja / kiistoja

Alfordin ja Headin mahdollisuuksien matriisin molempien ulottuvuuksien perusteella voidaan todeta, että puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta ilmentää selkeästi pirullisen ongelman tunnusmerkkejä. Ongelman luonne on monitulkintainen, kulttuurisesti sidoksissa ja ratkaisuvaihtoehdot ovat epäselviä.

Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiön määrittely vaihtelee eri yhteisöissä, ja kunnian käsitteellä on useita toisistaan poikkeavia merkityksiä, jotka juontavat juurensa uskonnollisista, moraalisisista ja sosiaalisista rakenteista. Vaikka väkivallan tarkoitus – kunnian palauttaminen – on tunnistettavissa, sen muodot ja oikeutukset vaihtelevat, mikä tekee yksiselitteisestä ymmärryksestä ja ratkaisujen suunnittelusta vaikeaa. Samanaikaisesti sidosryhmien ja instituutioiden välinen koordinaatio on puutteellista, tietopohja hajaista ja arvostiriidat syviä. Sidosryhmien kesken ei vallitse yhteistä käsitystä ilmiön luonteesta, syistä eikä parhaista ratkaisukeinoista. Yhteisöt, joissa kunnia-ajattelu on vahvaa, saattavat nähdä väkivallan hyväksyttävänä ja jopa velvoittavana, kun taas kansainväliset ja valtiolliset toimijat pyrkivät kitkemään ilmiötä ihmisoikeusperustein. Vallan jakautuminen näiden toimijoiden kesken on epätasaista, mikä aiheuttaa vastakkainasetteluja ja hidastaa vaikuttavaa puuttumista.

Näin ollen kunniaan liittyvä väkivalta asettuu matriisin haastavimpiin soluihin (ks. taulukko 9, punaisella ympyröidyt kohdat). Ilmiö on kognitiivisesti ja käsitteellisesti vaikeasti hahmotettavissa, poliittisesti turbulenti, institutionaalisesti hajautunut ja arvolutautunut. Näiden ominaisuuksien vuoksi ilmiö ei ole vain kompleksinen – vaan erittäin pirullinen ongelma, joka ei taivu yksinkertaisiin ratkaisuihin eikä yhteen, yleispätevään toimintamalliin.

Taulukko 9. Kunniaan liittyvän väkivallan sijoittuminen laajan matriisin soluihin (Alford & Head, s. 402).

Kumpikaan ongelma tai ratkaisu ei ole selvä	Kognitiivisesti kompleksinen ongelma	Käsitteellisesti kiistanalainen ongelma	Erittäin pirullinen ongelma
Ongelma selvä, ratkaisu epäselvä	Analyttisesti kompleksinen ongelma	Kompleksinen ongelma	Poliittisesti turbulenti ongelma
Sekä ongelma että ratkaisu selvä	Kesy ongelma	Kommunikaatiollisesti kompleksinen ongelma	Poliittisesti kompleksinen ongelma
	Sidosryhmien /instituutioiden vaikeudet lisääntyvät		
	Yhteistyöhaluisia / välipitämättömiä suhteita	Useita osapuolia, joista jokaisella on vain osa asiaankuuluvasta tiedosta	Useita puolueita, ristiriitaisia arvoja / kiistoja

5.2 Kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuuden syvempi analyysi

Alfordin ja Headin (2017, s. 404) mukaan kesyjen ja pirullisten ongelmien väliin mahtuu välimuotoja, ja eri ulottuvuuksien taustasyitekijöiden analysointia syvennetään työpöydän toisessa vaiheessa. Tässä vaiheessa tarkastellaan Alfordin ja Headin (2017, s. 407) kuvaamat kuusi ehtoa, joiden läsnäolo ongelmassa tekevät sen pirullisuuden asteesta todennäköisemmän, ja analysoidaan kutakin ehtoa erikseen pohtien, miten ne toteutuvat kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla.

5.2.1 Rakenteellinen kompleksisuus

Rakenteellinen kompleksisuus viittaa teknisiin, ei-sidosryhmäperusteisiin vaikeuksiin, jotka liittyvät ongelman monimuotoisuuteen, kerroksellisuuteen ja huonoon hallittavuuteen (Alfrord & Head, 2017, s.407). Kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla tämä kompleksisuus ilmenee monella tasolla.

Kunniaan liittyvä väkivalta on tyypillisesti toistuvaa ja pitkäkestoista. Se ei useinkaan näyttäytyä yksittäisinä tekoina, vaan prosessina, jossa psyykinen, fyysinen ja sosiaalinen kontrolli muodostavat kokonaisuuden, joka sulautuu uhrin arkeen (Hansen ja muut, 2016, s. 57 ja 154). Tällainen normalisoitunut väkivalta voi alkaa pienistä käyttäytymisrajoituksista ja edetä asteittain tiukempaan kontrolliin, jolloin väkivallan raja ei ole selkeästi havaittavissa – ei edes uhrille. Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiön ”hiipivä” luonne vaikeuttaa sekä tunnistamista että siihen puuttumista.

Kunniaan liittyvä väkivalta ei rajoitu yhteen hallinnonalalle tai viranomaiseen, vaan koskettaa tyypillisesti useita sektoreita, kuten sosiaali- ja terveysalaa, koulutussektoria sekä oikeus- ja turvallisuusviranomaisia. Ilmiön monialaisuus edellyttää erityistä viranomaisyhteistyötä ja koordinoitua, jonka toteutuminen vaihtelee huomattavasti eri maiden välillä (Olsson & Bergman, 2022, s. 203–207).

Kunniaan liittyvän väkivallan muodot ovat äärimmäisen monimuotoisia. Ne voivat ulottua pakkoavioliitoista ja kunniamurhista digitaaliseen tarkkailuun, liikkumisen rajoittamiseen tai itsemurhaan pakottamiseen. (Baianstovu & Strid, 2024, s. 567). Usein nämä ilmenemismuodot esiintyvät limittäin ja päällekkäin, mikä tekee niistä vaikeasti luokiteltavia ja tilastoitavia. Lisäksi eri väkivallan muodot voivat vaatia täysin erilaisia puuttumiskeinoja. Esimerkiksi silpomisen ehkäisy voi toteutua tehokkaasti sosiaali- ja terveydenhuollon kautta, kun taas pakkoavioliitto ja sen mitätöinti saattavat edellyttää poliittista ja oikeudellista väliintuloa.

Kunniaan liittyvän väkivallan rakenteellista kompleksisuutta lisäävät kulttuuriset ja alueelliset erityispiirteet. Ilmiö ei ole maantieteellisesti rajattu, mutta se näyttäytyy eri tavoin eri yhteisöissä. Esimerkiksi izzat ja namus käsittelevät kunnian ja häpeän mekanismeja eri tavoin eri kieli- ja kulttuurikehyksissä (Cetinkaya, 2025, s. 44–46; Mousavi & Hosseini, 2015, s. 113; Mucina, 2018, s. 6). Näin ollen ilmiötä ei voida käsitellä yhtenäisenä kategoriana, vaan se edellyttää paikallista ja yhteisösensitiivistä tulkintaa.

Oikeudelliset ja hallinnolliset rakenteet eivät useinkaan ole riittäviä käsittelemään ilmiön erityispiirteitä. Monet valtiot eivät tunnista kunniaan liittyvää väkivaltaa omana kategorianaan, jolloin se jää rikosoikeudellisesti muun väkivallan alle (Bates, 2021, s. 1776–1777). Vaikka jotkut maat ovat kriminalisoineet pakkoavioliitot tai kunniamurhat, tämä ei kata esimerkiksi psyykkistä painostusta tai digitaalista valvontaa, jotka voivat olla ilmiön olennaisia osia.

Lisäksi sosiaalisen median kehitys on tuonut kunniaan liittyvän väkivallan toteuttamiseen uusia keinoja. Digitaalinen kontrolli ja julkinen häpäiseminen ovat uusia rakenteellisia ulottuvuuksia, jotka eivät näy viranomaisten riskinarvioinneissa (Shroff, 2021, s. 62). Samalla viranomaisten kyky valvoa suljettuja yhteisöjä tai puuttua väkivaltaan reaaliaikaisesti on rajallinen. Digitaalinen kontrolli ulottuu myös valtioiden rajojen yli, jolloin siihen puuttuminen on entisestään hankalampi.

Rakenteellinen kompleksisuus on vahvasti läsnä kunnian liittyvässä väkivallassa. Ilmiö on toistuva, monimuotoinen, hajautunut useille hallinnonaloille ja kulttuurisidonnainen tavalla, joka estää yhtenäisiä tai helposti mallinnettavia toimintamalleja. Yksittäisiä väliintuloja ei voida tehokkaasti suunnitella ilman monialaisia ja -tasoisia järjestelmiä, mikä tekee ongelmasta erityisen pirullisen rakenteellisesta näkökulmasta.

5.2.2 Tiedon saatavuus ja aineettomuus

Toinen Alfordin ja Headin (2017, s. 407) pirullisuutta vahvistava ehto liittyy tiedon puutteellisuuteen, vaikeaan saatavuuteen ja ilmiön aineettomuuteen. Tämä tarkoittaa, että ongelmasta ei ole saatavilla riittävästi luotettavaa, systemaattista ja käyttökelpoista tietoa, tai että tieto on piilotettua, hiljaista tai kulttuurisesti naamioitua. Kunniaan liittyvässä väkivallassa tämä ehto toteutuu usealla tasolla.

Kunniaan liittyvä väkivalta on osittain tunnistettua mutta vaikeasti selitettävää. Tiedetään, että kyse on usein sukupuolittuneesta, kollektiivisesti hyväksytystä väkivallasta, jonka tarkoitus on palauttaa tai säilyttää yhteisön kunnia erityisesti naisten käyttäytymistä kontrolloimalla (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 4 ja 7). Samalla kuitenkin kunnian ja häpeän käsitteet, niiden kulttuuriset merkitykset sekä väkivallan hyväksyttävyys poikkeavat eri konteksteissa. Tämän vuoksi kunnian sisällöllinen merkitys jää usein ulkopuolisille epäselväksi, mikä vaikeuttaa tilanteiden tunnistamista ja puuttumista niihin.

Kunniaan liittyvä väkivalta on usein piilotettua. Uhrien kokemukset jäävät näkymättömiin, sillä ilmiö esiintyy erityisesti suljetuissa yhteisöissä, joissa tiedon paljastaminen ulkopuolisille nähdään kunnian loukkaamisena. Tämän vuoksi uhrit välttelevät viranomaisyhteyksiä pelätessään kosta, häpeää tai sosiaalista eristämistä (Ahmed, 2023, s. 14; Bullo, 2020, s. 839–840). Lisäksi perheiden sisäiset valtasuhteet voivat estää jopa väkivallan kohteena olevaa henkilöä itseään näkemästä tilannettaan väkivaltana, mikä osaltaan hämärtää tiedon saatavuutta.

Tiedon aineettomuus ilmenee implisiittisten normien ja vaiettujen sääntöjen kautta. Yhteisöissä ei välttämättä puhuta suoraan väkivallan hyväksyttävyydestä, vaan kunnianormit sisäistetään osana kasvatusta ja sosiaalistumista (Esholdt & Necef, 2024, s. 15). Tämä tekee kunnianormeista "näkyttömiä sääntöjä", joita ei lausuta ääneen mutta jotka ohjaavat käyttäytymistä. Näin väkivalta voidaan kokea "välttämättömäksi pahaksi", jonka kyseenalaistaminen voi johtaa yhteisön sisäiseen konfliktiin – tai jopa lisäväkivaltaan.

Ongelmaan liittyvä tieto on sirpaloitunutta ja kontekstisidonnaista. Esimerkiksi tutkimuskirjallisuus käsittelee kunniaan liittyvää väkivaltaa osittain perheväkivaltana, osittain ihmisoikeusrikkomuksena, sukupuolittuneena väkivaltana tai haitallisena perinteenä (Hague, 2015, s. 14, 28). Tämä teoreettinen hajanaisuus voi hämärtää tiedon soveltuvuutta käytännön toimenpiteissä – esimerkiksi sosiaali- tai koulutussektorilla – joissa tarvittaisiin selkeitä ja tilanteeseen sopivia tunnistamis- ja puuttumiskehyksiä.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa koskeva tilastollinen ja kvalitatiivinen tieto on epätäydellistä. Koska tapauksia ei tilastoida systemaattisesti, niitä ei aina osata tunnistaa kunniaan liittyväksi, tai ne sekoitetaan muihin väkivallan muotoihin, kuten tavanomaisiksi perheriidoksi tai kurinpalauttamiseksi (Olsson & Bergman, 2022, s. 202; Bates, 2021, s. 1775–1777). Tämä väärintunnistus voi johtaa vääriin päätöksiin ja jättää uhrin vailla suoja.

Kunniaan liittyvä väkivalta on poikkeuksellisen vaikeasti tiedollisesti hallittava ilmiö, sillä se perustuu hiljaiseen ja kulttuurisesti konstruoituun tietoon, jota on vaikea sanallistaa, mitata tai kerätä. Tämä tekee ratkaisujen suunnittelusta ja ennakoimisesta epävarmaa – ja vahvistaa ilmiön pirullisuutta.

5.2.3 Tiedon pirstoutuminen

Tiedon pirstoutuminen tarkoittaa, että eri sidosryhmillä on vain osittainen ymmärrys ongelmasta, eikä kenelläkään ole kokonaista tietoa sen ratkaisemiseksi (Alfrord & Head,

2017, s.407). Kunniaan liittyvä väkivalta on tästä ilmiöstä tyypillinen esimerkki. Useilla toimijoilla on omakohtaista, osittaista tai paikallisesti kerättyä tietoa, mutta ilmiön monitahoisuuden vuoksi kokonaiskuva jää hajanaiseksi ja ristiriitaiseksi.

Yksi keskeinen syy tiedon pirstoutumiseen on ilmiön monitieteinen ja monialainen luonne. Kunniaan liittyvää väkivaltaa lähestytään esimerkiksi oikeustieteen, sosiologian, kriminologian, antropologian, kansanterveyden ja ihmisoikeusjuridiikan näkökulmista. Jokainen tieteenala tarkastelee ilmiötä eri painotuksin. Esimerkiksi antropologit korostavat kulttuurista ja historiallista kontekstia, kun taas juristit etsivät rikosoikeudellisia määritelmiä ja kansainvälisiä velvoitteita. (Cetinkaya, 2025, s. 44–46; Hague, 2015, s. 14, 34). Tiedon hajonta vaikeuttaa yhtenäisten ratkaisujen ja yhteisen käsitteistön luomista, mikä näkyy myös viranomaiskäytännöissä, jotka vaihtelevat alueittain ja toimialoittain (Olsson & Bergman, 2022, s. 203–207). Lisäksi se myös mahdollistaa intressiristiriitojen syventymistä.

Yhteisön sisällä oleva hiljainen tieto muodostaa erityisen tiedon pirstaleisuuden muodon. Perhe- ja yhteisötasolla kunniakoodistot ja niiden noudattamiseen liittyvä väkivalta voivat olla yleisesti tiedossa, mutta niistä ei puhuta julkisesti eikä ulkopuolisille. Tällöin yhteisön sisällä tiedetään, kuka on uhattuna, kuka kontrolloi ja milloin väkivalta on mahdollista, mutta viranomaisten näkökulmasta tilanteet näyttävät yksittäisinä, vaikeasti tulkittavina konflikteina (Ahmed, 2023, s. 14; Bhanbhro ja muut, 2016, s. 8). Yhteisön sisäinen vaikeneminen johtuu usein pelosta, lojaliteeteista ja kunnian suojelemisesta hinnalla millä hyvänsä.

Käytännön työn tasolla pirstoutuminen näkyy esimerkiksi siinä, että sosiaalityöntekijät, opettajat tai poliisi saattavat kukin tunnistaa osia ilmiöstä, mutta ilman tietoa kokonaisdynamikasta. Viranomaisten välinen yhteistyö ei ole vakiintunutta, eikä kaikilla toimijoilla ole käytössä yhteisiä tunnistamiskriteereitä tai viitekehyksiä (Högdin ja muut, 2025, s. 66–67; Olsson & Bergman, 2022, s. 203–205). Tämän seurauksena väkivallan uhrien tilanne voi jäädä havaitsematta tai reaktiot jäävät hajanaisiksi.

Myös globaali tiedon pirstoutuminen vaikeuttaa ilmiön hallintaa. Eri maiden tilastointikäytännöt ja lainsäädäntö vaihtelevat, eikä Batesin (2021, s. 1776–1777) mukaan esimerkiksi kunniaan liittyvällä väkivallalla ole monissa valtioissa omaa rikosnimikettään. Tämän vuoksi tutkimustieto ei välttämättä ole vertailevaa tai kumuloituvaa, vaan painottuu erityisesti tapauksiin, jotka ylittävät esimerkiksi uutiskynnyksen. Tämä vääristää kokonaiskuvaa ilmiön yleisyydestä, dynamiikasta ja vaikutuksista.

Näin ollen kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyvä tieto on hajautunutta, epäsymmetristä ja osin salaista, eikä mitään toimijaa voida nimetä sen kokonaistuntijaksi. Tämä tekee ilmiön hallinnasta ja yhteisten interventioiden suunnittelusta erityisen haastavaa ja vahvistaa sen asemaa pirullisena ongelmana.

5.2.4 Tiedon kehystäminen

Tiedon kehystäminen viittaa siihen, miten ongelmaa esitetään, kenen äänellä siitä puhutaan ja mitkä näkökulmat saavat tilaa tai jäävät varjoon (Alfrord & Head, 2017, s.407). Alford ja Head jatkavat, että vääristynyt tai yksipuolinen kehystys voi johtaa siihen, että tietyt ulottuvuudet saavat liiallista huomiota, kun taas toiset jäävät näkymättömiin – mikä puolestaan vääristää koko ongelman ymmärtämistä ja hidastaa ratkaisujen kehittämistä. Kunniaan liittyvän väkivallan tapauksessa tämä ehto täyttyy selvästi.

Ensinnäkin kunnianimikkeisiin liittyvää väkivaltaa kehystetään julkisessa keskustelussa usein etnistetysti ja uskonnollisesti, erityisesti liittämällä se islaminuskoiisiin tai maahanmuuttajataustaisiin yhteisöihin (Mucina & Jamal, 2021, s. 8; Gill ja muut, 2018, s. 28). Kulttuuristava ja toiseuttava kehys jättää huomiotta ilmiön rakenteellisen, sukupuolittuneen ja universaalin luonteen, joka ei ole sidottu yksittäiseen uskontoon tai etnisyyteen (Baianstovu & Strid, 2024, s. 566–567). Vaikka kulttuuriset kontekstit muokkaavat väkivallan muotoja, niiden ylikorostaminen voi johtaa rassistisiin yleistyksiin ja estää kriittisen tarkastelun myös valtaväestön sisäisistä patriarkaalisisista käytännöistä.

Toiseksi ilmiötä kehystetään usein yksilötason väkivaltana, jolloin sen kollektiivinen, järjestelmällinen ja sukupuolittunut rakenne jää taka-alalle. Erityisesti viranomaistasolla kunniaan liittyvä väkivalta saatetaan sekoittaa lähisuhdeväkivaltaan tai kasvatuksellisiin konflikteihin, jolloin sen erityispiirteet jäävät tunnistamatta (Olsson & Bergman, 2022, s. 202). Tällainen kehystys johtaa usein tilanteen aliarviointiin ja riittämättömiin toimenpiteisiin.

Kolmanneksi tutkimuskentällä kehystys voi rajoittaa huomion vain joihinkin ilmiön osa-alueisiin. Kuten Bates (2021, s. 1775–1777) huomauttaa, huomio on usein keskittynyt silpomiseen, pakkoavioliittoihin ja kunniamurhiin – väkivallan näkyvimpiin ja konkreettisiin muotoihin. Sen sijaan arkipäiväinen, piilossa pysyvä kontrolli, nöyryyttäminen, vaientaminen ja psyykinen väkivalta ovat jääneet marginaaliin. Tämä epäsuhta tutkimustiedon fokuksessa heijastuu myös käytännön toimintaan. Uhrien suojaaminen ei onnistu, jos väkivalta ei tunnu täyttävän "vakavan" väkivallan kriteereitä.

Neljänneksi kehystys sukupuolen näkökulmasta voi olla sekä vahvuus että haaste. Feministinen analyysi on tehnyt näkyväksi, että kunniaan liittyvä väkivalta on järjestelmällistä ja sukupuolittunutta, mutta samalla muiden ryhmien – kuten poikien, miesten ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden – kokemukset ovat jääneet vähemmälle huomiolle (Strid ja muut, 2021, s. 7; Roger, 2017, s. 233). Näiden ryhmien väkivaltakokemusten vähättely voi kaventaa ymmärrystä ilmiöstä ja sulkea pois toimivia ratkaisuja.

Lopuksi kehystämisen vinoumat liittyvät myös tiedon näkyvyyteen ja vaikuttavuuteen. Ilmiö, jota ei ole medially tai tutkimuksella kehystetty akuutiksi, voi jäädä poliittisessa päätöksenteossa taka-alalle. Tämä koskee erityisesti hiljaista, pitkäaikaista ja kognitiivisesti vaikeasti avautuvaa väkivaltaa – kuten kunniaan liittyvää kontrollia, jota harjoitetaan päivittäin arjen pienissä valinnoissa, pukeutumisessa, liikkumisessa ja puhumisessa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kunniaan liittyvän väkivallan ymmärtämistä vaikeuttavat sen tarkastelu vain tiettyihin etnisiin ryhmiin liittyvänä ilmiönä, yksilökeskeinen näkökulma, median luomat rajaukset sekä tutkimusten keskittyminen vain tiettyihin väkivallan muotoihin. Tällaiset kehykset estävät laaja-alaisen analyysin ja siten tehokkaiden ratkaisujen syntymisen. Tiedon kehystämisestä tulee näin paitsi osa ongelmaa, myös este sen ratkaisemiselle vahvistaen ilmiön pirullisuutta.

5.2.5 Intressien eriytyminen

Yksi pirullisen ongelman keskeisistä tunnusmerkeistä on Alfordin ja Headin (2017, s. 407) mukaan se, että eri sidosryhmien välillä vallitsee merkittäviä intressi- ja arvokuiluja, jotka vaikeuttavat yhteisymmärryksen saavuttamista. Kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla tämä ehto toteutuu hyvin selkeästi – ja monella tasolla.

Ensinnäkin yhteisöissä, joissa kunniakulttuuri vallitsee, väkivalta ei näyttäydy rikoksena, vaan moraalisesti oikeutettuna toimintana. Kunnian ja häpeän sosiaalinen logiikka asettaa yksilön oikeudet yhteisön normien alapuolelle. Perheen tai suvun kunnia voi määrittää kaikkien jäsenten aseman avioliittomarkkinoilla, yhteisön hyväksynnässä ja maineessa. (Thrasher & Handfield, 2018, s. 13–14). Näissä yhteisöissä väkivalta voidaan nähdä sosiaalisena velvollisuutena, jonka laiminlyönti saattaisi uhata koko perheyhteisön asemaa (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 4).

Toisaalta valtiolliset ja kansainväliset toimijat, kansalaisjärjestöt ja ihmisoikeusorganisaatiot korostavat yksilön oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa. He näkevät kunniaan liittyvän väkivallan ennen kaikkea ihmisoikeusrikkomuksena ja sukupuolittuneena väkivaltana, jota ei voida oikeuttaa kulttuuriperinteillä (Baianstovu & Strid, 2024, s. 566–567). Tästä syntyy perustavanlaatuinen ristiriita eli siinä missä yksi taho näkee väkivallan yhteisön suojelemisena, toinen näkee sen ihmisoikeusloukkauksena.

Sukupolvien välillä ilmenee usein selkeitä arvoriitiriitoja. Nuoret, erityisesti diasporayhteisöissä elävät, voivat sisäistää vastaanottavan yhteiskunnan tasa-arvonormit, jotka ovat ristiriidassa vanhempien ja vanhempien sukupolvien kunniakäsitysten kanssa. Sukupolvien välinen törmäys voi johtaa perhesuhteiden kriisiytymiseen, kontrollin tiukentumiseen ja väkivallan lisääntymiseen, koska länsimaalaistumista pidetään uhkana (Strid ja muut, 2021, s. 7; Ahmed, 2023, s. 14).

Uskonnollisilla yhteisöillä on merkittävä mutta ristiriitainen rooli kunniaan liittyvän väkivallan käsittelyssä (ks. Idriss, 2022, s. 14 ja 32). Vaikka uskonnolliset toimijat voivat parhaimmillaan ehkäistä väkivaltaa, niiden johtohenkilöiden epäluulo sekä halu ylläpitää yhteisön perinteisiä valtarakenteita ja omaa asemaansa voivat vaikeuttaa tehokasta puuttumista väkivaltaan. Tämä saattaa puolestaan lisätä yhteisön sisäänpäin kääntymistä ja pahentaa ongelmaa.

Intressit voivat eriytyä myös poliittisella tasolla. Jotkin hallitukset saattavat vältellä puuttumasta kunniaan liittyvään väkivaltaan pelätessään yhteisöjen reaktioita, sosiaalista levottomuutta tai rasismisyytöksiä (Olsson & Bergman, 2022, s. 205–207; Mucina & Jamal, 2021, s. 8). Tällöin turvallisuus ja tasa-arvo asetetaan vastakkain, ja valtiollinen kompromissi saattaa jättää uhrin yksin.

Myös tiedeyhteisössä esiintyy jännitteitä. Kunniaan liittyvää väkivaltaa voidaan tarkastella osana sukupuoleen perustuvan väkivallan jatkumoa tai erillisenä kollektiivisena ilmiönä, mikä vaikuttaa siihen, millaisiin toimenpiteisiin halutaan tai uskalletaan ryhtyä (Hague, 2015, s. 14, 144). Esimerkiksi jotkut feministiset tutkijat korostavat naisten suojelun ensisijaisuutta, kun taas intersektionaaliset näkökulmat nostavat esiin miesten, poikien ja sukupuolivähemmistöjen altistumisen.

Kunniaan liittyvä väkivalta on ilmiö, jossa arvojen, normien ja päämäärien yhteensovittaminen on erityisen vaikeaa. Yksilönvapauden, perinteiden, uskonnon, turvallisuuden ja yhteisöllisyyden arvot asettuvat toistuvasti ristiriitaan. Tämä intressien eriytyminen

vahvistaa ilmiön pirullista luonnetta. Jos yhteistä arvo- tai tavoitepohjaa ei ole, ei voida myöskään edetä yksimielisesti ratkaisujen suunnittelussa tai toimeenpanossa.

5.2.6 Vallan epäterve jakautuminen

Alfordin ja Headin (2017, s. 407) mukaan pirullisen ongelman ratkaisemista vaikeuttaa erityisesti tilanne, jossa valta on jakautunut epätasaisesti eri sidosryhmien kesken. Tämä tarkoittaa sitä, että voimakkaimmat toimijat voivat määritellä ongelman ja ratkaisut omista lähtökohdistaan, syrjäyttäen vähemmän vaikutusvaltaiset – vaikka nämä muodostaisivat enemmistön. Kunniaan liittyvässä väkivallassa tämä vallan epäterve jakautuminen on keskeinen osa ilmiön rakennetta niin yhteisön sisällä kuin yhteiskunnallisella ja globaalilla tasolla.

Yhteisötasolla valta on usein patriarkalisesti rakentunut, sillä miehillä on kunnian suojelejoina sekä symbolinen että konkreettinen valta kontrolloida naisten käyttäytymistä ja rangaista kunnianormeja rikkoneita (Bhanbhro ja muut, 2016, s. 4; Mousavi & Hosseini, 2015, s. 111–113). Naiset ja tytöt, jotka usein toimivat kunnian kantajina, ovat näin valtaasetelmassa alisteisia, vaikka heitä on määrällisesti enemmän. Tämä epäsymmetria normalisoi väkivaltaa ja estää heikommassa asemassa olevia kyseenalaistamasta järjestelmää.

Vallan epätasainen jakautuminen ilmenee myös siinä, että naiset saattavat osallistua kunniaan liittyvän väkivallan ylläpitämiseen – ei pelkästään hiljaisesti hyväksyen, vaan joskus myös aktiivisesti. Tämän taustalla Gorarin (2022, s.311) mukaan voivat vaikuttaa esimerkiksi taloudellinen riippuvuus miehistä, sosiaalisen statuksen ylläpitäminen tai omaksutut käsitykset moraalisisesta velvollisuudesta suojella yhteisön kunniaa. Koska patriarkaliset arvot ovat usein syvästi juurtuneita ja sisäistettyjä, naiset voivat nähdä oman asemansa turvaamisen riippuvaisena siitä, että he mukautuvat näihin normeihin. Tällainen mukautuminen voi näyttäytyä heille välttämättömänä strategiana sosiaalisten ja ta-

loudellisten riskien välttämiseksi. Samalla kuitenkin osallistuminen väkivallan uusintamiseen vahvistaa ja normalisoi patriarkaalisia rakenteita edelleen, jolloin mahdollisuudet muutokseen kaventuvat ja väkivallan kierre saattaa jatkua sukupolvelta toiselle. Tämä osoittaa, että patriarkaaliset rakenteet eivät ole vain ulkoisia normeja, vaan ne toimivat tehokkaasti myös sisäistetyn kontrollin ja pelon kautta, vaikeuttaen samalla rakenteiden haastamista ja muutoksen aikaansaamista.

Globaali valtasuhde näkyy siinä, että kansainväliset järjestöt ja valtioiden väliset sopimukset voivat vaatia tiukkoja toimia kunniaan liittyvän väkivallan torjumiseksi, mutta paikalliset yhteisöt kokevat nämä toimet uhkana kulttuuriselle autonomialleen (Al Gharaibeh, 2016, s. 125). Esimerkiksi kunniamurhien kriminalisointi ei aina johda todellisiin muutoksiin, jos perheet siirtävät väkivallan muotoja piiloon tai painostavat uhria esimerkiksi itsemurhaan, jolloin valtio ei enää näe itse rikosta (Gorar, 2022, s. 325–326). Tämä osoittaa, että valtiollinen valta voi jäädä muodolliseksi, jos yhteisön sisäinen normisto on todellinen vallankäytön lähde.

Myös valta tietoon ja näkyvyyteen on epätasaisesti jakautunut. Media voi vahvistaa stereotyyppistä kehystystä, jossa kunniaan liittyvä väkivalta liitetään yksinomaan tiettyihin kulttuureihin tai uskontokuntiin, mikä marginalisoi uhrien moninaisuuden ja tekee esimerkiksi LGBTQ+-ihmisten tilanteen näkymättömäksi (Mucina & Jamal, 2021, s. 1–3; Roger, 2017, s. 233). Näin näkyvyydestä itsestään muodostuu vallankäytön väline. Lisäksi diasporayhteisöissä sukupolvien välinen valta-asetelma on epäterve. Vanhempien sukupolvien normit ja käsitykset kunnian vaalimisesta voivat rajoittaa nuorten mahdollisuuksia autonomiaan ja koulutukseen. Vaikka nuoret voivat numerollisesti muodostaa enemmistön, heillä ei ole päätösvaltaa yhteisön arvoista. Tämä heijastuu esimerkiksi tilanteissa, joissa tytöiltä rajoitetaan liikkuminen, pukeutuminen tai koulutus siksi, että he edustavat koko suvun kunniaa (Ahmed, 2023, s. 1; Strid ja muut, 2021, s. 2).

Kunniaan liittyvä väkivalta on rakennettu valta-asetelmiin, joissa institutionaalinen, symbolinen ja yhteisöllinen valta keskittyy pienelle ryhmälle – usein miehille tai konservatiivisille yhteisöjohtajille. Nämä toimijat kykenevät estämään reformit, vaientamaan uhrit ja ohjaamaan keskustelua omista lähtökohdistaan. Tämä vallan vinoutuma vahvistaa ilmiön pirullista luonnetta, koska se ei vain vaikeuta ratkaisujen löytämistä, vaan aktiivisesti estää niiden toimeenpanoa.

5.3 Kunniaan liittyvä väkivalta pirullisena ongelmana – yhteenveto

Puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta täyttää selkeästi kaikki Alfordin ja Headin (2017) määrittelemät kuusi pirullisuuden ehtoa. Ongelma on rakenteellisesti kompleksinen, ilmenemismuodoiltaan vaihteleva ja usein piilotettu. Tieto ilmiöstä on hajanaista, vaikeasti saavutettavaa ja osin aineetonta. Tiedon kehystämisessä korostuvat yksipuoliset kulttuuristavat ja sukupuolittavat tulkinnat, jotka kaventavat ymmärrystä ilmiön laajuudesta. Sidosryhmien arvot ja intressit ovat usein keskenään ristiriidassa. Yhteisön sisäinen normisto ja ulkopuolinen oikeuskäsitys törmäävät. Vallan jakautuminen on epäsymmetristä – niin yhteisöjen sisällä kuin poliittisesti ja globaalisti – mikä vaikeuttaa uhrien suojelua ja estää tehokkaan toiminnan. Näiden ehtojen täytyminen osoittaa, että kunniaan liittyvä väkivalta ei ole vain kompleksinen ongelma, vaan selkeästi pirullinen ongelma.

Taulukossa 10 punaisella merkityt kohdat osoittavat niitä tekijöitä, jotka tekevät kunniaan liittyvästä väkivallasta erityisen pirullisen ongelman. Näitä ovat ongelmaan liittyvät ristiriidat ja dilemmat, ongelman ratkaisuyritysten tuottamat uudet ongelmat sekä se, että ongelman selkeys on epävarma ja siihen liittyy usein piilotettua tai peiteltyä tietoa. Kunniaan liittyvä väkivalta on syvästi juurtunut sosiaaliin, kulttuuriin ja valtasuhteisiin eikä taivu yksinkertaisiin tai yksittäisiin ratkaisuihin. Ilmiön torjuminen edellyttää monia-alaista, kulttuurisesti sensitiivistä ja pitkäjänteistä lähestymistapaa.

Taulukko 10. Kunniaan liittyvän väkivallan aseoituminen pirullisten ongelmien tarkennettuun ulottuvuustypologiaan

Perusulottuvuudet	Syykategoriat	Yksityiskohtaisemmat ulottuvuudet	Pirullisuuden skaala
Ongelma itse (vertikaalinen ulottuvuus)	Luontainen kompleksisuus	Ristiriidat/dilemmat jne. Ratkaisut aiheuttavat ongelmia	Ristiriidat/dilemmat läsnä = pirullisempi Ratkaisut aiheuttavat ongelmia = pirullisempi
	Ongelman selkeys	Piilotettu/peitelty tieto Aineettomat ilmiön	Ongelma epäselvä = pirullisempi
	Ratkaisun selkeys	Useita muuttujia Iteratiivinen löytö ('Toimi, arvioi, korjaa')	Ratkaisu epäselvä = pirullisempi
Sidosryhmät ja instituutiot (horizontaalinen ulottuvuus)	Tieto	Instituutionaalinen kehys Tiedon hajanaisuus	Laaja uudelleenkehystys → ↑ huomion taso = pirullisempi Korkea tiedon hajanaisuus = pirullisempi
	Intressit	Intressien eriytyminen/konfliktit	Korkea intressien eriytyminen/konfliktisuus
	Valta	Sidosryhmien valtaresurssi Mahdollistavat tekijät/ rajoitteet	Korkea sidosryhmien valtaresurssit = pirullisempi Enemmän merkittäviä mahdollistajia/rajoitteita = hankalampi".

6 Johtopäätökset

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli selvittää, onko puhdistustyyppisessä kunniaan liittyvässä väkivallassa pirullisen ongelman piirteitä ja mikäli on, mille asteelle ilmiö asettuu Alfordin ja Headin (2017) ongelmatypologiassa. Analyysi toteutettiin hyödyntäen kyseistä kaksivaiheista pirullisten ongelmien typologiaa sekä laajaa kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta kunniaan liittyvästä väkivallasta. Aineistona käytettiin 44 lähdettä, jotka kattavat monipuolisesti sekä vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita että viranomaislähteitä.

Tutkimuksen keskeinen havainto on, että puhdistustyyppisessä kunniaan liittyvässä väkivallassa ilmenee selvästi pirullisille ongelmille ominaisia piirteitä, ja ilmiötä voidaan perustellusti luonnehtia erittäin pirulliseksi ongelmaksi. Kunniaan liittyvän väkivallan yhteiskunnallinen luonne on monisyinen ja syvälle arvoihin kytkeytynyt (Hansen ja muut, 2016, s. 15, 18; Roger, 2017, s. 229), mikä on tehnyt sen määrittelystä, hallinnasta ja ratkaisemisesta poikkeuksellisen haastavaa. Seuraavassa esitetään tutkimuksen keskeiset tulokset jäsentyneesti ja argumentoidaan teoreettisen viitekehyksen pohjalta, miksi kunniaan liittyvä väkivalta on luonteeltaan pirullinen ongelma.

Kunniaan liittyvän väkivallan määrittely on osoittautunut hankalaksi ja kiistanalaiseksi, mikä osoittaa ilmiön monitulkintaisuutta pirullisena ongelmana. Käsitteet kuten ”kunnia” ja ”kunniaan liittyvä väkivalta” ymmärretään eri tavoin eri kulttuuri- ja tieteenalojen konteksteissa (ks. Bhanbhro ja muut., 2016, s. 3; Isotalo, 2016, s. 21, 45; Kumar, 2025, s. 15–16; Mousavi & Hosseini, 2015, s. 113). Ilmiötä on yritetty määritellä kansainvälisesti useista näkökulmista, mutta yksiselitteistä konsensusta ei ole saavutettu. Esimerkiksi Hansenin ja muiden (2016, s. 15, 18) mukaan kunniaan liittyvä väkivalta kattaa hyvin laajan kirjon ilmenemismuotoja. Ilmiö on monitahoinen, kompleksinen ja konfliktierkkä, eikä sen tarkasta määritelmästä ole yksimielisyyttä eri toimijoiden kesken (Roger, 2017, s. 229). Tämä tarkoittaa, että edes asiantuntijat ja viranomaistoimijat eivät jaa yhtenäistä käsitystä siitä, mitä kaikkea kunniaan liittyvä väkivalta pitää sisällään tai miten ilmiö tulisi

rajata. Määrittelyyn liittyvä kiistanalaisuus ilmentää pirulliselle ongelmalle ominaista epäselvyyttä ja monimerkityksellisyyttä.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa esiintyykin erilaisia tulkintoja ja painotuksia ilmiöstä. Suomessa on esimerkiksi vallinnut käsitys, että kunniaan liittyvä väkivalta koskisi vain tiettyjä Lähi-idän tai Afrikan maahanmuuttajayhteisöjä (Hong, 2019, s. 13, 18, 29). Kuitenkin ilmiö ei ole täysin uusi tai yksinomaan maahanmuuton myötä syntynyt, vaan sillä on historiallista taustaa ja sitä tavataan edelleen myös joissakin suomalaisissa vähemmistöyhteisöissä. Koska tietoisuus kunniaan liittyvästä väkivallasta on Suomessa herännyt vasta hiljattain, ilmiöstä ei yhteiskunnallisella tasolla vielä ole riittävästi tietoa eikä vakiintuneita työkaluja sen tunnistamiseen ja torjumiseen. Tämä heijastaa ilmiön määrittelyhaasteita ja tiedon pirstaleisuutta. Kun edes ilmiön perusluonteesta ja laajuudesta ei vallitse selvyyttä, on ongelma luonteeltaan ”hämärä” ja vaikeasti hahmotettava – ominaisuus, joka on tyypillinen piirre pirullisille ongelmille (Alford & Head, 2017, s. 398–399).

Kunniaan liittyvä väkivalta on syvästi yhteiskunnallinen ja arvolatautunut ilmiö, mikä korostaa sen pirullista luonnetta, sillä Headin ja Alfordin (2015, s. 718) mukaan arvolatautuneisuus on yksi pirullisten ongelmien keskeisistä ominaisuuksista. Ilmiö kytkeytyy moiniin toisiinsa limittyviin tekijöihin, kuten kulttuurisiin normeihin, tiukkoihin sukupuoli-rooleihin, yhteisöjen kunniakäsitteisiin ja patriarkaalisiin valtarakenteisiin. Kunnia-ajattelu ohjaa erityisesti tyttöjen ja naisten käyttäytymistä perinteiden ja yhteisön sääntöjen mukaisesti, ja tähän arvolataukseen liittyvä sosiaalinen paine heijastuu kunniaan liittyvän väkivallan taustalla. Näin kyse ei ole vain yksilöiden väkivallanteoista, vaan ilmiö ilmentää laajempaa sosiaalista järjestystä ja siihen liittyviä jännitteitä. Kunniaan liittyvä väkivalta onkin vakava ja kompleksinen sosiaalinen sekä poliittinen haaste, joka aiheuttaa merkittäviä ongelmia niin yksilöille kuin yhteiskunnille ja päätöksentekijöille. Ilmiön rakenteellinen ja arvoperustainen monitahoisuus tekee siitä vaikeasti lähestyttävän perinteisin keinoin, mikä edelleen viittaa sen pirullisuuteen.

Kunniaan liittyvä väkivalta ilmenee useissa eri muodoissa – esimerkiksi henkisenä ja fyysisenä väkivaltana, pakkoavioliittoina, uhkailuna ja kontrollointina – ja jokaisen tapauksen tarkat piirteet vaihtelevat kontekstin mukaan. Yksittäiset kunnian nimissä tehdyt teot voivat ulkoisesti muistuttaa muita väkivallan muotoja, mutta niiden taustalla vaikuttava dynamiikka on ainutlaatuinen. Väkivallan teko on usein kollektiivinen prosessi, johon osallistuu useita perheen tai yhteisön jäseniä yhteisen kunniakäsityksen motivoimana. Jokainen tapaus tapahtuu omassa kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissaan ja saa oikeutuksensa kyseisen yhteisön arvoista, mikä tekee jokaisesta tapauksesta jossain määrin ainutlaatuisen. Yleistettävää, universaalia ratkaisua ilmiön kitkemiseksi ei tästä syystä ole olemassa. Tarvittavat toimenpiteet riippuvat aina tapauksesta ja toimintaympäristöstä, ja ne vaativat tilanteen mukaan räätälöityjä lähestymistapoja – pirulliselle ongelmalle tyypillisesti ”valmiita” ratkaisuja ei ole suoraan saatavilla.

Pirullisten ongelmien teorian mukaisesti ongelmaa ei voida täysin hahmottaa ennen kuin sen ratkaisemista yritetään, ja usein ratkaisut on kehitettävä käytännössä kokeilemalla (Rittel & Webber, 1973). Kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla tämä näkyy siten, että ilmiö muuntuu jatkuvasti ja sopeutuu yhteiskunnallisiin muutoksiin. Samalla kun kehitetään uusia keinoja ennaltaehkäisyyn, voivat kunniaan liittyvät normit ja toimintatavat yhteisöissä muuttua, jolloin ongelma mukautuu uusiin olosuhteisiin. Ilmiöllä ei näin ole selkeää päätepistettä tai ”loppuratkaisua” – kyseessä on pitkäkestoinen ja dynaaminen haaste. Tämä vahvistaa näkemystä kunniaan liittyvästä väkivallasta pirullisena ongelmana. Ilmiö on kompleksinen, jatkuvasti kehittyvä ja vaikeasti ennakoitava, ja se pakenee yksinkertaisia tai pysyviä ratkaisuja.

Kunniaan liittyvän väkivallan arvolatautuneisuus ja siihen kytkeytyvät sidosryhmien väliset ristiriidat tekevät siitä klassisen pirullisen ongelman myös sidosryhmäympäristön näkökulmasta. Eri osapuolet hahmottavat ongelman omista lähtökohdistaan käsin eri tavoin. Kuten Alford ja Head (2017, s. 398) korostavat, pirulliset ongelmat ovat luonteeltaan arvolähtöisiä ja niiden määritelmät ja ratkaisuehdotukset vaihtelevat eri sidosryhmien näkökulmista. Kunniaan liittyvä väkivalta koskettaa syvimpiä kulttuurisia arvoja ja

moraalisia käsityksiä, mikä synnyttää väistämättä jännitteitä erilaisten arvomaailmojen ja intressien välille. Ongelman määrittely ja siihen suhtautuminen riippuvat paljolti tarkastelijan taustasta. Esimerkiksi kunniakäsitykseen nojaavat yhteisön jäsenet saattavat pitää tiettyä väkivaltaa oikeutettuna tai ainakin ymmärrettävänä keinona puolustaa perheen mainetta, kun taas yleisemmän yhteiskunnan silmissä samat teot nähdään yksiselitteisesti ihmisoikeusloukkauksina ja rikoksina. Tässä piilee perustavanlaatuinen arvoristiriita. Kun yhden osapuolen mielestä kyse on kunnian palauttamisesta ja yhteisön normien suojelemisesta, toisen mielestä kyse on räikeästä naisten alistamisesta ja väkivallasta.

Tutkimusaineistosta ja kirjallisuudesta ilmenee, että ehkäisy- ja puuttumistoimissa törmätään juuri näihin ristiriitaisiin intresseihin ja narratiiveihin. Hansen ja muut (2016) kuvaavat ilmiötä ”konfliktiherkäksi” juuri siksi, ettei sen ympärille ole muodostunut yhteistä arvopohjaa tai määritelmää.

Arvolatautunut luonne tulee esille myös julkisessa kiistelystä siitä, miten ilmiöstä tulisi puhua, ja kuka kantaa vastuuta sen ehkäisystä. Toisten mielestä ilmiön kulttuurisia selityksiä korostetaan liikaa (mikä voi leimata tiettyjä väestöryhmiä), kun taas toisten mielestä kulttuurin roolin sivuuttaminen estää ymmärtämästä ilmiön erityispiirteitä. Tällainen erilaisten tulkintojen ja intressien törmäys on tyypillistä pirullisille ongelmille. Yhteisen näkemyksen puute vaikeuttaa yhtenäisten ja tehokkaiden ratkaisutapojen suunnittelua, sillä toimenpiteet, jotka yhden toimijatahon mielestä ovat välttämättömiä, voivat toisen mielestä olla tehottomia tai jopa haitallisia. Esimerkiksi viranomaisten ja lainsäätäjien on jatkuvasti tasapainoitava kulttuurisensitiivisyyden ja uhrien suojelun välillä. Liian voimakas puuttuminen voidaan kokea tiettyjen yhteisöjen leimaamiseksi, kun taas liian varovainen ote saattaa viestiä hiljaista hyväksyntää väkivallan jatkumiselle. Nämä jännitteet tekevät ilmiön institutionaalisesta käsittelystä haastavaa.

Institutionaaliset haasteet vahvistavat osaltaan kunniaan liittyvän väkivallan pirullista luonnetta. Ilmiö ylittää perinteiset hallinnolliset sektorirajat ja vastuualueet, sillä se on

samanaikaisesti oikeudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja kansanterveydellinen kysymys. Mikään yksittäinen viranomainen tai instituutio ei kykene vastaamaan ongelmaan yksin, vaan tarvitaan useiden toimijoiden koordinoitua panosta. Julkisella sektorilla “wicked problems” -tyyppisten ilmiöiden hallinta edellyttääkin poikkisektorista yhteistyötä – yksittäinen toimija ei siihen kykene. Kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisy ja siihen puuttuminen vaativat moniammatillista ja monialaista yhteistyötä esimerkiksi poliisin, sosiaali- ja terveyspalveluiden, koulujen, järjestöjen ja yhteisöjen kesken, mutta käytännössä tällaisen yhteistyön toteuttaminen on osoittautunut vaikeaksi. Eri instituutioilla on omat toimintalogiikkansa ja resurssinsa, ja ilman yhteistä visiota tai tiedonjakoa ilmiö jää helposti “väliinputoajaksi” eri toimijoiden rajapinnoille.

Suomen kontekstissa institutionaalinen haaste konkretisoituu siinä, että kunniaan liittyvää väkivaltaa ei ole juridisesti määritelty omaksi rikosnimikkeekseen, vaan tapauksia käsitellään yleisten rikosnimikkeiden puitteissa. Tämä tarkoittaa, että oikeusprosesseissa kunniamotiivi voi jäädä huomiotta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä poliisin tuoreen arvion mukaan Suomen lainsäädäntö ei toistaiseksi ole riittävän soveltuva tunnistamaan kunniaväkivallan erityispiirteitä, mikä vaikeuttaa ilmiön kirjaamista ja käsittelyä viranomaistyössä. Näin ollen viranomaisten tietopohja ilmiöstä on pirstaleinen, eikä vastuu sen torjumisesta ole selkeästi rajattu millekään taholle – tämä on yksi pirullisten ongelmien tunnusmerkeistä (Alford & Head, 2017, s. 404; Head & Alford, 2015, s. 712).

Myös erimielisyydet siitä, millaisia ratkaisukeinoja ilmiöön tulisi soveltaa, heijastavat sidosryhmäkentän hajaannusta. Osa asiantuntijoista vaatii tiukempaa rikosoikeudellista kontrollia ja ankaria seuraamuksia kunniaan liittyvästä väkivallasta (AlBader, 2020, s. 142–143), kun taas toiset painottavat yhteisötason valistusta, kulttuurisensitiivistä työtettä ja ilmiön erityispiirteiden huomioimista viranomaistoiminnassa. Vaikka nämä lähestymistavat eivät sinänsä sulje toisiaan pois, niiden erilaiset painotukset voivat aiheuttaa kitkaa esimerkiksi viranomaisten, lainsäätäjien ja kansalaisjärjestöjen välillä. On myös mahdollista, että tietyt ratkaisuyritykset synnyttävät uusia ongelmia tai vastarintaa. Esimerkiksi yksinomaan rankaisemiseen nojaava strategia saattaa työntää ilmiön maan alle

ja vähentää uhrien halukkuutta hakea apua, kun taas liian varovainen puuttuminen voi rohkaista väkivallan jatkumista vailla pelkoa seurauksista. Tällainen ratkaisujen arvaamattomuus on tunnusomaista pirullisille ongelmille – jokainen toimenpide on ainutkertainen kokeilu, jonka lopullisia vaikutuksia ei voida täysin ennustaa.

Pirullisten ongelmien hallinta edellyttää oppimista yrityksen ja erehdyksen kautta, ja instituutioilta jatkuvaa mukautumiskykyä. Raisio ja muut (2018, s. 33–36) toteavat, että pirullisten ongelmien ratkaisemiseksi on omaksuttava ”kokeilukulttuuri” ja pienten askelten strategia, jossa pyritään asteittaisiin parannuksiin ja hyväksytään se, ettei koko ongelmaa voida ratkaista kerralla. Kunniaan liittyvän väkivallan kohdalla tämä tarkoittaa, että viranomaisten, yhteisöjen ja muiden toimijoiden on yhdessä etsittävä ennakkoloolottomasti toimivia toimintamalleja ja oltava valmiita sopeuttamaan niitä uuden tiedon valossa. Keskeistä on tunnistaa ilmiön pirullinen luonne – eli ymmärtää, ettei kyseessä ole tavanomainen tai yksinkertainen ongelma – jotta tilanteeseen sopivia, pitkäjänteisiä strategioita voidaan kehittää.

Edellä esitetyt havainnot osoittavat, että puhdistustyyppinen kunniaan liittyvä väkivalta täyttää pirullisen ongelman kriteerit hyvin laajasti. Alfordin ja Headin (2017) typologian valossa ilmiö asettuu pirullisuuden jatkumon ääripäähän. Sekä itse ongelman luonne että sidosryhmäympäristö ovat erittäin pirullisia. Alfordin ja Headin kaksivaiheisessa mallissa tarkastellaan ensin ongelman luonnetta ja toisessa vaiheessa sidosryhmäkenttää, ja kunniaan liittyvän väkivallan tapauksessa molemmat ulottuvuudet osoittavat korkeaa pirullisuuden astetta. Ongelman luonteen osalta voidaan todeta, ettei tämä ilmiö näyttyädy päätöksentekijöille selvärajaisena tai yksiselitteisenä ongelmana, saati sellaisena, johon olisi olemassa tunnettu tai helppo ratkaisu. Päinvastoin ilmiön perimmäiset syyt ja tehokkaat ratkaisukeinot ovat monilta osin epäselviä ja kiistanalaisia. Juuri tällainen tilanne, jossa ongelmaa ei täysin tunneta eikä ratkaisusta ole varmuutta, edustaa Alfordin ja Headin typologiassa kaikkein pirullisinta ongelmatyyppiä (Alford & Head, 2017, s. 403).

Samaan aikaan sidosryhmäulottuvuudessa ilmenee merkittäviä haasteita. Ilmiöön kytkeytyvät toimijat – uhrien perheet ja lähipiiri, yhteisöjen johtohahmot, viranomaiset, lainsäätäjät, kansalaisjärjestöt ym. – eivät ole yhtenäisessä rintamassa ongelman määrittelyn tai ratkaisujen suhteen. Tietopohja ilmiöstä on edelleen pirstaleinen, eri toimijaryhmillä on keskenään ristiriitaisia intressejä, ja valta sekä resurssit jakautuvat epätasaisesti. Tällaisessa sidosryhmäympäristössä on vaikeaa löytää yhteistä tahtotilaa, mikä heikentää ongelman hallittavuutta. Alfordin ja Headin typologiassa alhainen sidosryhmien kyky ja halukkuus yhteistyöhön – johtuen esimerkiksi tiedon puutteesta tai arvoriistiriidoista – merkitsee ongelman korkeaa pirullisuusastetta (Alford & Head, 2017, s. 403–404).

Kun nämä kaksi ulottuvuutta yhdistetään kunniaan liittyvän väkivallan tarkastelussa, voidaan todeta, että ilmiö profiloituu niin sanotuksi ”todella pirulliseksi” ongelmaksi, sillä sekä ongelman sisäinen luonne että sidosryhmäympäristö edustavat pirullisuuden voimakkaimpia ilmentymiä. Tämä johtopäätös on yhteneväinen myös Rittelin ja Webberin (1973) alkuperäisten pirullisten ongelmien kriteerien kanssa – valtaosa näistä kriteereistä toteutuu kunniaan liittyvän väkivallan tapauksessa. Ilmiöllä ei ole selkeää määritelmää, sillä ei ole loppupistettä näkyvissä, sen ratkaisuvaihtoehdot eivät ole yksiselitteisesti oikeita tai vääriä vaan enemmän tai vähemmän toimivia, jokainen tapaus on ainutlaatuinen, ja jokainen ratkaisuyritys muuttaa ongelman luonnetta ja tulevia toimintamahdollisuuksia oppimisen kautta. Kunniaan liittyvä väkivalta on siis luonteeltaan erityäin pirullinen ongelma.

7 Tutkielman luotettavuus, eettisyys ja pohdinta

Tämän tutkielman toteuttaminen narratiivisena kirjallisuuskatsauksena perustuu laadullisen tutkimuksen periaatteisiin, joissa korostuvat aineiston kontekstuaalisuus, tulkinnallisuus ja tutkijan reflektioiva rooli (Sarajärvi & Tuomi, 2017, s. 137–144). Vaikka kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on ollut esittää perusteltu ja kriittinen synteesi puhdistustyyppisestä kunniaan liittyvästä väkivallasta pirullisena ongelmana, on samalla tunnustettava menetelmällisiä ja sisällöllisiä rajoitteita sekä pohdittava tutkimuksen eettisiä kysymyksiä.

7.1 Tutkielman luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus ei perustu yksiselitteisiin sääntöihin, vaan se rakentuu kokonaisvaltaisesti tutkimusprosessin läpinäkyvyyden, perusteltujen valintojen ja sisäisen johdonmukaisuuden varaan (Sarajärvi & Tuomi, 2017, s. 137; Vilkkä, 2023). Tämän tutkielman luotettavuutta tukee se, että tutkimuskysymykset, aineiston valintaperusteet ja analyysimenetelmät on kuvattu selkeästi. Tutkimuksen toteutus on ollut systemaattinen ja johdonmukainen suhteessa tutkimusasetelmaan, ja lähdeviitteet on esitetty avoimesti ja yksiselitteisesti. Tutkimuksen aikana on pyritty noudattamaan hyvästä tieteellisestä käytännöstä määriteltyjä periaatteita eli huolellisuutta, rehellisyyttä, muiden tutkijoiden työn kunnioittamista sekä avoimuutta prosessin aikana (Sarajärvi & Tuomi, 2017, s. 143–144).

Narratiivinen lähestymistapa on kuitenkin luonteeltaan tulkinnallinen, eikä se pyri kattavaan yleistettävyyteen. Siksi tämän tutkielman uskottavuus ja vahvistettavuus (rakentuvat ensisijaisesti argumentaation loogisuudelle, lähteiden relevanssille ja teoreettiselle johdonmukaisuudelle (Sarajärvi & Tuomi, 2017, s. 145–148). Aineistoa on käsitelty kriittisesti ja sen pohjalta on pyritty rakentamaan mahdollisimman tasapainoinen kokonaiskuva. Siirrettävyys on rajallista, koska tutkimus kohdistuu erityisesti puhdistustyyppiseen kunniaan liittyvään väkivaltaan ja sen tarkasteluun pirullisen ongelman viitekehyksessä.

Tuloksia ei voida sellaisenaan soveltaa muihin väkivallan muotoihin tai konteksteihin, mutta niitä voidaan hyödyntää samankaltaisten ilmiöiden jäsentämisessä.

Luotettavuuden kannalta on tärkeää tunnistaa myös tutkijan rooli tiedon rakentumisessa. Tutkielmassa on pyritty avoimeen reflektointiin erityisesti tulkintojen perusteissa ja lähdevalintojen arvioinnissa. Tulkinnallinen lähestymistapa asettaa tutkijalle vastuun kriittisyydestä ja tietoisesta etäisyyden säilyttämisestä omaan aineistoonsa, vaikka tutkittava ilmiö on emotionaalisesti vahva ja yhteiskunnallisesti latautunut.

7.1.1 Tutkielman rajoitteet

Tämän tutkielman merkittävimmät rajoitteet liittyvät sen metodologisiin valintoihin ja aineistopohjaan. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus ei ole systemaattinen, eikä se pyri kattamaan kaikkea olemassa olevaa tutkimusta aiheesta. Valittu lähestymistapa mahdollistaa teoreettisen ja analyyttisen syvyyden, mutta samalla aineiston valikoituminen tutkijan harkinnan perusteella asettaa rajoituksia tutkimuksen yleistettävyydelle ja toistettavuudelle (Vilkkä, 2023, s. 42–45). Lähteiden hakuprosessi on kuvattu avoimesti, mutta joitain relevantteja tutkimuksia voi jäädä tutkimuksen aineistopohjan ulkopuolelle esimerkiksi kielirajoitusten tai haettavien aineistojen ulkopuolisuuden vuoksi. Tämä koskee erityisesti empiirisiä tutkimuksia globaalista etelästä, joiden saatavuus on heikompi, tai joita ei ole käännetty englanniksi.

Toinen heikkous liittyy aineiston laatuun ja vaihtelevuuteen. Vaikka valitut lähteet ovat vertaisarvioituja ja tieteellisesti perusteltuja, ne eroavat toisistaan metodologisesti ja kontekstuaalisesti. Yhdessä tutkimuksessa voi olla tarkasteltu yksittäistapausta Länsi-Euroopassa, toisessa laajempaa kulttuurista kontekstia Lähi-idässä. Näiden erojen yhdistäminen ja synteesi on vaatinut harkintaa, ja on mahdollista, että jotkin tutkimustulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään. Tästä syystä synteessin rakentaminen on ollut tulkinnallista, ja osa johtopäätöksistä perustuu eksplisiittisten tulosten sijaan teoreettiseen soveltamiseen.

Lisäksi on huomioitava, että valittu teoreettinen viitekehys – pirullisten ongelmien viitekehys – ei ole yleisesti käytetty kunnianimikkeisiin liittyvän väkivallan tutkimuksessa, vaan tässä tutkielmassa se on sovellettu ilmiöön teoreettisena kokeiluna. Tämä mahdollistaa uudenlaisen tarkastelukulman, mutta samalla vaatii perusteluja ja tuo mukanaan rajoitteen. Kyseessä on yksi tapa ymmärtää ja jäsentää ilmiötä, ei ainoa tai ainoastaan oikea. Joitakin keskeisiä lähteitä pirullisista ongelmista jouduttiin myös rajaamaan pois aineistosta, koska ne eivät käsitelleet kunniaan liittyvää väkivaltaa suoraan tai sopineet metodologiseen viitekehukseen.

Koska tutkielmassa ei tehty empiiristä aineistonkeruuta, uhreja tai ilmiön kokeneita henkilöitä ei ole kuultu suoraan. Tämä on eettisesti perusteltua aihealueen sensitiivisyyden ja resurssien rajallisuuden näkökulmasta, mutta samalla rajoittaa näkökulmaa. Kokemustieto olisi voinut tuoda lisäsyvyyttä erityisesti analyysiin niistä jännitteistä, joita kunniaväkivaltaan liittyy uhrien, yhteisöjen ja viranomaisten välillä. Tämä näkökulma on pyritty korvaamaan lähdekirjallisuuden kautta, mutta tutkijan etäisyys ilmiöön jää tunnustettavaksi rajoitteeksi.

Tämä tutkielma täyttää laadullisen kirjallisuuskatsauksen hyvän tieteellisen käytännön vaatimukset. Se on läpinäkyvä, perusteltu, lähdekriittinen ja argumentaatioltaan looginen. Tutkielman rajoitteet liittyvät aineiston rajallisuuteen, tulkinnallisuuteen ja näkökulmien valikoituneisuuteen. Eettisesti tutkielma on toteutettu kunnioittavasti ja huolellisesti, ja se tuo esiin vaikean ja sensitiivisen aiheen ilman yksioikoistamista tai leimaavaa kieltä. Näin se pyrkii rakentamaan sellaista kriittistä keskustelua, jota yhteiskunnallisesti tärkeät ja monitahoiset aiheet – kuten kunniaan liittyvä väkivalta – kipeästi tarvitsevat.

7.2 Tutkielman eettisyys

Tutkimuksen aihe – kunniaan liittyvä väkivalta – on arkaluonteinen ja eettisesti herkkä. Vaikka tutkimus ei ole sisältänyt empiiristä aineistonkeruuta ihmisiltä, vaan perustuu julkaistuun tieteelliseen kirjallisuuteen, liittyy siihen silti laajempia eettisiä vastuita. Sarajärven ja Tuomen (2017, s. 134–135) mukaan myös kirjallisuuskatsauksen tekijän on toimittava eettisesti, rehellisesti ja arvostavasti suhteessa tutkittaviin, tutkittaviin ilmiöihin ja tutkittuun tietoon. Tutkielmassa on pyritty varmistamaan tämä muun muassa valitsemalla aineisto, joka perustuu vertaisarvioituun, tieteellisesti perusteltuun ja ihmisoikeusnäkökulman huomioivaan tutkimukseen.

Tutkimuksen eettinen kestävyys näkyy myös aiheen valinnassa ja sen käsittelytavassa. Tutkimuskohteen – kunniaan liittyvän väkivallan – valinta ei ole neutraali, vaan se tapahtuu aina tietyssä arvokehikossa. Kuten Sarajärvi ja Tuomi (2017, s. 141) korostavat, aiheen valinta on jo sinänsä eettinen kannanotto, joka heijastuu tutkimuksen muotoilussa ja viestissä. Tämän tutkielman kohdalla on tiedostettu, että tutkimus aiheesta voi vahvistaa tai haastaa kulttuurisia stereotyyppioita. Siksi erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, ettei kunniaan liittyvää väkivaltaa esitetä yksinomaan etnisenä tai uskonnollisena poikkeavuutena, vaan osana sukupuolittunutta väkivaltaa ja rakenteellista alistamista, jota esiintyy eri muodoissa eri yhteiskunnissa (Gill ja muut, 2018).

Eettisyyttä on arvioitu myös tiedonhankinnan, analyysin ja raportoinnin tasoilla. Kaikki lähteet on merkitty asianmukaisesti ja esitystapa on pyritty rakentamaan tasapuoliseksi ja kunnioittavaksi. Lähteiden kriittinen tarkastelu on ollut osa aineiston käsittelyä, eikä mitään tutkimusta ole otettu mukaan kritiikittä. Näin on pyritty varmistamaan, ettei tutkimus ole vinoutunut tiettyjen näkökulmien tai ideologisten kehysten kautta, vaan esittää ilmiön moniulotteisuuden mahdollisimman rehellisesti. Tämä on linjassa Vilkan (2023, s. 58–61) esittämien eettisen katsauksen kriteerien, tasapainoisuuden, kattavuuden, lähdekritiikin ja tarkoituksellisen läpinäkyvyyden, kanssa.

7.3 Pohdinta

Tämän tutkielman keskeisenä tavoitteena oli tarkastella puhdistustyyppistä kunniaan liittyvää väkivaltaa pirullisten ongelmien viitekehyksessä ja selvittää, missä määrin ilmiö voidaan määritellä pirulliseksi. Tutkimuksen johtopäätös oli selkeä ja kunniaan liittyvä väkivalta ilmentää lukuisia pirullisen ongelman piirteitä. Kuitenkin tämän toteamuksen jälkeen jää avoimeksi kysymys – mitä seuraavaksi? Pohdintaosuuden tehtävänä on kääntää katse tulevaan ja pohtia niitä eettisiä, yhteiskunnallisia ja tiedollisia ulottuvuuksia, joita tämänkaltaisen ilmiön tutkiminen ja torjuminen väistämättä tuo mukanaan.

Ensinnäkin on syytä tarkastella kunniaan liittyvän väkivallan käsitettä itsessään. Miksi puhumme kunniaan liittyvästä väkivallasta, vaikka monien tutkimusten mukaan ilmiön taustalla vaikuttavat ennen kaikkea häpeä, stigma ja pelko kasvojen menetyksestä (Roger, 2017, s. 229–230; Isotalo, 2016, s. 21)? Häpeän pelko on usein konkreettisempi toiminnan laukaiseva tekijä kuin kunnian menettäminen sinänsä. Kuitenkin väkivalta perustellaan kunnian suojelemisena, ei häpeän torjumisena. Tämä jännite on enemmän kuin terminologinen – se heijastaa sitä, miten yhteiskunnallisesti arvotettu käsite ”kunnia” voi oikeuttaa väkivallan, jota muutoin ei hyväksyttäisi. Kunnia nähdään ehdottoman hyvänä, häpeä puolestaan vältettävänä ja torjuttavana. Tämä dynamiikka tekee ilmiön jäsentämisestä ja siihen puuttumisesta erityisen vaikeaa sillä väkivalta ei ole suoraan pahassa vaan väärinymmärrätyssä ”hyvyydessä”.

Tutkielma toi esiin, kuinka kunnian käsitteen liittäminen naisiin ja heidän käyttäytymiseensä rakentaa ja ylläpitää patriarkaalista kontrollijärjestelmää, joka ulottuu yksilötasolta yhteisöihin ja jopa valtioiden lainsäädäntöihin. Naisruumis toimii kunnian näyttämönä, ja näin syntyy alistamisen hyväksyttävä kehä. Samalla tutkielmassa nousi esiin ilmiön aliarvioitu monimuotoisuus. Erityisesti transihmiset, sukupuolivähemmistöt ja apostaatit jäivät kunniaan liittyvän väkivallan tarkastelun marginaaliin. Esimerkiksi Rogerin (2017, s. 233) mukaan transihmiset voivat joutua väkivallan kohteeksi, jos heidän identiteettinsä poikkeaa yhteisön odotuksista, ja tämä väkivalta voi olla yhtä rakenteellista ja kollektiivista kuin naisiin kohdistuva kunniaväkivalta. Kysymys kuuluu, miksi tätä

ei tunnisteta yleisemmin? On mahdollista, että ilmiön määrittelyä on kaventanut kunnian käsitteen liiallinen kytkeminen yksinomaan naisiin ja heidän käyttäytymiseensä. Tämä on voinut johtaa siihen, ettei riittävästi tunnisteta, kuinka yhteisön kontrolli ulottuu yhtä lailla myös esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin sekä uskonnosta luopuneisiin.

Pohdittaessa jatkotutkimuksen tarpeita voidaan todeta, että ilmiön laajuus, muuntuvuus ja eri muotojen kirjo ovat edelleen huonosti tunnettuja. Esimerkiksi käsitteellinen jako puhdistus- ja kostotyyppiseen kunniaväkivaltaan ja niiden mahdollinen yhteys toisiinsa kaipaava syvempää empiiristä testausta. Tämän tutkielman viitekehys on toiminut avoimena ja analyysiä jäsentävänä, mutta empiirisiä ja kontekstisidonnaisia jatkotutkimuksia tarvitaan, jotta pystytään erottamaan ilmiön muodot toisistaan ja arvioimaan, millaiset ratkaisut toimivat missäkin yhteydessä. Samoin ratkaisuja on tutkittava rinnakkain eri tasoilla – mikro-, meso- ja makrotasolla – ja arvioitava, miten toimenpiteet vaikuttavat toisiinsa. Esimerkiksi yksilön auttaminen on turhaa, jos yhteisötasolla väkivallan oikeutus säilyy ja makrotasolla puuttuu lainsäädännöllinen tuki.

Lisäksi tulisi kiinnittää enemmän huomiota kunniakäsitteiden politisoitumiseen ja niiden käyttöön radikalisaation polttoaineena. Joissain yhteisöissä kunnian ja kontrollin normit voivat olla sidoksissa laajempaan ideologiseen projektiin, jossa ”perinteiden suojeleminen” nähdään vastatoimena liberalisoituneelle yhteiskunnalle. Kuten Esholdt ja Necef (2024, s. 21–22) osoittavat, sukupuolittunut kontrolli voi joissain konteksteissa edistää liittymistä jihadistisiin liikkeisiin. Siksi kunnianimikkeisiin liittyvä väkivalta ei ole vain sukupuolten välinen tasa-arvo-ongelma, vaan myös turvallisuuspoliittinen kysymys, johon sisältyy radikalisoitumisen riski, etenkin nuorten miesten osalta. Tämä näkökulma vaatii lisätutkimusta, etenkin muuttuvien globaalien konfliktien aikakaudella.

Yhtä lailla olisi tärkeää tarkastella teknologian vaikutusta kunniaväkivallan dynamiikkaan. Digitaalinen teknologia toimii sekä kontrollin välineenä että vastarinnan mahdollistajana.

Yhtäältä valvonta – kuten puhelimen, somen ja viestien seuraaminen – helpottaa yhteisön jäsenille “siveellisen käytöksen” tarkkailua. Toisaalta verkossa tapahtuva vertaistuki, tietoon pääsy ja anonyymi auttaminen voivat auttaa uhria tiedostamaan vaihtoehtoja ja hakemaan apua. Teknologia tekee ilmiöstä osin näkymättömämmän mutta toisaalta tarjoaa myös uusia väyliä vaikuttamiseen, kuten kampanjat tai omaelämäkerralliset julkaisut, jotka nostavat kunniaan liittyvän väkivallan esiin tavalla, jota aiemmin ei ollut mahdollista tehdä.

On tärkeää pohtia, mitä tutkielman tulos kunniaan liittyvän väkivallan pirullisuudesta merkitsee sekä teoreettisesti että käytännöllisesti. Se, että ilmiö määritellään pirulliseksi ongelmaksi, ei tarkoita, etteikö siihen voitaisi vaikuttaa – mutta se asettaa realistiset rajat odotuksille ja toimintatavoille. Tunnistus auttaa ymmärtämään, miksi yksinkertaiset tai yksipuoliset ratkaisut eivät ole riittäneet, ja se korostaa kokonaisvaltaisen, pitkäjänteisen ja oppimiseen perustuvan lähestymistavan tarvetta. Teoreettisesti tutkimus laajentaa pirullisten ongelmien käsitettä väkivalta- ja ihmisoikeusilmiöiden alueelle ja osoittaa, miksi kunniaan liittyvän väkivallan torjunta on osoittautunut erityisen vaikeaksi – sitä leimaa- vat samankaltaiset arvostiriidat, kompleksisuus ja epävarmuus kuin muissakin tunnetuissa pirullisissa ongelmissa.

Kunniaan liittyvä väkivalta on rakenteellinen, normatiivinen ja kollektiivinen ilmiö, jonka muuttaminen edellyttää aikaa, jatkuvaa dialogia ja sosiaalista resilienssiä. Tieteellinen tieto voi tarjota keskeistä tukea torjuntatyöhön, mutta sen rinnalle tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä. Koska kunniaikäisyydet ovat syvästi arvolatautuneita, pitkäjänteinen asennetyö voi muuttaa niitä olosuhteita, joissa väkivalta koetaan hyväksyttäväksi – ja näin vaikuttaa myös ilmiön pirulliseen luonteeseen.

Poliittisesti kunniaan liittyvä väkivalta on edelleen turbulenti ja arvolatautunut aihe. Se nostattaa keskustelua maahanmuutosta, uskonnosta, yhteisöistä ja valtion roolista yksilön ja perheen välissä. Tämä tekee poliittisesta puuttumisesta herkkää. Siksi tutkielma

päätyy muistutukseen siitä, että vaikka kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö on luonteeltaan pirullinen, se ei oikeuta poliittista passiivisuutta. Päättäjien ja viranomaisten on tiedostettava, ettei ilmiön pirullisuus saa toimia verukkeena vastuun siirtämiselle, vaan perusteena entistä sinnikkäämmälle ja analyyttisemmälle toiminnalle.

Näin ollen tutkimuksen tulokset syventävät ymmärrystä kunniaan liittyvän väkivallan luonteesta ja tarjoavat teoreettista pohjaa arvioida kriittisesti nykyisiä lähestymistapoja ilmiön käsittelyyn. Kunniaan liittyvän väkivallan määrittäminen pirulliseksi ongelmaksi alleviivaa ilmiön vakavuutta ja kompleksisuutta – ja muistuttaa, että sen kohtaamisessa pitkäjänteisyys, monitieteinen tietopohja ja laaja eri toimijoiden välinen dialogi ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Lähteet

- *Abji, S., & Korteweg, A. C. (2021). “Honour”-based violence and the politics of culture in Canada: Advancing a cultural analysis of multiscalar violence. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 12(1), 73–92. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs121202120084>
- *Ahmad, M. (2023). “You Don’t Want to Be Perceived as Wild and Unruly”: How Ethnic Minority Women Experience and Negotiate Their Autonomy within Honor-Related Contexts. *Social Sciences*, 12(10), 575. <https://doi.org/10.3390/socsci12100575>
- *Al Gharaibeh, F. M. (2016). Debating the role of custom, religion and law in ‘honour’crimes: implications for social work. *Ethics and Social Welfare*, 10(2), 122–139. <https://doi.org/10.1080/17496535.2016.1155632>
- *AlBader, F. (2020). Cultural Oppression Disguised as Religious Obligation. *Asian Pacific American Law Journal*, 24(1), 1–16. <https://doi.org/10.5070/P3241048151>
- Alford, J., & Head, B. W. (2017). Wicked and less wicked problems: a typology and a contingency framework. *Policy and society*, 36(3), 397–413. <https://doi.org/10.1080/14494035.2017.1361634>
- Alford, K. R., Stedman, N. L., Bunch, J. C., Baker, S., & Roberts, T. G. (2024). Exploring systems thinking typologies and paradigms. *Sage Open*, 14(2), 21582440241255180. <https://doi.org/10.1177/21582440241255180>
- *Aplin, R. (2022). Investigating honour-based abuse and other crimes in South Asian communities: the benefits, limitations and impacts of ‘ethnic matching’and ethnic ‘difference’of police officers. *Policing and society*, 32(9), 1049–1070. <https://doi.org/10.1080/10439463.2021.2010733>
- Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J., & Haapakangas, K. (2023). Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021: Loppuraportti. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-717-3>
- *Aujla, W. (2020). Using a vignette in qualitative research to explore police perspectives of a sensitive topic: “Honor”-Based crimes and forced marriages. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1609406919898352. <https://doi.org/10.1177/1609406919898352>

- *Baianstovu, R. Í., & Strid, S. (2024). Complexities facing social work: Honor-based violence as lived reality and stereotype. *Journal of Social Work*, 24(4), 552–570. <https://doi.org/10.1177/14680173231225421>
- *Bates, L. (2018). Females perpetrating honour-based abuse: controllers, collaborators or coerced?. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(4), 293–303. <https://doi.org/10.1108/JACPR-01-2018-0341>
- *Bates, L. (2021). Honor-based abuse in England and Wales: who does what to whom?. *Violence against women*, 27(10), 1774–1795. <https://doi.org/10.1177/1077801220952168>
- *Bhanbhro, S., Cronin De Chavez, A., & Lusambili, A. (2016). Honour based violence as a global public health problem: a critical review of literature. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 9(3), 198–215. <https://doi.org/10.1108/IJHRH-10-2015-0032>
- *Björktomta, S. B. (2019). Honor-based violence in Sweden—Norms of honor and chastity. *Journal of family violence*, 34(5), 449–460. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00039-1>
- Bufacchi, V. (2005). Two concepts of violence. *Political studies review*, 3(2), 193–204. <https://doi.org/10.1111/j.1478-9299.2005.00023.x>
- *Bulot, N. J. (2020). Empathy, honour, and the apprenticeship of violence: rudiments of a psychohistorical critique of the individualistic science of evil. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 19(4), 821–845. <https://doi.org/10.1007/s11097-019-09652-3>
- *Cetinkaya, H. (2025). Re-theorising namûs beyond ‘honour’: self-making, feminist agency and global epistemic justice. *Feminist Theory*, 26(1), 44–62. <https://doi.org/10.1177/14647001241226938>
- *Ceylan-Batur, S., Sakallı, N., & Gunaratne, S. (2021). Predictors of tolerating violence against women: honor concerns and fundamentalist religious orientation. *Current psychology*, 1–14. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-02276-4>
- Citroen, C. L. (2011). The role of information in strategic decision-making. *International journal of information management*, 31(6), 493–501. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfo-mgt.2011.02.005>

- Crowley, K., & Head, B. W. (2017). The enduring challenge of 'wicked problems': revisiting Rittel and Webber. *Policy sciences*, 50(4), 539–547. <https://doi.org/10.1007/s11077-017-9302-4>
- Daviter, F. (2017). Coping, taming or solving: alternative approaches to the governance of wicked problems. *Policy Studies*, 38(6), 571–588. <https://doi.org/10.1080/01442872.2017.1384543>
- Dawson, C., Julku, H., Pihlajamäki, M., Kaakinen, J. K., Schooler, J. W., & Simola, J. (2024). Evidence-based scientific thinking and decision-making in everyday life. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 9(1), 50. <https://doi.org/10.1186/s41235-024-00578-2>
- * Delaware, A., & Kohzadian, Q. (2019). تحلیل مقایسه ای و اولویت بندی عوامل مؤثر بر قتل های ناموسی با سایر قتل ها [Kunniamurhiin vaikuttavien tekijöiden vertaileva analyysi ja priorisointi suhteessa muihin murhiin]. پژوهش های اطلاعاتی و جنایی، vol. 14، no. 3 (مسلسل 55) pp. 75–94. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta <https://www.sid.ir/paper/363691/fa>
- *Esholdt, H. F., & Necef, M. Ü. (2024). Moral Policing of Gender Norms: Honor-Based Violence as a Mobilizing Factor Towards Militant Islamism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1–30. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2024.2381622>
- Ferlie, E., & Ongaro, E. (2022). Strategic management in public services organizations: Concepts, schools and contemporary issues. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003054917>
- Gilder, e. (1973). Is applied human justice possible in a meritocracy? A comparison/contrast of answers from rawls and perelman. *Planning*, 4, 155-169. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta https://mail.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/Studii%20de%20epistemologie/SETV,%20vol.%20VII,%202021/Eric%20Gilder,%20Is%20applied%20human%20justice%20possible%20in%20a%20meritocracy.pdf
- *Gill, A. K., Cox, P., & Weir, R. (2018). Shaping Priority Services for UK Victims of Honour-Based Violence/Abuse, Forced Marriage, and Female Genital Mutilation. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 57(4), 576–595. <https://doi.org/10.1111/hojo.12287>

- Godhwani, K., Saka, A. K., Ramasamy, V., Soh, B. L., Lingam, M., Lofters, A., & Sayani, A. (2025). Deliberative dialogue for co-design, co-implementation and co-evaluation of health-promoting interventions: a scoping review protocol. *Research Involvement and Engagement*, 11(1), 16. <https://doi.org/10.1186/s40900-025-00680-9>
- *Gorar, M. (2022). Honour suicide and forced suicide in the UK. *The Journal of Criminal Law*, 86(5), 308–326. <https://doi.org/10.1177/00220183221115294>
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, 24(2), 105–112. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>
- Grans, L. (2018). Prevention of honour-related violence through the lens of the right to physical and psychological integrity. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-12-3746-1>
- *Hague, G. (2015). ‘Honour’Killing and Violence: Theory, Policy and Practice. <https://doi.org/10.1080/13552074.2015.1112531>
- Hansen, S., Sams, A., Jäppinen, M., & Latvala, J. (2016). Kunniakäsitykset ja väkivalta: Selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. *Ihmisoikeusliitto*. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta <https://ihmisoikeusliitto.fi/toiminta/kunniaan-liittyva-vakivalta/>
- Head, B. W., & Alford, J. (2015). Wicked problems: Implications for public policy and management. *Administration & society*, 47(6), 711-739. <https://doi.org/10.1177/0095399713481601>
- Hong, T. (2019). Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema. *Turun yliopiston julkaisuja*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7917-2>
- *Högdin, S., Helmersson, S., & Eriksson, H. (2025). Young people in honour-based contexts: negotiations and reasoning on the obligation to report concern among school staff in Sweden. *Nordic Social Work Research*, 15(1), 58–69. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2023.2207089>
- *Idriss, M. M. (2017). Not domestic violence or cultural tradition: is honour-based violence distinct from domestic violence?. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 39(1), 3–21. <https://doi.org/10.1080/09649069.2016.1272755>

- *Idriss, M. M. (2018). Key agent and survivor recommendations for intervention in honour-based violence in the UK. *International journal of comparative and applied criminal justice*, 42(4), 321–339. <https://doi.org/10.1080/01924036.2017.1295394>
- *Idriss, M. M. (2022). Abused by the patriarchy: Male victims, masculinity, “honor”-based abuse and forced marriages. *Journal of interpersonal violence*, 37(13–14), NP11905–NP11932. <https://doi.org/10.1177/0886260521997928>
- *Isotalo, A. (2016). Mistä on hyvät tytöt tehty?. *Sukupuolentutkimus* 29 (2016): 3. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6169-6>
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S. M., Pietilä, A. M., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291–301. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>
- *Khalid, A., & Nyborg, I. (2022). Gendering Community Policing and Role of Information Communication Technology: A Case Study of Gender-Based Violence in Pakistan. *Journal of Human Security*, 18(2), 6–22. <https://doi.org/10.12924/johs2022.18020006>
- *Koukkula, M., & Klemetti, R. (2019). Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma. *Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2019:1*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4029-1>
- *Kumar, U. (2025). Translating violence in India: Literary representations and the cartography of gender-based violence. *Cadernos de Tradução*, 45(Special Issue 1), 1–18. <https://doi.org/10.5007/2175-7968.2025.e105456>
- Laaksonen, H., & Vartiainen, P. (2024). Tame, Messy and Wicked Problems in Hybrid Management—The Perspective of Management Students. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202501164004>
- *Lidman, S., & Hong, T. (2018). “Collective violence” and honour in Finland: a survey for professionals. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(4), 261–271. <https://doi.org/10.1108/JACPR-09-2017-0319>
- *Liebmann, L. L. (2020). When culture talks: Honor as a post hoc addition in migrant women’s accounts of violence. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 17(1), 38–55. <https://doi.org/10.1080/14791420.2019.1683215>

- Lindell, J. (2017). Muutosjohtajuuden pirullinen puoli. *Vaasan yliopisto*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-745-3>
- Lundström, N., & Mäenpää, A. (2020). Pirullisia ongelmia ja pirullisia pelejä—kuka pelaa ja millaista peliä. *Teoksessa: Johtaminen kompleksisessä maailmassa. Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen. Toim: Pirkko Vartiainen & Harri Raisio. Helsinki: Gaudemus.*
- Lönnngren, J., & Van Poeck, K. (2021). Wicked problems: A mapping review of the literature. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 28(6), 481–502. <https://doi.org/10.1080/13504509.2020.1859415>
- *Mayeda, D. T., & Vijaykumar, R. (2016). A Review of the Literature on Honor-based Violence. *Sociology Compass*, 10(5), 353–363. <https://doi.org/10.1111/soc4.12367>
- *Mayeda, D. T., Cho, S. R., & Vijaykumar, R. (2019). Honor-based violence and coercive control among Asian youth in Auckland, New Zealand. *Asian Journal of Women's Studies*, 25(2), 159–179. <https://doi.org/10.1080/12259276.2019.1611010>
- *Mousavi, A & Hosseini, M. (2015), گفتمان حقوقی. گفتمان حقوقی موضوعه. گفتمان حقوقی [Kunniamurha islamilaisessa oikeusopissa ja säädettyssä lainsäädännössä]. گفتمان حقوقی. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta https://journals.miu.ac.ir/article_181.html
- *Mucina, M. K. (2018). Exploring the role of “honour” in son preference and daughter deficit within the Punjabi diaspora in Canada. *Canadian Journal of Development Studies/Revue canadienne d'études du développement*, 39(3), 426–442. <https://doi.org/10.1080/02255189.2018.1450736>
- *Mucina, M. K., & Jamal, A. (2021). Introduction to special issue: Assimilation, interrupted: Transforming discourses of culture-and honour-based violence in Canada. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 12(1), 1–12. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs121202120080>
- *Mulvihill, N., Gangoli, G., Gill, A. K., & Hester, M. (2019). The experience of interactional justice for victims of ‘honour’-based violence and abuse reporting to the police in England and Wales. *Policing and society*, 29(6), 640–656. <https://doi.org/10.1080/10439463.2018.1427745>

- *Nisha, S., Kumar, U., Ambasth, A., Ranjan, P., Sharma, A., Mahadeva, R., ... & Dixit, S. (2024). Assessing The Issues of Honour and Violence Against Women: A Human Rights Dis-course Framework for The Detection of Violence Against Women. In *BIO Web of Con-ferences* (Vol. 86, p. 01114). EDP Sciences. <https://doi.org/10.1051/bio-conf/20248601114>
- *Olsson, H., & Bergman, A. (2022). From silence to recognition: Swedish social services and the handling of honor-based violence. *European journal of social work*, 25(2), 198–209. <https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1882395>
- Ooms, W., & Piepenbrink, R. (2021). Open innovation for wicked problems: Using proximity to overcome barriers. *California Management Review*, 63(2), 62–100. <https://doi.org/10.1177/0008125620968636>
- *Parekh, H., & Egan, V. (2021). Apostates as a hidden population of abuse victims. *Journal of interpersonal violence*, 36(23–24), 11681–11703. <https://doi.org/10.1177/0886260519898428>
- Parkhurst, J. O. (2016). Appeals to evidence for the resolution of wicked problems: The ori-gins and mechanisms of evidentiary bias. *Policy sciences*, 49(4), 373–393. <https://doi.org/10.1007/s11077-016-9263-z>
- Peters, B. G. (2017). What is so wicked about wicked problems? A conceptual analysis and a research program. *Policy and Society*, 36(3), 385–396. <https://doi.org/10.1080/14494035.2017.1361633>
- Poliisi, 2025, Kunniaväkivalta, Noudettu 12.5.2025 osoitteesta <https://poliisi.fi/kunniavaki-valta>
- Puustinen, A., & Jalonen, H. (2020). Kompleksisuusajattelu–ymmärtämistä edistävä uusi lä-hestymistapa vai vanhaa viiniä uudessa pullossa. *Johtaminen kompleksisessa maail-massa. Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen. [Complexity Thinking—A New Approach to Understanding, or Old Wine in a New Bottle*, 15-36.
- Raisio, H. Jalonen, H. & Uusikylä, P. (2018). KESY, SOTKUINEN VAI PIRULLINEN ONGELMA? Tiedon käyttö yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. *Sitran selvityksiä 139*. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta [Kesy, sotkuinen vai pirullinen ongelma?](https://www.sitra.fi/julkaisut/kesy_sotkuinen_vai_pirullinen_ongelma/)

- Rittel, H. W., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy sciences*, 4(2), 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- *Rocca, M. D., & Zinn, D. L. (2019). Othering honor-based violence: the perspective of anti-violence operators in northern Italy. *Human Organization*, 78(4), 325–334. <https://doi.org/10.17730/0018-7259.78.4.325>
- *Rogers, M. (2017). Transphobic ‘honour’-based abuse: a conceptual tool. *Sociology*, 51(2), 225–240. <https://doi.org/10.1177/0038038515622907>
- Salmivaara, V., Martela, F., & Heikkilä, J. P. (2020). Radikaali psykologinen turvallisuus tilapäisorganisaation luovan ja tuloksellisen toiminnan mahdollistajana. *Hallinnon tutkimus*, 39(3), 170–186. <https://doi.org/10.37450/ht.100037>
- Sarajärvi, A., & Tuomi, J. (2017). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos*. Tammi.
- Schredl, C., Lipinsky, A., & Humbert, A. L. (2025). You can’t see what you don’t measure! A scoping review of measurements of gender-based violence, its determinants and consequences in academia. *PloS one*, 20(2), e0317872. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0317872>
- *Shroff, S. (2021). bold women, bad assets: honour, property and techno-promiscuities. *Feminist Review*, 128(1), 62–78. <https://doi.org/10.1177/01417789211016438>
- *Sigahi, T. F., & Sznelwar, L. I. (2024). Which complexity? A review of typologies and a framework proposal for characterizing complexity-based approaches. *Kybernetes*, 53(4), 1374–1394. <https://doi.org/10.1108/K-11-2022-1507>
- *Strid, S., í Baianstovu, R., & Enelo, J. M. (2021, September). Inequalities, isolation, and intersectionality: A quantitative study of honour-based violence among girls and boys in metropolitan Sweden. In *Women's studies international forum* (Vol. 88, p. 102518). Pergamon. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2021.102518>
- Termeer, C. J., Dewulf, A., & Biesbroek, R. (2019). A critical assessment of the wicked problem concept: relevance and usefulness for policy science and practice. *Policy and Society*, 38(2), 167–179. <https://doi.org/10.1080/14494035.2019.1617971>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, (2024). Kunniaan liittyvä väkivalta. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/kunniaan-liittyva-vakivalta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023, Lastensuojelu ja kunniaan liittyvä väkivalta. Noudettu 12.5.2025 osoitteesta [Lastensuojelu ja kunniaan liittyvä väkivalta - THL](#)
- *Thrasher, J., & Handfield, T. (2018). Honor and violence: an account of feuds, duels, and honor killings. *Human Nature*, 29, 371–389. <https://doi.org/10.1007/s12110-018-9324-4>
- Tieu, M., Lawless, M., Hunter, S. C., Pinero de Plaza, M. A., Darko, F., Mudd, A., & Kitson, A. (2023). Wicked problems in a post-truth political economy: a dilemma for knowledge translation. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1–11. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01789-6>
- Vartiainen, P. (2012). Sosiaali- ja terveysreformit pirullisina ongelmina. Teoksessa: Näkökulmia hallintotieteisiin, 94–117. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-380-6>
- Vartiainen, P., Ollila, S., Raisio, H., & Lindell, J. (2013). Johtajana kaaoksen reunalla. Kuinka selviytyä pirullisista ongelmista. Helsinki: Gaudeamus, 12.
- *Vogt-William, C. (2019). ‘You have done our shame’: interrogating shame and honour in diaspora in Jasvinder Sanghera’s Shame trilogy. *European Journal of English Studies*, 23(3), 340–355. <https://doi.org/10.1080/13825577.2019.1655239>
- Waddock, S., Meszoely, G. M., Waddell, S., & Dentoni, D. (2015). The complexity of wicked problems in large scale change. *Journal of Organizational Change Management*, 28(6), 993-1012. <https://doi.org/10.1108/JOCM-08-2014-0146>
- *Walker, S., & Gill, A. K. (2019, July). Women who kill: Examining female homicide through the lens of honour and shame. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 75, p. 102247). Pergamon. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2019.102247>